

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

Nr. 17/69

Datë: 13.04.2022

Në mbështetje të nenit 92 paragrafi 4. dhe të nenit 93 paragrafi 4 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, duke u bazuar në nenin 4 të Rregullores Nr. 02/2021 për Fushat e Përgjegjësisë Administrative të Zyrës së Kryeministrit dhe Ministrive e ndryshuar dhe e plotësuar me Rregulloren Nr. 04/2021, në pajtim me nenin 19 të Rregullores së Punës së Qeverisë së Republikës së Kosovës Nr. 09/2011, Qeveria e Republikës së Kosovës, në mbledhjen e mbajtur më 13 prill 2022, merr këtë:

V E N D I M

1. Aprovohet Koncept-dokumenti për Organizimin e Tregut të Përbashkët të Produkteve Bujqësore.
2. Obligohen Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural dhe institucionet tjera kompetente për zbatimin e këtij Vendimi, në pajtim me Rregulloren e Punës së Qeverisë.
3. Vendimi hyn në fuqi ditën e publikimit në Gazetën Zyrtare të Republikës së Kosovës.

Albin KURTI

Kryeministër i Republikës së Kosovës

Iu dërgohet:

- Zëvendëskryeministrave
- Të gjitha ministrive (ministrave)
- Sekretarit të Përgjithshëm të ZKM-së
- Arkivit të Qeverisë

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

**Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural - Ministarstvo Poljoprivrede,
Šumarstva i Ruralnog Razvoja - Ministry of Agriculture, Forestry and Rural
Development**

**PROJEKT KONCEPT DOKUMENTI PËR ORGANIZIMIN E TREGUT TË
PËRBASHKËT TË PRODUKTEVE BUJQËSORE**

Mars 2022

Permbajtja

LISTA E SHKURTESAVE	3
LISTA E FIGURAVE DHE TABELAVE	4
Hyrje.....	6
Kapitulli 1: Definimi i problemit.....	25
Kapitulli 2: Objektivat	33
Kapitulli 3: Opsionet	38
Kapitulli 3.1: Pa Opsione Ndryshimi	39
Kapitulli 3.2: Opsioni për Përmirësimin e zbatimit dhe fuqizimit.....	39
Kapitulli 3.3: Opsionet e treta.....	40
Kapitulli 3.4: Shembuj të vendeve	36
Kapitulli 4: Identifikimi dhe vlerësimi i ndikimeve të ardhshme të opsioneve.....	43
Kapitulli 4.1: Vlerësimi i ndikimeve.....	43
Kapitulli 4.1: Sfidat me mbledhjen e të dhënave.....	46
Kapitulli 5: Komunikimi dhe Konsultimi.....	46
Kapitulli 6: Krahasimi i opsioneve	47
Kapitulli 6.1: Planet e zbatimit për opsionet e ndryshme	47
Kapitulli 6.2: Tabela e krahasimit me të tre opsionet.....	50
Kapitulli 7: Përfundimi dhe hapat e ardhshëm	53
Kapitulli 7.1: Dispozitat për Monitorimin dhe Vlerësimin	59
Aneksi 1: Formulari i Vlerësimit për Ndikimet Ekonomike	60
Aneksi 2: Formulari i Vlerësimit për Ndikimet Sociale.....	64
Aneksi 3: Formulari i Vlerësimit për Ndikimet Mjedisore	70
Aneksi 4: Formulari i Vlerësimit për Ndikimet në të Drejtat Themelore	75
Aneksi 5: Vlerësimi përmblendës mbi ndikimet ekonomike, sociale dhe në ambient.....	78

LISTA E SHKURTESAVE

Shkurtesa	Emri i plotë
PPB	Politikat e Përbashkëta Bujqësore
CEFTA	Marrëveshja e Tregtisë së Lirë të Evropës Qendrore
OTP	Organizimi i Përbashkët i Tregut
CO2	Dioksid karboni
DPBT	Departamenti i Politikave Bujqësore dhe Tregjeve
DAESB	Departamenti i Analizave Ekonomike dhe Statistikave Bujqësore
ERA	Axhenda e Reformës Evropiane
PVPQ	Plani Vjetor i Punës i Qeverisë
GDP	Prodhimi i Brendshëm Bruto
GI	Treguesi gjeografik
IPARD	Instrumenti për Asistencën e Para-Aderimit për Zhvillimin Rural
DSIK	Dokument Strategjik Indikativ për Kosovën 2014-2020
ASK	Agjencia e Statistikave të Kosovës
AKA	Agjencia Kosovare e Standardizimit
LMO	Ligji për Organizimin e Tregut
MBPZHR	Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural
SKZH	Strategjia Kombëtare e Zhvillimit
PKZMSA	Programi Kombëtar për Zbatimin e Marrëveshjes për Stabilizim dhe Asociim
OECD	Organizata për Bashkëpunim dhe Zhvillim Ekonomik
OIV	Organizata Ndërkombëtare e Hardhisë dhe Verës
PDO	Emërtimi i origjinës së mbrojtur
TGJM	Treguesi gjeografik i mbrojtur
ZKM	Zyra e Kryeministrit
OP	Organizatat e Prodhuesve
PPP	Partneriteti Publiko Privat

KDP	Komiteti Drejtues i Projektit
MSA	Marrëveshja e Stabilizim Asociimit
NVM	Ndërmarrjet e Vogla dhe të Mesme
TBT	Barrierat Tarifa Tregtare
STG	Specialitet tradicional i garantuar
UNECE	Komisioni Ekonomik i Kombeve të Bashkuara për Evropën

LISTA E FIGURAVE DHE TABELAVE

Nr.	Emri i Plotë	Page
Tabela 1	Sasia e prodhimit sipas kategorive të kulturave bujqësore	9
Tabela 2	BPV e Bujqësisë së Kosovës	10
Tabela 3	Tregtia ndërkombëtare e produkteve bujqësore të Kosovës	10
Tabela 4	Çmimet e prodhimit, shitjes me shumicë dhe pakicë të mallrave bujqësore në Kosovë	11
Tabela 5	Trendi i çmimeve të mallrave të përzgjedhura në Kosovë	11
Figure 1	Pagesat direkte 1	22
Figure 2	Pagesat direkte 2	22
Figure 3	Pagesat direkte 3	23
Tabela 6	Tabela e përmbledhjes së koncept dokumentit	26
Tabela 7	Dokumentet përkatëse të politikave, ligjet dhe aktet nënligjore	28
Tabela 8	Pema e problemeve që paraqet problemin kryesor, shkaqet dhe efektet	32
Tabela 9	Pasqyrë e palëve të interesuara në lidhje me përcaktimin e problemit	33
Tabela 10	Objektivat përkatëse të Qeverisë	35
Tabela 11	Ndikimet më të rëndësishme të identifikuara për kategorit ndikuese	41

Fletë përmbledhëse e dokumentit të konceptit

Informacion i përgjithshëm	
Titulli	Draft Koncept dokumenti për organizimin e tregut të produkteve bujqësore
Ministria përgjegjëse	Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural (MBPZHR)
Personi kontaktues	Isuf Cikaqi- MBPZHR, Drejtor i Departamentit për Politikat Bujqësore dhe Tregjet (DAPM) isuf.cikaqi@rks-gov.net
PSO	- Programi i Qeverisë së Republikës së Kosovës 2021-2025 - Objektivi ne PSO
Prioriteti strategjik	- Strategjia Kombëtare e Zhvillimit 2016-2021 - Programi Kombëtar për Zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizimit dhe e Asociimit (NPISAA) 2017 - 2021 - Agjenda e Reformës Evropiane 2 - Marrëveshja e Stabilizim Asociimit (Titulli IV, Kapitulli II) - Programi i Qeverisë së Republikës së Kosovës 2021-2025, Objektivi 2.10. - Plani i dokumenteve strategjike 2020-2021 (PMO) - Strategjia për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2021-2027? (pas miratimit)

Vendimi	
Çështja kryesore	Regullimi i Tregut të Përbashkët për Produktet Bujqësore
Përmbledhje e konsultimeve	
Opsioni i propozuar	Opsioni Nr.3: Hartimi i Projektligjit për Organizimin e Tregut të Përbashkët Bujqësorë në Kosovë

Ndikimet kryesore të pritshme ¹ (plotësohet pas analizës komplet tabela)	
Ndikimi në Buxhet	Opsioni i zgjedhur nr. 3 do të mbulohej nga buxheti I RKS
Ndikimet Ekonomike	
Ndikimet sociale	
Ndikimet mjedisore	
Ndikimet ndërsektorale	
Barra administrative për kompanitë	
Testi i NVM -ve	

Hapat e ardhshëm	
Afatshkurtër	KD I miratuar deri më 31 mars në Qeveri 2022
Afatmesme	Projektligji për Organizimin e Tregut të Përbashkët Bujqësorë dhe legjislacioni dytësorë i hartuar deri në fund të vitit 2022

¹ See annexes 1-4, but the assessments are not ready.

Hyrje

I. Situata e përgjithshme e bujqësisë në Kosovë

Sektori i bujqësisë është sektor i rëndësishëm i ekonomisë që kontribuon me 7.5% në Bruto Produktin të Prodhimit Vendor, ndërsa punëson rreth 23% të gjithsej numrit të të punësuarve (me orar të pjesshëm dhe të rregullt). Vlera e prodhimeve të industrisë bujqësore është 705 mil. €, me këtë rast prodhimet bimore kanë pjesëmarrje prej 55%, blegtoria dhe prodhimet blegtorale 39% si dhe shërbimet bujqësore së bashku me aktivitetet tjera dytësore jo-bujqësore (jo të ndara nga bujqësia) prej 6%.

Gjithsej sipërfaqja e shfrytëzuar e tokës bujqësore në vitin 2020 ishte 420,209 ha, ku pjesëmarrje më të madhe kanë drithërat (30%) të gjithsej sipërfaqes së shfrytëzuar të tokës bujqësore. Kulturat foragjere kanë pjesëmarrje prej (9%), perimet (3.3%), pemët (2.4%), vreshtat (0.8%), ndërsa pjesën tjetër prej 51.7% e përbëjnë livadhet, kullosat dhe toka djerrinë. Fermat e Kosovës në përgjithësi karakterizohen me madhësi mesatare të vogël, ku rreth 90% të fermave në Kosovë kanë sipërfaqe më të vogël se 5 ha, gjë që ndikon në uljen e prodhimitarisë dhe rritjen e kostos së prodhimit.

Sa i përket sasisë së prodhimit këto kategori bimore kanë këtë pjesëmarrje si në tabelën në vijim:

Tabela 1: Sasia e prodhimit sipas kategorive të kulturave bujqësore

	Kulturat	Prodhimi (tonë)	Pjesëmarrja në %
1	Drithëra	529,112.0	45.1
2	Perime	267,891.7	22.8
3	Kultura foragjere	253,709.1	21.6
4	Pemë	72,264.6	6.2
5	Vreshta	26,330.4	2.2
6	Te tjera	23,336.3	2.0
	Gjithsej prodhimtaria bimore	1,172,644.0	100.0

Burimi: ASK - Anketa e Ekonomive Bujqësore, 2020

Numri më i madh i kafshëve i takon kategorisë së gjedheve që në vitin 2020 kishte pjesëmarrje prej 48%, pasuar nga delet me 39%, derrat me 8% dhitë me 5% dhe njëhundrakët 0.3%. Në kuadër të sektorit të blegtorisë, rëndësi të veçantë kanë edhe shpezët që janë në numër prej 2,7 milion, ndërsa 219,831 janë shoqëri bletësh.

Bujqësia edhe pse ka një rol të madh në sigurimin e ushqimit për popullsinë vendore me aktivitetet e shumta që kryen njeriu, ndikon po ashtu edhe në ndotjen e ambientit duke marrë pjesë në emetimin e gazrave serrë. Sa i përket emetimit të gazrave serrë sektori i bujqësisë dhe pylltarisë, ka pjesëmarrje rreth 8% të emetimit të përgjithshëm të gazrave serrë në Kosovë. Në vitin 2019, janë regjistruar rreth , përkatësisht 706 mijë ton CO2 eq.

Sektori i bujqësisë vazhdon të mbështetet përmes pagesave direkte si dhe granteve investive. Në kuadër të pagesave direkte janë duke u mbështetur 26 kategori (pagesa për sipërfaqe të kulturave bujqësore, krerë blegtoral, për sasi të disa prodhimeve, therjet, dhe sigurimet bujqësore). Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural, ka hartuar Programin e Zhvillimit Rural 2020-2021. Ky program bazohet në draft programin shtatëvjeçar për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural 2014-2020, e cila u përgatit në përputhje me Politikën e Përbashkët Bujqësore (PPB) të Bashkimit Evropian përkatësisht me Instrumentin për Para-Aderimin për Zhvillimin Rural (IPARD II). Sa i përket granteve, programi përfshin 5 masa. Vitet e fundit, buxheti i ndarë për zbatim të masave mbështetëse ka qenë 50 mil. € për vit ku 25 mil. € janë destinuar për pagesa direkte ndërsa 25 mil. € për grante.

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

Pjesëmarrja e eksportit të produkteve bujqësore në eksportin e përgjithshëm në vitin 2020 është 16.4%, përderisa pjesëmarrja e importit është 23.2%. Kosova në vitin 2020 ka importuar produkte bujqësore në vlerë prej 765.4 mil. €, ndërsa vlera e eksportit ishte 78.1 mil.€, duke rezultuar me deficit në bilancin tregtar në vlerë prej 687.3 mil.€. Bazuar në këto të dhëna, del se ka përmirësim në gjendjen e bilancit tregtar të produkteve bujqësore për 0.9%, duke marrë parasysh se rritja në vlerën e eksportit ka qenë më e lartë se sa rritja e vlerës së importit.

Edhe pse Kosova është duke bërë reforma të rëndësishme në zhvillimin e sektorit të bujqësisë ende nuk është arritur niveli i duhur për shkak të faktorëve të ndryshëm.

Tabela 2 - Produkti i Brendshëm Bruto - PBB -ja bujqësore e Kosovës(në milion)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Bujqësia BP	599.6	635.0	586.1	482.0	545.2	498,526
Nacional BP	5,808.0	6,070.0	6,414.0	6,726.0	7,104.0	6,771,601
Agri-BP/Nacional-BP	0.10	0.10	0.09	0.07	0.08	7.4

Burimi: ASK-Produkti i Brendshëm Bruto 2015-2019.

Eksporti po rritet, veçanërisht ku kontribut pozitiv kanë produktete hortikulturës dhe pijeve, me një prirje më të shpejtë se ajo e importeve, të cilat po vazhdojnë të rriten gjithashtu. Ky trend pozitiv konfirmon se Kosova po përmirëson pozitën e saj në tregun ndërkombëtarë. Bujqësia vendore ka potencial të lartë të pemëve, perimeve, bimëve aromatike mjekësore (organike), verë, bletari dhe blegtori, por më pak për drithëra ose kultura industrial. Perspektiva e bujqësisë vendore është e orientuar drejt bujqësisë intensive.

Tabela 3. Shkembimet tregtare të produkteve bujqësore sipas viteve

SHKEMBIMET TREGTARE TË PRODUKTEVE BUJQESORE KOSOVE - BE / 1000 EURO SIPAS VITEVE 2015/2016/ 2017/2018/2019/2020							
VITET	EKSPORTI	IMPORTI	BILANCI TREGTAR	Raporti : export - import %		Levizjet eksport - import %	
				KOSOVË	BE	rritja exportit	rritja importit
2015	10,529,835.25	248,935,697.18	-238,405,861.93	4.2	95.8		
2016	11,961,158.87	262,440,412.45	-250,479,253.58	4.5	95.5	13.59	5.42
2017	18,351,490.50	266,537,542.48	-248,186,051.98	7	93	53.42	1.56
2018	20,783,042.38	298,258,299.99	-277,475,257.00	7	93	13.24	11.9
2019	21,532,000.00	448,925,000.00	-427,393,000.00	5	95	3.6	50.5
2020	30,867,000.00	411,233,000.00	-380,366,000.00	7.5	92.5	43	-8

SHKËMBIMET TREGTARE TË PRODUKTEVE BUJQESORE KOSOVE - CEFTA / 1000 EURO SIPAS VITEVE 2015/2016/ 2017/2018/2019/2020							
VITET	EKSPORTI	IMPORTI	BILANCI TREGTAR	Raporti : export - import %		Levizjet eksport - import %	
				KOSOVË	CEFTA	rritja exportit	rritja importit

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

2015	26,903,000.00	235,180,000.00	-208,277,000	11.5	88.5		
2016	29,254,000.00	248,547,000.00	-219,293,000	12	88	8.7	5.7
2017	34,854,000.00	246,505,000.00	-211,651,000	14	86	19	-0.8
2018	38,564,000.00	236,337,000.00	-197,773,000	16.3	83.7	10.6	-4.1
2019	38,387,000.00	113,073,000.00	-74,686,000	29.5	70.5	-0.46	-52
2020	41,132,000.00	183,377,000.00	-142,245,000	22.4	77.6	7.1	62

SHKËMBIMET TREGTAR TË PRODUKTEVE BUJQËSORE KOSOVE - VENDET E TRETA/ 1000 EURO SIPAS VITEVE 2015/2016/ 2017/2018/2019/2020							
VITET	EKSPORTI	IMPORTI	BILANCI TREGTAR	Raporti : export - import %		Levizjet eksport - import %	
				KOSOVË	VENDET E TRETA	rritja eksportit	rritja importit
2015	41,683.00	633,720.00	-592,037.00	6.5	93.5		
2016	42,205.00	658,730.00	-616,525.00	6.4	93.6	1.2	3.9
2017	61,336.00	694,517.00	-633,181.00	8.8	91.2	45	5.4
2018	63,950.00	712,314.00	-648,364.00	9	91	4.3	2.6
2019	65,510.00	759,359.00	-693,849.00	8.6	91.4	2.4	6.6
2020	78,075.00	765,356.00	-687,281.00	10	90	19	0.8

Burimi: ASK, Dogana e Kosoves, DAESB

Vlen të theksohet se në periudhën katërvjeçare për vitet 2016-2019 çmimet e prodhimit të produkteve bujqësore tregojnë një ulje të përgjithshme, më të theksuar në mallrat bujqësore, duke sinjalizuar se procesi i forcimit të bujqësisë vendore është ende në rrugë e sipër dhe do të kërkojë kohë për të dhënë rezultate të rëndësishme. Sa i përket çmimeve me shumicë vërfëhet rënie, ndërsa çmimet me pakicë kanë rritje të lehtë.

Tabela 4 – Çmimet e prodhimit, shitjes me shumicë dhe pakicë të mallrave bujqësore në Kosovë (euro)

Produkti	Faza e zinxhirit	2016	2017	2018	2019
Grurë	Prodhimi	0.27	0.21	0.23	0.18
Grurë	Shitja me shumicë	0.28	0.22	0.24	0.23
Grurë	Shitja me pakicë	0.29	0.26	0.28	0.36
Domate	Prodhimi	0.64	0.54	0.62	0.57
Domate	Shitja me shumicë	0.66	0.58	0.67	0.66
Domate	Shitja me pakicë	0.80	0.71	0.84	0.80
Kastravec	Prodhimi	0.55	0.42	0.46	0.48
Kastravec	Shitja me shumicë	0.59	0.46	0.49	0.55
Kastravec	Shitja me pakicë	0.73	0.56	0.61	0.67
Kumbulla	Prodhimi	0.48	0.70	0.73	0.51
Kumbulla	Shitja me shumicë	0.50	0.75	0.78	0.59
Kumbulla	Shitja me pakicë	0.61	0.90	0.84	0.75

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

Dema dhe mëshqerra	Prodhimi	2.02	1.88	2.14	1.97
Dema dhe mëshqerra	Shitja me shumicë	3.13	3.20	3.25	3.31
Dema dhe mëshqerra	Shitja me pakicë	3.65	3.70	3.80	3.75
Qumështi	Prodhimi	0.23	0.27	0.25	0.21
Qumështi	Shitja me shumicë	0.43	0.41	0.45	0.43
Qumështi	Shitja me pakicë	0.48	0.47	0.49	0.51
vezë*	Prodhimi	2.55	2.45	2.10	2.07
vezë*	Shitja me shumicë	2.63	2.52	2.26	2.19
vezë*	Shitja me pakicë	2.79	2.58	2.45	2.50
Mjalti	Prodhimi	8.80	7.10	9.20	11.85
Mjalti	Shitja me shumicë	7.65	7.52	6.95	6.85
Mjalti	Shitja me pakicë	8.58	8.39	7.50	7.40

Tabelanë vijim, bazuar në analizën për tetë produktet e prezentuara në tabelën e mësipërme, paraqet një analizë për trendet e çmimeve në tre fazat e zinxhirit të furnizimit.

Tabela 5 – Trendi i çmimeve të mallrave të përzgjedhura në Kosovë

Etiketat e rreshtave	Shuma e mesatares së tendencës 2018-2019/Mesatarja 2016-2017
Prodhimi	-13.6%
Shitja me shumicë	11.5%
Shitja me pakicë	-9.4%
Grand Total	-11.5%

Burimi: Elaborimet e projektit për të dhënat e DAESB – MBPZHR.

Këto trende janë tregues se bujqësia e Kosovës ka potencial për t'u zhvilluar në sektorë të caktuar. prandaj Sektori bujqësor duhet të mbështetet sidomos për fermerët e vegjël është esenciale në këtë proces.

Aktualisht politikat mbështetëse janë të orientuara si vijon:

- Pagesat direkte**, të cilat në vitin 2019 arritën në gjithsej 30.6 milionë euro, ku drithërat dhe blegtoria marrin pjesën më të madhe të buxhetit.
- Projektet e zhvillimit rural**, të cilat në vitin 2019 në shumën prej 16.0 milion euro mbështetën 6 masa investive: prodhimtarinë në nivel të fermësindustrinë përpunuese dhe marketingun t
- Shërbimet këshilluese**, të ofruara nga Sistemi Këshillimor i Kosovës për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural për fermerët në baza të Partneriteti Publiko Privat për të ndërtuar kapacitetin teknik të fermerëve sipas Programit të Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural.

[Koncepti dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

Nismat që përmirësojnë sektorin bujqësor dhe forcojnë kapacitetin e tregut të prodhuesve, agropërpunuesve dhe tregtarëve, siç është një ligj i ri për organizimin e tregut dhe iniciativat e lidhura të mbështetjes, kanë koherencë të lartë me politikën e brendshme. Koherenca e brendshme jepet nga zgjerimi i opsioneve mbështetëse që janë në dispozicion për sektorin bujqësor. Koherenca e jashtme lidhet me miratimin e marrëveshjeve të MSA -së dhe CEFTA -s dhe rritjen e eksporteve dhe, në lidhje me MSA -në, rritjen e importit për shkak të pozitës udhëheqëse të BE -së në tregtinë mbi Kosovën (shih tabelën e mësipërme).

II. Në nivel të EU

1. Historia dhe reformat Organizata e Tregut të Përbashkët (OTP) është pjesë e shtyllës së parë Politikës së Përbashkët Bujqësore (PPB) të Bashkimit Evropian. PPB është krijuar në vitet 1960-ta të shekullit të 20-të si përgjigje ndaj situatës në vendet evropiane pas Luftës së Dytë Botërore. Bujqësia ishte në një situatë kritike, ishte një mungesë prodhimi, të ardhura shumë të ulëta të prodhuesve në të gjithë sektorët e bujqësisë. Një nga mjetet për të përmirësuar situatën ishte krijimi i Organizatës së Tregut të Përbashkët (OTP). OTP është projektuar për të menaxhuar prodhimin dhe tregtinë e shumicës së sektorit bujqësor të BE -së. Qëllimi i OTP ishte të siguronte të ardhura të qëndrueshme për fermerët dhe një furnizim të vazhdueshëm për konsumatorët evropianë. Gjatë periudhës 1963 - 2007 21 OTP për sektorë të ndryshëm bujqësorë u prezantuan me rregullat e tyre. Baza ligjore për themelimin e OTP-së është neni 40 i Traktatit për Funksionimin e Bashkimit Evropian (TFEU).

Që nga themelimi i OTP, kanë ndodhur shumë reforma, në vitin 2013, PPB u reformua më tej. Duke pasur parasysh zhvillimin në më shumë se 60 vjet të ekzistencës së BE, kërkesat për OTP u zhvendosën nga sigurimi i furnizimit me ushqim në çështjet e sigurisë së ushqimit dhe çështjeve mjedisore. Reforma e fundit filloi në 2018 dhe është gati të miratohet. Ndryshimi i politikave është një përgjigje e drejtpërdrejtë ndaj ndryshimit të klimës dhe për të adresuar përçarje të rënda të tregut nga faktorë të ndryshëm.

Qëllimi i OTP -së së re është më i orientuar në masat e stabilizimit të tregut dhe parandalimin e krizave të tregut paralelisht me masat e qëndrueshmërisë mjedisore.

Roli i organizatave prodhuese mbetet edhe pas kësaj reforme, ato janë faktori kyç i cili mund të nxisë bashkëpunimin brenda zinxhirit të furnizimit.

Më i zhvilluari është sektori i pemëve dhe perimeve, veçanërisht përmes funksionit të organizatave prodhuese. Roli i NP -ve është të inkurajojë bashkëpunimin e prodhuesve dhe arritjen e përfitimeve ekonomike prej tij.

Rregullorja e (BE) për **Organizimin e Tregut të Përbashkët Nr.1308/2013** po kalon kohët e fundit një reformë të mëtejshme, por elementët kryesorë do të mbeten në një rregullore të re OTP.

Reformat aktuale: Ndryshimet e propozuara në rregulloren e OTP për PPB 2023 – 2027:

- Ndryshimi i Rregullores (BE) 1308/2013 synon azhurnimin e dispozitave, thjeshtimin e procedurave dhe sigurimin e përputhshmërisë me të gjitha rregulloret e tjera në PPB -re.
- Ndryshimet në rregullat që qeverisin organizimin e përbashkët të tregut (OTP) për produktet bujqësore, skemat e cilësisë të BE -së dhe masat mbështetëse për rajonet e largëta.
- Rregullat e sektorit të verës janë gjithashtu pjesë e propozimit.

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

Kapitulli mbi organizatat e prodhuesve është transferuar nga rregullorja e OTP në Rregulloren për Planet Strategjike. Pjesë e rregullimit të planit strategjik janë ndërhyrjet sektoriale - ato janë sektorë të detyrueshëm dhe sektorë vullnetarë sipas vendimit të shteteve anëtare

sektorët e detyrueshëm janë:

- pemë dhe perime
- verë
- bletari
- hops (vetëm për Gjermaninë)
- vaj ulliri dhe ullinj tryezë. (vetëm për shtetet anëtare të zgjedhura - Italia, Greqia, Franca)
- Mish lope, mish dhie, mish qengji

Sektorët vullnetarë përzgjidhen nga shtetet anëtare, sipas vendimeve të tyre: në sektorët e tjerë të përcaktuar në pikat (a) deri (h), (k), (m), (o) deri (t) dhe (ë) të nenit. 1(2) të Rregullores (BE) Nr. 1308/2013 dhe sektorët që mbulojnë produktet e listuara në Aneksin XIII të kësaj Rregulloreje*. **Elementet kryesore të Rregullores së OTP (BE) 1308/2013:**

a) 1. Elementet kryesore të Rregullores së OTP (BE) 1308/2013 Tregu i brendshëm

- Ndërhyrja në treg në formën e ndërhyrjes publike dhe ndihma për ruajtjen private për produktet e përcaktuara.
- Ndërhyrja publike - produktet blihen dhe ruhen nga qeveritë e BE -së ose agjencitë e tyre deri në hedhjen e tyre.
- Ndihma për ruajtjen private - jepet për ruajtjen e produkteve nga organizatat e sektorit privat.

Masat e sipërpërmendura janë të zbatueshme vetëm për shtetet anëtare të BE -së. Llojet e ndërhyrjeve janë të dedikuara për të mbajtur ekuilibrin e tregut brenda 27 ST. Ata mbështesin tregun duke ndihmuar në stabilizimin e çmimeve të produkteve të zgjedhura. Kur çmimi i produkteve të pranueshme bëhet i ulët për shkak të tepricës së kërkesës, agjencitë kombëtare të pagesave mund të aranzhojnë që produktet të hiqen nga tregu dhe të ruhen. Produktet e pranueshme për ndërhyrje janë

- pluhur qumështi të skremuar; gjalpi; orizi paddy; gruri i zakonshëm; gruri i fortë; Mishi i Lopës; viçit; elbi dhe misri

Ndërhyrjet në treg janë hapur për produkte të veçanta në një periudhë të caktuar kohore nga Komisioni Evropian. Ndihma për ruajtjen private jepet vetëm për produkte të caktuara. Produktet do të ruhen për një periudhë minimale prej dy ose tre muajsh dhe një periudhë maksimale prej pesë ose gjashtë muajsh. Qëllimi është të ribalancohet tregjet duke zvogëluar furnizimin në dispozicion

Ruajtja private është e mundur për produktet e mëposhtme

- vaj ulliri; fibra liri; viçi i freskët ose i ftohur 8 muaj ose më shumë; gjalpë; djathë; pluhur qumështi të skremuar; mish derri; mishi i deleve dhe mishi i dhive

Para se çdo produkt të vendoset në ndërhyrje ose ruajtje private, ato duhet të plotësojnë specifikimet e produktit dhe standardin e cilësisë

Legjislacioni përkatës:

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

- Rregullorja (BE) Nr. 1308/2013 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit të 17 Dhjetorit 2013 që krijon një organizatë të përbashkët të tregjeve në produktet bujqësore dhe shfuqizon Rregulloret e Këshillit (EEC) Nr. 922/72, (EEC) Nr. 234/79, (KE) Nr. 1037/2001 dhe (KE) Nr. 1234/2007

SKEMAT MBËSHTETËSE

Skema shkollore - furnizimi i institucioneve arsimore me pemë, perime dhe qumësht

Në BE ekzistojnë skema shkollore për të ndihmuar fëmijët të iu përmbahen një diete të shëndetshme. Dietat e pashëndetshme, së bashku me aktivitetin e ulët fizik, rezultojnë në obezitet.

Deri në vitin 2017 kishte 2 skema të ndryshme: pemë, perime dhe qumësht. Nga gushti i vitit 2017, skema e pemëve-pemëve, perimeve dhe qumështit në institucioneve shkollore të BE -së kombinohen dy skema të mëparshme. Skema mbështet shpërndarjen e pemëve-pemëve, perimeve, qumështit dhe produkteve të caktuara të qumështit tek nxënësit e shkollës. Kufiri i moshës për fëmijët është nga 6 deri në 10 vjet, por Shtetet Anëtare mund të rrisin shkallën e moshës nga çerdhet në shkollën e mesme (3-18 vjet). Prioriteti është për pemët dhe perimet e freskëta dhe për qumështin. Ekziston mundësia për të furnizuar lëngje pemësh dhe perimesh dhe pure gjithashtu. Duke aplikuar skemën shkollore ka edhe për prodhuesit, pasi ata kanë furnizim të sigurt të produkteve në baza të rregullta.

Legjislacioni përkatës:

- Rregullorja (BE) 1308/2013 për organizimin e përbashkët të tregut
- Akti i Deleguar i Komisionit (BE) 2017/40 mbi ndihmën e Unionit për furnizimin me pemë dhe perime, banane dhe qumësht në institucionet arsimore
- Akti Zbatues i Komisionit (BE) 2017/39 mbi rregullat për zbatimin e 1308/2013

ORGANIZATAT PRODHUESE

Ndihmojnë fermerët të zvogëlojnë kostot e transaksioneve dhe të bashkëpunojnë kur përpunojnë dhe tregtojnë produktet e tyre. Organizatat e prodhuesve forcojnë fuqinë negociuese kolektive të fermerëve kryesisht nga:

- përqendrimi i furnizimit
- përmirësimi i tregut
- ofrimi i asistencës teknike dhe logjistike për anëtarët e tyre
- duke ndihmuar në menaxhimin e cilësisë
- transferimi i njohurive

Organizatat prodhuese (OP) janë zhvilluar më së miri në sektorin e pemëve-pemëve dhe perimeve, nga të gjitha OP -të e njohura nga BE janë 52% e pemëve-pemëve dhe perimeve. Ata i kryejnë aktivitetet e tyre përmes programit të tyre operacional.

Programi operacional është plan për aktivitetin e tyre për një periudhë 5 vjeçare. Nga viti 2023 deri në vitin 2027 do të jetë e mundur të ketë program operativ nga 3 në 7 vjet

Programet operationale duhet të kenë së paku 2 nga objektivat e mëposhtëm:

- a. planifikimin e prodhimit, përfshirë parashikimin dhe përcjelljen e prodhimit dhe konsumit;
- b. përmirësimin e cilësisë së produktit, qoftë në një formë të freskët ose të përpunuar;

- c. rritjen e vlerës komerciale të produkteve;
- d. promovimin e produkteve, qoftë në një formë të freskët ose të përpunuar;
- e. masat mjedisore, veçanërisht ato që lidhen me ujin dhe metodat e prodhimit që respektojnë mjedisin, përfshirë bujqësinë organike; (f) parandalimin dhe menaxhimin e krizave

Fondi operacional krijohet nga anëtarët e organizatave të prodhuesve dhe do të përdoret për financimin e programit operacional të paraqitur dhe miratuar nga Shtetet Anëtare. Ekziston një ndihmë financiare e BE -së për fondin operacional të organizatave prodhuese ku ata paraqesin, menaxhojnë dhe zbatojnë një program operacional

Shtetet anëtare duhet të krijojnë **strategji kombëtare për programet operationale për organizatat e prodhuesve në nivel kombëtar**

Strategjia Kombëtare do të përfshijë një analizë të situatës fillestare, do të identifikojë dhe vlerësojë nevojat prioritare, objektivat, rezultatet e pritura dhe objektivat e kuantifikuar kundrejt situatës fillestare, si dhe instrumentet dhe veprimet për arritjen e këtyre objektivave. Strategjitë Kombëtare monitorojnë dhe vlerësojnë zbatimin e programeve operationale

Kriteret e njohjes dhe kërkesat e tjera për organizatat e prodhuesve përcaktohen në Rregulloren e Deleguar (BE) 2017/891

Procedura e njohjes së organizatës prodhuese përcaktohet nga shteti anëtar sipas Rregullores (BE) 1308/2013, duhet të zbatohet në legjislacionin kombëtar të secilit shtet anëtar. Njohja jepet vetëm kur aplikuesi plotëson kriteret e përcaktuara nga shteti anëtar.

- **Mbulimi i produkteve** - produkt ose grupe produktesh (pemë ose perime, pemë dhe perime, pemë dhe perime të destinuara vetëm për përpunim)
- **Numri minimal i anëtarëve** - numri i anëtarëve përcaktohet nga shtetet anëtare në legjislacionin e tyre kombëtar. Për shembull, republika slloake, Sllovenia dhe Kroacia kanë përcaktuar numrin minimal të anëtarëve si 5.
- **Vlera minimale e prodhimit** të tregtuar në 3 vjet para vitit të aplikimit. Shuma minimale përcaktohet nga shtetet anëtare. Për shembull, vëllimi minimal i prodhimit të tregtuar në Republikën Slloake është 100 000, - EUR.
- **Kohëzgjatja minimale e anëtarësimit** nuk duhet të jetë më pak se 1 vit

Marrëdhënia me programet e tjera - zhvillimi rural, ndihma shtetërore dhe programet promovuese janë përcaktuar qartë. Shteti Anëtar do të sigurojë që një përfitues të marrë mbështetje për një veprim të caktuar vetëm sipas një skeme. Shteti anëtar mund të japë ndihmë financiare kombëtare nëse niveli i organizimit në shtetin anëtar është më i ulët se **20%**. Shtetet Anëtare mund të kërkojnë nga Komisioni Evropian rimbursim të pjesshëm të ndihmës financiare kombëtare

Shtetet Anëtare gjithashtu mund të njohin Shoqatat e Organizatave Prodhuese dhe Organizatat Prodhuese Transnacionale. Rregullat për ato lloj organizatash përcaktohen në Rregulloren (BE) 1308/2013 dhe Rregulloren e Deleguar (BE) 2017/891

Legjislacioni përkatës:

- Rregullore (Be) Nr. 1308/2013 E Parlamentit Evropian dhe të Këshillit, të 17 dhjetorit 2013, për krijimin e një organizate të përbashkët të tregjeve në produktet bujqësore dhe shfuqizimin e Rregullores së Këshillit (EEC) Nr. 922/72, (EEC) Nr. 234/79, (KE) Nr. 1037/2001 dhe (KE) Nr. 1234/2007

[Koncepti dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

- Rregullorja e Deleguar e Komisionit (BE) 2017/891 e 13 Marsit 2017 që plotëson Rregulloren (BE) Nr. 1308/2013 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit në lidhje me sektorët e pemëve dhe perimeve dhe pemëve dhe perimeve të përpunuara dhe plotësimin e Rregullores (BE) Nr. 1306/2013 të Parlamentit Evropian dhe Këshillit në lidhje me ndëshkimet që do të zbatohen në ata sektorë dhe ndryshimin e Rregullores Zbatuese të Komisionit (BE) Nr. 543/2011
- Rregullorja Zbatuese e Komisionit (BE) 2017/892 e 13 Mars 2017 që përcakton rregullat për zbatimin e Rregullores (BE) Nr. 1308/2013 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit në lidhje me sektorët e pemëve dhe perimeve dhe pemëve dhe perimeve të përpunuara

SEKTORI I VERËS

instrumentet e mëposhtëm të përcaktuar në Rregulloren (BE) Nr. 1308/2013 janë të zbatueshme për sektorin e verës

Programet Kombëtare të Mbështetjes rrisin produktivitetin e prodhuesve të verës, efikasitetin e pajisjeve të prodhimit të verës dhe përshtatjen sasore dhe cilësore të produkteve të verës të BE-së me kërkesën e tregut. Programet Kombëtare të Mbështetjes financohen 100% nga BE

Programet Kombëtare të Mbështetjes në vendet anëtare të BE -së mund të përbëhen nga:

- Promovimi në vendet e treta
- Ristrukturimi dhe konvertimi i vreshtave
- Rimbjellja për arsye shëndetësore ose fitosanitare
- Vjelja e gjelbër
- Fondet e ndërsjella
- Sigurimi i të korrave
- Investimet
- Inovacion në sektorin e verës
- Distilimi i nënprodukteve.

Shtetet anëtare të BE -së janë të detyruara të krijojnë programin kombëtar të mbështetjes dhe mund të zgjedhin nga masat e sipërpërmendura. Kohëzgjatja e programeve kombëtare të mbështetjes është 5 vjet

- Skema e autorizimeve për mbjelljet e hardhisë

Të drejtat e mbjelljes mund t'u jepen Shteteve Anëtare të BE -së në vijim:

Republika Çeke, Gjermania, Greqia, Spanja, Franca, Italia, Qipro, Luksemburgu, Hungaria, Malta, Austria, Portugalia, Sllovenia dhe Sllovakia.

- Standardet e tregut të përcaktuara për sektorin e verës: përkufizimet dhe përshkrimet e shitjeve,

Praktikat enologjike, varietetet e rrushit të verës të klasifikueshme, etj

- Dispozita të veçanta për importin e verës

- Emërtimet e origjinës, indikacionet gjeografike (PDO/PGI) dhe termat tradicionale në verë

Sektorët

Legjislacioni përkatës:

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

- Rregullorja e BE -së 1308/2013 - krijimi i një organizimi të përbashkët të tregjeve në produktet bujqësore.
- Rregullorja e BE 1306/2013 - mbi financimin, menaxhimin dhe monitorimin e politikës së përbashkët bujqësore.
- Rregullorja e deleguar nga BE 2019/934-në lidhje me zonat e verës ku mund të rritet forca alkoolike, praktikat dhe kufizimet e autorizuar enologjike të zbatueshme për prodhimin dhe konservimin e produkteve të rrushit, përqindjen minimale të alkoolit për nënproduktet dhe asgjësimin e tyre, dhe publikimi i skedarëve OIV.
- Rregullorja e deleguar nga BE 2019/33 - në lidhje me aplikimet për mbrojtjen e emërtimeve të origjinës, treguesit gjeografikë dhe termat tradicionale në sektorin e verës.
- Rregullorja e deleguar nga BE 2018/273 - në lidhje me skemën e autorizimeve për mbjelljet e hardhisë, regjistrin e vreshtave, dokumentet dhe certifikimin shoqërues, regjistrin e brendshëm dhe të jashtëm, deklaratat e detyrueshme, njoftimet dhe publikimin e informacionit të njoftuar, kontrollet dhe ndëshkimet përkatëse.
- Rregullorja e deleguar nga BE 2016/1149 - në lidhje me programet kombëtare të mbështetjes në sektorin e verës.

SEKTORI I BLETARISË

Programet kombëtare mund të mbështesin përmirësimin e kushteve të përgjithshme për prodhimin dhe tregtimin e produkteve të bletarisë në shtetet anëtare të BE-së. Programet kombëtare në sektorin e bletarisë mbulojnë një periudhë trevjeçare. Këto programe zhvillohen në bashkëpunim me organizata përfaqësuese në fushën e bletarisë. Kontributi i BE-së në programet kombëtare është 50% e totalit të shpenzimeve në shtetin anëtar. Shtetet anëtare janë të detyruara të kryejnë një studim të strukturës së prodhimit dhe tregëtimit në sektorin e bletarisë në territorin e tyre.

Masat e mëposhtme mund të përfshihen në programet e bletarisë:

- a. asistencë teknike për bletarët dhe organizatat e bletarëve
- b. lufta kundër pushtuesve dhe sëmundjeve të zgjove të bletëve, veçanërisht varroozës
- c. racionalizimi i transhumanitetit
- d. masa për të mbështetur laboratorët për analizën e produkteve të bletarisë me qëllim të ndihmës së bletarëve për të tregtuar dhe rritur vlerën e produkteve të tyre
- e. masat për të mbështetur rimbushjen e koshereve në Bashkimin Evropian
- f. bashkëpunim me organizma të specializuar për zbatimin e programeve të kërkimit të aplikuar në fushën e produkteve të bletarisë dhe bletarisë
- g. monitorimi i tregut
- h. përmirësimi i cilësisë së produktit me synimin për të shfrytëzuar potencialin e produkteve në treg.

Legjislacioni përkatës:

• RREGULLORE (BE) Nr. 1308/2013 E PARLAMENTIT DHE TË KËSHILLIT EVROPIAN e datës 17 dhjetor 2013 që krijon një organizim të përbashkët të tregjeve të produkteve bujqësore dhe shfuqizon Rregulloret e Këshillit (EEC) Nr 922/72, (EEC) Nr 234/79 , (EC) Nr 1037/2001 dhe (EC) Nr 1234/2007

Sektori i hopit – vetëm Gjermania – nuk aplikohet në Kosovë

Sektori i vajit të ullirit dhe ullinjve të tryezës për 3 shtete anëtare të BE-së (Greqi, Itali, Francë) – nuk aplikohet në Kosovë

Rregullat e BE-së për fiksimin e çmimeve dhe parametrave të tjerë të nevojshëm për masat e tregut për produkte të ndryshme bujqësore – së fundmi nuk janë të aplikueshme në Kosovë.

b) Treguesit gjeografikë

Vendosin të drejtat e pronësisë intelektuale për produkte të veçanta, cilësitë e të cilave janë të lidhura në mënyrë specifike me zonën e prodhimit.

Sistemi i treguesve gjeografikë të BE-së mbron emrat e produkteve që kanë origjinë nga rajone të veçanta dhe kanë cilësi specifike ose gëzojnë një reputacion të lidhur me territorin e prodhimit. Dallimet midis MOM dhe MTGJ janë të lidhura kryesisht me atë se sa nga lëndët e para të produktit duhet të vijnë nga zona, ose sa pjesë e procesit të prodhimit duhet të zhvillohet brenda rajonit specifik.

Treguesit gjeografikë përfshijnë:

MOM - Emërtimi i origjinës së mbrojtur (ushqim dhe verë)

- Çdo pjesë e procesit të prodhimit, përpunimit dhe përgatitjes duhet të zhvillohet në rajonin specifik. Për verërat, kjo do të thotë se rrushi duhet të vijë ekskluzivisht nga zona gjeografike ku prodhohet vera.

MTGJ - Treguesi gjeografik i mbrojtur (ushqim dhe verë)

- Të paktën një nga fazat e prodhimit, përpunimit ose përgatitjes zhvillohet në rajon.

- Në rastin e verës, kjo do të thotë që të paktën 85% e rrushit të përdorur duhet të vijë ekskluzivisht nga zona gjeografike ku prodhohet realisht vera.

TGJ - Treguesi gjeografik (pije alkoolike dhe verëra të aromatizuara).

TGJmbron emrin e një pije alkoolike ose verë të aromatizuar me origjinë nga një vend, rajon ose lokalitet ku cilësia e veçantë, reputacioni ose karakteristika të tjera të produktit i atribuohen në thelb origjinës së tij gjeografike.

- Të paktën një nga fazat e distilimit ose përgatitjes zhvillohet në rajon, produktet e papërpunuara nuk kanë nevojë të vijnë nga rajoni.

- Etiketimi dhe prezantimi në sektorin e verërave

- Dispozitat specifike për inventarizimin e potencialit prodhues, përcaktimin e autoriteteve kombëtare kompetente.

STG - Specialiteti tradicional i garantuar (produkte dhe ushqime)

STG i referohet një produkti për të cilin cilësitë e tij specifike lidhen me një përbërje, metoda të prodhimit ose përpunimit të bazuar në një traditë. Ai thekson aspektet tradicionale. TSG përcaktohet nga dy elementë: specifika dhe tradita. Ai lidhet me përdorimin e njohurive, një praktikë të lashtë, specifika

tipike, kombëtare, rajonale ose lokale, por që mund të bëhen lehtësisht jashtë vendit ose rajonit të origjinës, apo edhe të përftohen nëpërmjet prodhimit të produktit.

Legjislacioni përkatës:

- Rregullorja e BE 1151/2012 mbi skemat e cilësisë për produktet bujqësore dhe ushqimet
- Rregullorja e BE -së 664/2014 mbi logot që do të përdoren për PDO -të, PGI -të dhe TSG -të
- Rregullorja e BE 668/2014 se si duhet të zbatohet rregullorja e BE 1151/2012 mbi skemat e cilësisë për produktet bujqësore dhe ushqimet

c) Standartet e tregut

Miratimi i standardeve të tregut për pemët dhe perimet është i mirënjohur në sektor si mjet për të garantuar cilësi minimale, transparencë të tregut dhe kënaqësi në mes të blerësit dhe konsumatorit. Kjo përfshin sigurimin e një mjedisi të barabartë për prodhuesit, përpunuesit dhe tregtarët-shitës me pakicë, dhe lehtësimin e tregtisë në këto produkte. Nga perspektiva e sektorit privat, **përdorimi i standardeve të tregut hap tregjet, thjeshton kontratat përmes specifikimeve të harmonizuara të produktit, uniformon cilësinë e produkteve të prodhuara nga fermerë të ndryshëm, ndërsa inspektimet krijojnë siguri dhe ndërtojnë reputacionin e sektorit.**

Bashkimi Evropian ka një histori të gjatë në rregullimin e tregjeve të pemëve dhe perimeve. Vendosja e parë e standardeve të tregut të pemëve dhe perimeve daton në **Rregulloren e Këshillit Nr. 158/66/EEC të 25 Tetorit 1966**, e cila krijoi "Standarde të Përbashkëta të Cilësisë" për pemët dhe perimet e tregtuara brenda Komunitetit Evropian. Ndryshime të mëtejshme erdhën në vitin 1972, kur neni 2 i Rregullores (KEE) Nr. 1035/72 të Këshillit të 18 majit 1972 që krijonte një OTP për pemët dhe perimet përcaktoi se standardet e përbashkëta të cilësisë mund të krijoheshin, sipas produktit ose grupit të produktit, për produktet që do të dërgohen të freskëta te konsumatori. Standardet specifike të produktit të hartuara në përputhje me Nenin 2 të Rregullores (EEC) Nr. 1035/72 mbetën në fuqi deri në Rregulloren (KE) Nr. 2200/96 të 28 Tetorit 1996 (ZKM për pemë dhe perime), e cila krijoi një grup të ri të standardeve që duhej **të merrnin parasysh standardet e UNECE për pemët dhe perimet e freskëta.**

Duke filluar nga viti 2007, standardet e tregut të vendosura sipas Rregullores së Këshillit (KE) Nr. 2200/96 gradualisht u zëvendësuan nga një grup i ri standardesh të zhvilluara sipas Nenit 2 të Rregullores së Këshillit (KE) Nr. 1182/2007 të 26 Shtator 2007, duke marrë parasysh rekomandimet standarde të miratuara nga UNECE². Formulimi aktual i standardeve të tregut për pemët dhe perimet buron nga Rregullorja e Komisionit (KE) Nr. 1221/2008 e 5 Dhjetorit 2008, e cila ndryshoi Rregulloren (KE) Nr. 1580/2007, duke futur - ndër të tjera - një "standard të përgjithshëm marketingu" Për pemë dhe perime të freskëta³, i cili përfshinte disa produkte që nuk mbuloheshin më nga standardet specifike të tregut⁴.

² Commission Regulation (EC) No 1580/2007 of 21 December 2007 laid down implementing rules for Regulations (EC) No 2200/96 and (EC) No 1182/2007 in the fruit and vegetable sector, including detailed provisions on the marketing of products (exceptions and exemptions, information particulars, sales packages) and on the related conformity checks.

³ Vendosja e "standardit të përgjithshëm të marketingut" për pemët dhe perimet e freskëta prezantoi përkufizimin e "cilësisë të shëndosha, të drejta dhe të tregtueshme".

⁴ Produktet që nuk mbulohen më nga standardet specifike të marketingut janë: kajsitë, angjinaret, shpargujt, patëllxhanët, avokadot, fasulet, lakrat e Brukselit, karotat, lulëlakra, qershitë, kungujt, kastravecet, kërpudhat e kultivuara, hudhurat, lajthitë në guaskë, lakrat me kokë, preshe, pjepër, qepë, bizele, kumbulla, selino me shirita, spinaq, arra në guaskë, shalqi dhe çikore.

Duke shfuqizuar Rregulloren (KE) Nr. 1580/2007, **Rregullorja Zbatuese e Komisionit (BE) Nr. 543/2011 e 7 Qershor 2011**, që përcakton rregulla të hollësishme për zbatimin e Rregullores (KE) Nr. 1234/2007 ("Rregullorja e vetme OTP") në sektorët e pemëve dhe perimeve (të freskëta dhe të përpunuara), i cili aktualisht është në fuqi, definoi përfundimisht bazën ligjore ekzistuese të standardeve të tregut në Bashkimin Evropian. Recitali 65 i **Rregullores së OTP Nr. 1308/2013** konfirmoi ruajtjen e standardeve të tregut sipas sektorëve ose produkteve, në mënyrë që të merren parasysh pritjet e konsumatorëve dhe të kontribuohet në përmirësimin e kushteve ekonomike për prodhimin dhe tregtimin e produkteve bujqësore dhe cilësisë së tyre.

Një vlerësim i fundit i aplikimit të standardeve të tregut në BE⁵ konfirmon se miratimi i standardeve të tregut në përgjithësi ka qenë efektiv në arritjen e objektivave të tyre të synuar dhe nuk ka shkaktuar efekte të rëndësishme të padëshiruara/të papritura⁶. Një vlerësim specifik i përqendruar në efektivitetin e dispozitave për klasifikimin e pemëve dhe perimeve të freskëta (Rregullorja (BE) Nr. 543/2011) në mbështetjen e interesave të prodhuesve dhe tregtarëve dhe në lehtësimin e tregtisë që u bë gjatë vlerësimit konfirmoi kënaqësinë e përgjithshme të palëve të interesuara të biznesit. Ndikimet në lidhje me efektivitetin e zëvendësimit të standardeve të veçanta të tregut për 26 lloje të pemëve dhe perimeve të freskëta nga standardi i përgjithshëm i tregut u zbuluan se ishin të diskutueshme në sytë e palëve të interesuara: megjithatë, nuk u vërejtën efekte negative të një zëvendësimi të tillë në tregtinë brenda BE-së dhe paqëndrueshmërinë e çmimeve të produkteve në fjalë. Në mënyrë të barabartë, asnjë nevojë e perceptuar për zhvillimin e standardeve të tregut të BE -së nuk u shfaq për produkte të tilla si patatet (të freskëta dhe për përpunim), dhe pemët dhe perimet e përpunuara që aktualisht nuk mbulohen nga standardet e tregut të BE -së. Lidhur me efikasitetin e miratimit të standardeve të tregut, konsumatorët u zbulua se nuk ishin vërtet të vetëdijshëm për standardet e tregut dhe përfitimet e tyre: kjo mund të kufizojë fuqinë e vlerësimit të proporcionalitetit të kostove kundrejt përfitimeve të standardeve të tregut të BE -së nga pikëpamja e konsumatorit. Vlerësimi zbuloi se potenciali për thjeshtimin e standardeve të tregut të BE -së për pemët dhe perimet e freskëta është përgjithësisht i kufizuar.

Nenet kryesore që duhet të merren parasysh gjatë hartimit të projektligjit për organizimin e tregut bujqësor ose përafrimin e legjislacionit tonë me *acquis* në lidhje me standardet e tregut janë:

Legjislacioni përkatës:

- Rregullore (BE) Nr. 1308/2013 (në përgjithësi duke treguar se cilat produkte, çmimi, për cilën periudhë të vitit, kur shteti duhet të ndërhyjë, etj.);
- Rregullore E Keshillit (KE) Nr. 1234/2007, e 22 tetorit 2007, për krijimin e një organizate të përbashkët të tregjeve bujqësore dhe dispozitave specifike për disa produkte bujqësore (nenet 113, 113 a);
- Rregullore Per Zbatimin E Komisionit (BE) Nr. 543/2011, të 7 qershor 2011, që përcakton rregulla të hollësishme për zbatimin e Rregullores së Këshillit (KE) Nr. 1234/2007 në lidhje me sektorët e pemëve dhe perimeve dhe pemët e përpunuara dhe perimet veçanërisht Neni 3, dhe Aneksi 1

⁵ Vlerësimi mbuloi standardet e marketingut të përfshira në Rregulloren e OTP -së, "Direktivat e Mëngjesit" dhe legjislacionin sekondar të OTP -së.

⁶ Vlerësimet e standardeve të marketingut të përfshira në Rregulloren e OTP -së, "Direktivat e Mëngjesit" dhe legjislacionin sekondar të OTP -së. Raporti Përfundimtar 2019. Drejtoria e Përgjithshme për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural.

d) Tregtia me vendet e treta (jashtë BE-së):

Rregullat mbi licencat e importit dhe eksportit, detyrimet e importit, kuotat tarifore, masat mbrojtëse dhe rimbursimet e eksportit.

e) Rregullat e konkurrencës

Konkurrenca dhe bujqësia; të aplikuara për të gjitha marrëveshjet, vendimet dhe praktikën e përmendura në nenin 101 (1) dhe nenin 102 të TFEU -së në lidhje me prodhimin ose tregtimin e produkteve bujqësore.

f) Ndihma shtetërore për bujqësinë

Mbështetje kombëtare e njoftuar dhe miratuar nga BE. Dispozitat e ndihmës shtetërore janë të zbatueshme në vendet anëtare të BE-së.

g) Rregulla të përgjithshme

Masat e jashtëzakonshme: masat kundër shqetësimit të tregut, masat në lidhje me sëmundjet e kafshëve dhe humbjen e besimit të konsumatorëve për shkak të rreziqeve për shëndetin publik, nga kafshët ose bimët. Rregullat e komunikimit dhe raportimit.

Pikat d-g nuk janë të aplikueshme para anëtarësimit të Kosovës në BE..

III. Situata në sektorët specifikë në Kosovë

1. Organizimi i tregut

Kosova ende nuk ka një Ligj për organizimin e tregut të produkteve bujqësore të përafër me Rregulloren (BE) Nr. 1308/2013 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit që krijon një organizatë të përbashkët të tregjeve për produktet bujqësore, të quajtur gjithashtu " rregullore e OTP ". Sidoqoftë, Programi Kombëtar i vendit për Zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizimit Asociimit (Mars 2016) parashikon përgatitjen e një ligji të tillë sipas objektivave të tij afatshkurtra.

Rregullorja e OTP inkurajon fermerët që të krijojnë Organizata Prodhuese (OP) në mënyrë që të forcojnë pozicionin e tyre në treg përmes një pozicioni më të fortë negociimi me sektorin e shitjes me pakicë, si dhe përmes planifikimit të prodhimit, inovacionit dhe parandalimit të krizave dhe masave të menaxhimit. Kosova aktualisht ka një legjislacion të rëndësishëm për shoqatat e prodhuesve, por vendi është larg nga krijimi i strukturës ligjore dhe institucionale të nevojshme për organizimin e duhur të prodhuesve bujqësorë. **Kapitulli VII i Ligjit të Kosovës nr. 03/L-098 për bujqësinë dhe zhvillimin rural** i drejtohet organizimit të prodhuesve, përpunuesve dhe tregtarëve të produkteve bujqësore dhe ushqimore, por e bën këtë në mënyrë sipërfaqësore. Më konkretisht, gjithçka që thotë ligji është se "prodhuesit, përpunuesit dhe tregtarët e produkteve bujqësore dhe agro-ushqimore mund të organizohen në forma të ndryshme për të mbështetur bujqësinë" dhe format konkrete të organizimit, si dhe kriteret që duhen përmbushur nga organizatat dhe shoqatat e prodhuesve përcaktohen me akte nën-ligjore të Ministrisë; megjithatë, akte të tilla ende nuk janë nxjerrë.

Projektligji i ri për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural i cili është në fazën përfundimtare të miratimit, i referohet në **Nenin 14** masave të organizimit të tregut, përkatësisht masave dhe rregullave të tregut

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

të brendshëm dhe masave në tregtinë me vendet e tjera, dhe projektligji thotë se mundëson MBPZHR gjithashtu të miratojë akte nënligjore. Në nenin 1, projektligji thekson përputhshmërinë me Rregulloren (BE) Nr. 1308/2013 për Organizimin e Tregut të Përbashkët.

Projektligji i ri gjithashtu shtrin rolin e organizatave private të prodhuesve në nenin 23 dhe i referohet shitjes së produkteve të fermerëve sipas nenit 24.

Projektligji i ri gjithashtu zgjeron rolin ose organizatën private të prodhuesve në nenin 23 dhe i referohet shitjes së produkteve të fermerëve sipas nenit 24.

Janë zbatuar tashmë masa mbështetëse me pagesa direkte në sektorë të ndryshëm. Pagesat direkte u jepen kryesisht drithërave, blegtorisë, Qumeshtit, vreshtave dhe verës ekzistuese dhe sektorit të bletarisë në Kosovë. Pemët dhe perimet gjithashtu mbështeten, mbështetje e veçantë për mjedrat është dhënë që nga viti 2019.

Figura 1

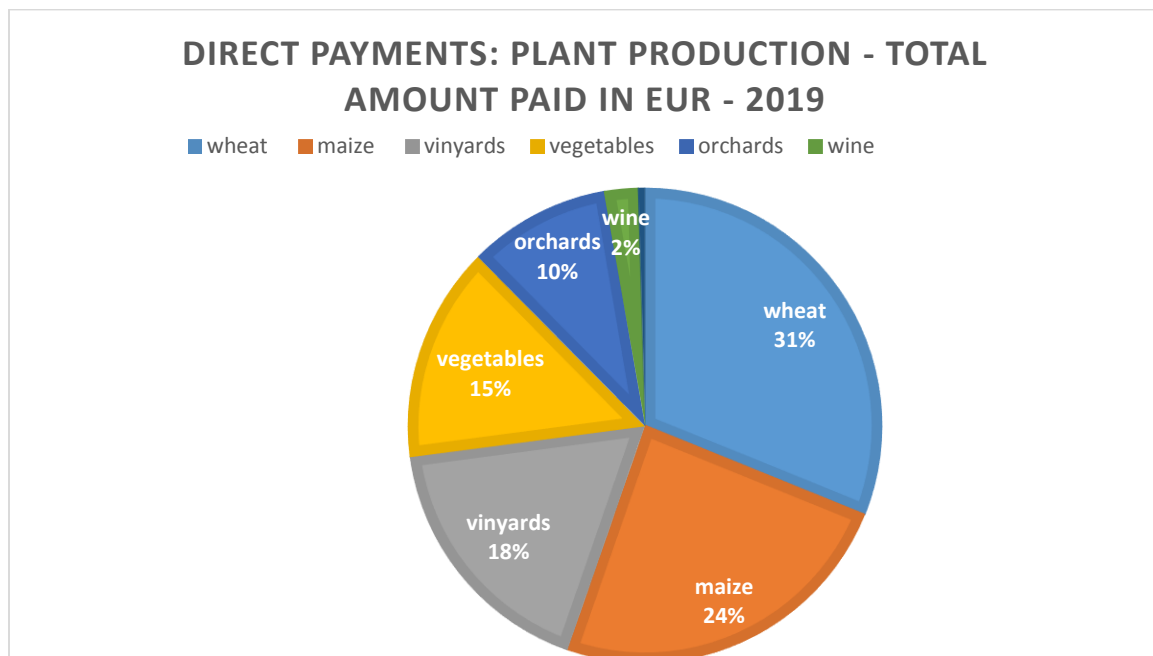

Figura 2

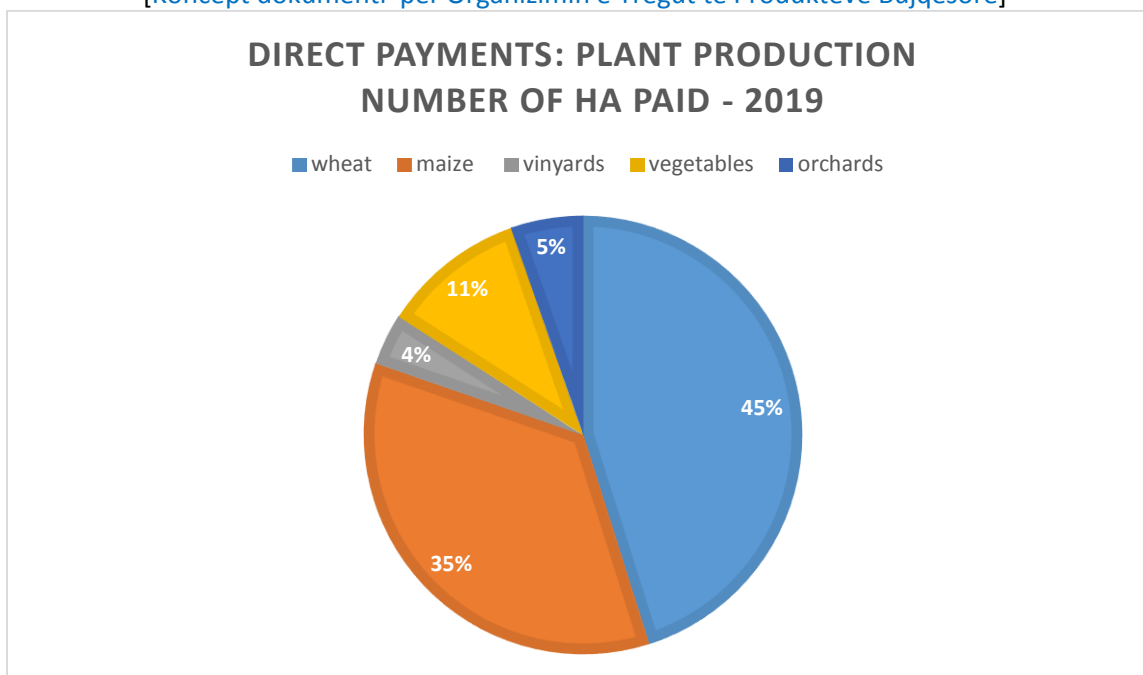
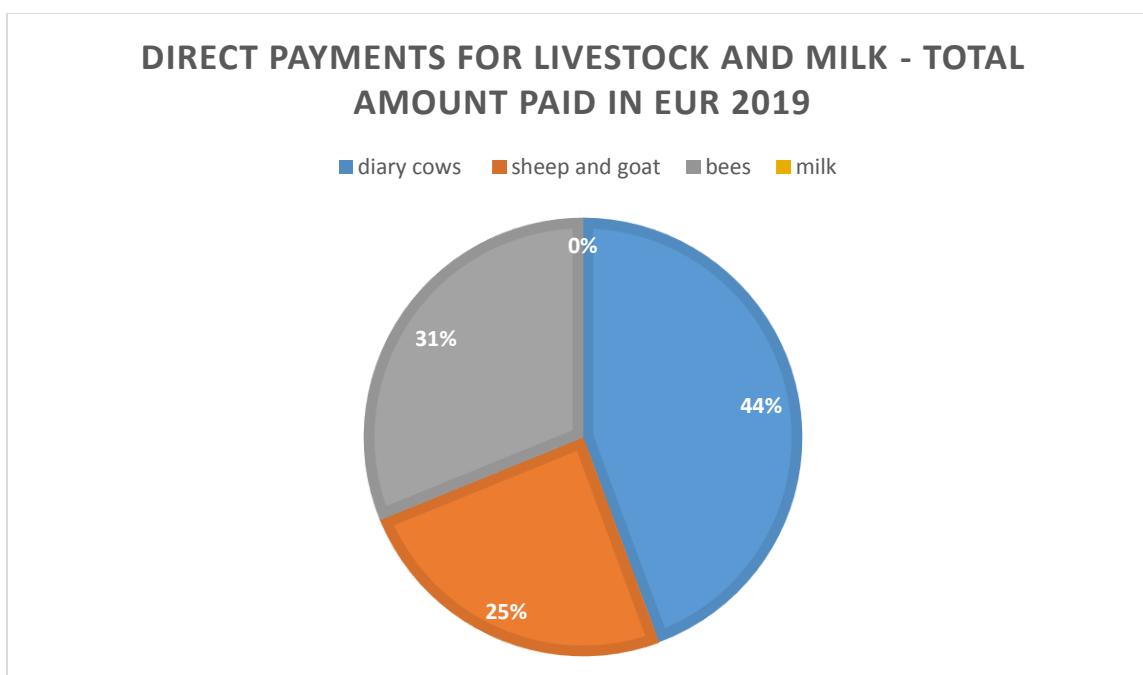

Figura 3

Programet e Zhvillimit Rural janë të orientuara drejt investimeve. Janë 5 masa, 2 për investimet në bujqësi, 1 në diversifikimin e fermave dhe 2 në ujitjen e tokës bujqësore. Shuma totale e projekteve të projektuara në RDP për vitin 2019 ishte 23 500 000, - EUR.

2. Standardet e tregut

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

Situata aktuale e Kosovës është krejtësisht e ndryshme pasi standardet zyrtare të tregut për pemët dhe perimet nuk ekzistojnë në vend. Kjo nuk do të thotë që të gjitha pemët dhe perimet në Kosovë nuk janë të standardizuara.

Ka shembuj të eksportuesve që miratojnë standardet e tregut të përcaktuara nga blerësit, në disa raste duke iu referuar standardeve të UNECE, dhe supermarketet kanë filluar të etiketojnë produktet e freskëta në dyqane me kategori dhe origjinë cilësore (kjo e fundit është e detyrueshme me një dispozitë tjetër ligjore specifike).

Në praktika, standardizimi i pemëve dhe perimeve në Kosovë zbatohet së paku në tre nivele të ndryshme:

Kanalet tradicionale: shumica e pemëve dhe perimeve të shitura përgjatë kanaleve tradicionale nuk janë standardizuar formalisht, megjithëse një pjesë e mirë e tyre de facto respektojnë standardet përkatëse të cilësisë. Sidoqoftë, etiketimi nuk përdoret në këto kanale.

Supermarkete: produktet e ofruara për shitje për konsumatorët shoqërohen me një etiketë me tregues të klasës të cilësisë dhe vendit të origjinës. Nëse ky është rezultat i një procesi të standardizimit brenda zinxhirit të furnizimit apo shtimi i informacionit nga supermarketi në dyqan duhet të verifikohet.

Eksporti: eksportet janë të standardizuara sipas standardeve të tregut të përcaktuara nga blerësit dhe të miratuara nga eksportuesit kosovarë.

Ka kompani bujqësore që po përmirësojnë cilësinë, duke stimuluar fermerët ta bëjnë këtë (ata i paguajnë sipas cilësisë), duke zbatuar standardet e tregut në bashkëpunim me blerësit e tyre.

300.000 ton prodhim në vit të pemëve dhe perimeve. Fragmentimi i prodhimit (më pak se 5.00 ha për ferma), gjithsej 100.000 ferma bujqësore (të dhënat për t'u analizuar dhe detajuar më tej). Cilësi e mirë e prodhimit të papërpunuar.

Vlerësohen 10.000 tonë eksporte (CEFTA). Vlerësohen 70.000 tonë importe. (Të dhënat do të konfirmohen përmes analizave të mëtejshme, burime të tjera vlerësojnë importet në nivel më të lartë)

Fragmentimi ekziston edhe në nivelin e shitjes me pakicë (në shkallë të vogël), ndërsa një përqendrim i caktuar vërehet në supermarketet, të cilat janë në rritje. Shitja me shumicë e pemëve dhe perimeve është ende e organizuar në një mënyrë tradicionale, me shumicë që tregtojnë thjesht mbi produktet, pa shtuar shërbime specifike. Miratimi i fragmentuar i standardeve të cilësisë. Ato janë të pranishme në supermarkete dhe eksporte, ende të ulëta në shitjen me pakicë dhe me shumicë në mënyrë tradicionale.

Miratimi i standardeve të cilësisë nuk është konsistent në të gjithë sektorin. Ato janë të pranishme në supermarkete dhe eksporte, ende të ulëta në sektorin tradicional të shitjes me pakicë dhe shumicë.

Situata juridike në Kosovë lidhur me standardet e tregut:

MTI që në vitin 2009 ka përgatitur Ligji Nr. 03/L-144 për standardizimin. Sipas këtij ligji janë definuar procedurat e standardizimit dhe institucionet përgjegjëse për standardet. Sipas këtij ligji, Fushë

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

veprimtaria e standardizimit, ka për qëllim të: rrisë nivelin e sigurisë së produkteve dhe proceseve, në funksion të kërkesave për ruajtjen dhe përmirësimin e cilësisë së jetës, sigurisë së shëndetit, mbrojtjes së mjedisit dhe konsumatorit, duke siguruar rregulla të përbashkëta pastaj të promovojë cilësinë e produkteve, proceseve dhe shërbimeve të ndryshme sipas standardeve të caktuara gjithashtu të sigurojë shfrytëzim racional të materialeve dhe të energjisë, si dhe efikasitet në punë dhe ndihmojë për heqjen e barrierave teknike në tregtinë ndërkombëtare.

Me këtë ligj është rregulluar edhe mandati i Agjencinë Kosovare për Standardizim (AKS). Sipas këtij ligji AKS është: organ kombëtar i standardizimit në Republikën e Kosovës për hartimin, njohjen, adoptimin, miratimin dhe publikimin e standardeve në të gjithë sektorët e ekonomisë, me përjashtim të atyre të fushës së telekomunikacionit. AKS funksionon në kuadër të Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë.

Me qëllim që të ketë standardë sa më profesionale me legjislacionin për standardizim lejohet edhe angazhimi i ekspertizës përkatëse përmes Komiteteve teknike. Komitetet teknike janë grupe ekspertësh të standardizimit që nuk bëjnë pjesë në strukturat e brendshme të AKS dhe angazhohen për fusha të caktuara të standardizimit. Komitetet teknike krijohen dhe shpërbëhen me propozim të Këshillit Profesional të Standardizimit (KPS) dhe vendim të Kryeshefit të AKS. Pjesëmarrja në komitetet teknike është vullnetare dhe e hapur për të gjitha palët e interesit.

Me këtë ligj janë rregulluar edhe procedurat për hartimi, adoptimi, miratimi dhe publikimi i standardeve Kosovare. Sipas këtij ligji çdo subjekt mund t'i paraqesë AKS një propozim, të shoqëruar me arsyetimin përkatës, për hartimin, adoptimin dhe miratimin e një standardi Kosovar. Procedura e hartimit, adoptimit dhe miratimit të standardeve Kosovare duhet të përcaktojë: objektivat që duhen arritur nga standardi i propozuar; faktorët dhe ndikimin ekonomik; burimet e financimit dhe të ekspertizës; zbatimet e mundshme të standardit, në kuadër të vlerësimit të Konformitetit; lidhjet me standardet e tjera.

Shfrytëzimi i standardeve evropiane dhe ndërkombëtare që janë standarde të gatshme për përdorim publik lejohet që përmes njohjes dhe adoptimit të tyre të njihen si standarde Kosovare dhe si të tilla ato zbatohen në të njëjtën mënyrë si standarde Kosovare përmes: njohjes, adoptimit, miratimit dhe përgatitjes si standard në gjuhët zyrtare. Konfirmimi i miratimit si standarde kosovare bëhet përmes përgatitjes së një dokumenti zyrtar për miratim, si dhe me shpalljen në buletin periodik të AKS. Me njohjen, adoptimin e standardeve evropiane dhe ndërkombëtare si standarde kosovare, çdo standard kosovar apo akt tjetër normativ, që bie ndesh me ato evropiane shfuqizohet.

Me legjislacionin nacional: Ligji Nr.06/L-019 për standardizimin, Ligji Nr.04/L-026 për markat tregtare, Ligji Nr.05/L-051 për Treguesit gjeografik, Ligji Nr.04/L-039 për Kërkesat teknike për produktet dhe vlerësimin e konformitetit, Ligji Nr.04/L-078 për Sigurinë e përgjithshme të produkteve, Ligji Nr.04/L-191 për blegtorinë, Ligji Nr.2004/21 për Veterinarinë, Ligji 03/L-016 për Ushqimin, Ligji Nr.02/L-111 për bletarinë dhe Ligji Nr.02/L-85 për peshkatarinë dhe akuakulturën nuk ka shume standardë që janë realizuar. Megjithëse ka pasur vazhdimisht iniciative dhe vazhdon të ketë deri më tani janë realizuar vetëm disa standarde dhe disa të tjera janë në procedurë.

Me Ligjin Nr.04/L-191 për Blegtorinë, neni 31 është përgatitur baza ligjore për përgatitjen e standardeve për prodhimet shtazore në fermë. Sipas këtij ligji prodhimet në fermë janë qumështi i freskët, kafshët për therje, vezët dhe mjalti.

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

Sipas nenit 20 të Ligjit Nr. 03/L-098 për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural, Kosova tashmë ka një regjistër (bazë të dhënash) të tregtarëve të produkteve bujqësore dhe të inputeve bujqësore. Ligji i ri për organizimin e tregut të produkteve bujqësore të parashikuara në këtë kontratë do të rregullojë gjithashtu kontrollet. Në parim, kontrollet për pajtueshmërinë me standardet e tregut në lidhje me pemët dhe perimet pritet të zbatohen nga inspektorët bujqësorë (tregu i brendshëm) dhe inspektorët fitosanitar (tregtia me vendet e treta); megjithatë, qasja efektive e kontrolleve në Kosovë do t'i nënshtrohet legjislacionit të ri të parashikuar të prodhohet sipas kësaj kontrate.

Projektligji i ri përmban Sipas Kapitullit VII, dispozita më të hollësishme në lidhje me "Standardet e Cilësisë dhe Tregut dhe Skemat e Cilësisë për Produktet Bujqësore dhe Produktet Ushqimore", i cili gjithashtu ka nevojë për vlerësim të mëtejshëm në lidhje me legjislacionin e ri të OTP -së të përmendur në këtë koncept dokument.

Duhet theksuar se Kosova gjithashtu ka Ligjin Nr. 03/L-181-Ligji për Inspektoratin e Tregut dhe Mbikëqyrjen Inspektive i cili përcakton parimet, organizimin, kompetencat dhe procedurat e mbikëqyrjes inspektuese të tregut në territorin e Republikës së Kosovës, me qëllim për të siguruar që produktet janë në përputhje me kërkesat ligjore, të përcaktuara në legjislacionin përkatës dhe nuk rrezikojnë shëndetin, sigurinë ose çështje të tjera që lidhen me mbrojtjen e interesit publik. Inspektorati i Tregut është një organ ekzekutiv brenda Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë, i cili kryen mbikëqyrjen e tregut në Kosovë. Ligji Nr. 04/L-186 ndryshon dhe plotëson Ligjin Nr. 03/L-181 për inspektoratin e tregut dhe mbikëqyrjen inspektive.

Aktualisht, Inspektorati i Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë nuk ka shumë përvojë në ushqim. Agjencia Kosovare e Ushqimit dhe Veterinarisë ka agronomë që specializohen në kontrollet fitosanitare dhe ka përvojë në kontrollet e ushqimit.

Tabela 6: Tabela Përmbledhëse e Koncept Dokumentit

Titulli	Koncept dokumenti për organizimin e tregut të produkteve bujqësore
Ministria përgjegjëse	Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural (MBPZHR)
Personi kontaktues	Isuf Cikaqi- MBPZHR, Drejtor i Departamentit për Politikat dhe Tregjet Bujqësore (DPBT) isuf.cikaqi@rks-gov.net
PAPQ	- Programi i Qeverisë së Republikës së Kosovës 2021-2025, Objektivi 2.10. - Plani i dokumenteve strategjike 2020-2021 (PMO)
Prioriteti strategjik	8. Strategjia Kombëtare e Zhvillimit 2016-2021 9. Programi Kombëtar për Zbatimin e Stabilizimit dhe Marrëveshja e Asociimit (NPISAA) 2017 - 2021 10. Agjenda e Reformës Evropiane 2 11. Marrëveshja e Stabilizim Asociimit (Titulli IV, Kapitulli II) 12. Dokumenti Strategjik Indikativ për Kosovën 2014-2020 (IPA II)
Grupi i Punës	1. MBPZHR - Isuf Cikaqi, Drejtor i DPBT (udhëheqës i GP) - Habil Zeqiri, DPBT - Bali Lestrani, DPBT - Mirjeta Salihaj, DPBT - Arsim Memaj, DPBT - Merita Ramaxhiku, Departamenti për Shërbimet Këshillimore - Isah Rudaku, Departamenti Ligjor - Hakile Xhaferi, DAESB - Sebahate Haradinaj, Departamenti i Integritimeve Evropiane - Leonora Arifi, Departamenti i Komunikimit

	• Arian Bugari, Këshilltar Politik i Ministrit • Veton Cocaj, Departamenti i Financave 2. Zyra e Kryeministrit (ZKM) • Ekrem Ahmeti, Sekretariati Koordinues Qeveritar • Valbona Fetahu, Zyra Ligjore • Hysni Nura, Agjencia për Integrimin Evropian 3. Ministry of Trade, Industry and Entrepreneurship (MTIE) • Milazim Xani 4. Ministria e Financave (MeF) • Albulena Blaku 5. Agjencia e Ushqimit dhe Veterinarisë (AUV) • Ilirjana Zymberi 6. Dogana e Kosovës (DK) • Sali Hoda
Informacion shtese	KD -ja është hartuar në bazë të Rregullores së Punës të Qeverisë, Regj. Nr.09/2011 dhe Udhëzimet dhe Manuali për Zhvillimin e Koncept Dokumenteve miratuar me vendimin e Qeverisë Nr. 20/20 të datës 20.12.2017 (ZKM).

Kapitulli 1: Definimi i problemit

Në Republikën e Kosovës nuk ka një kornizë ligjore specifike për zbatimin e shumicës së masave për rregullimin e tregut të produkteve bujqësore, siç rregullohet dhe zbatohet në vendet e BE -së.

Zbatimi i rregullave të organizimit të tregut do të lejojë lehtësimin e prodhimit dhe tregtisë bujqësore në Kosovë dhe do të jetë një nga hapat kryesorë drejt sistemit të organizimit të tregut të BE -së. Kohët e fundit në RKS nuk është e mundur të zbatohen të gjitha masat e OTPOTP pasi Kosova nuk është ende anëtare e BE -së. Vendimet politike duhet të merren për zbatimin e pjesshëm të OTP-së, derisa Kosova të hyjë në një periudhë para-anëtarësimi dhe të krijojë kushtet për tranzicion të qetë në sistemin e BE-së në OTP.

Masat në tregun e brendshëm të Organizimit të Tregut të Përbashkët nuk janë të zbatueshme në Kosovësepse nuk ka parakushte. Por varësisht nga zhvillimit mund të ketë masa shtetërore për programet mbështetëse të krijuara dhe të financuara nga buxheti i RKS . Masat shtetërore do të vendosen për skemat shkollore dhe për organizatat e prodhuesve, për:

1. **Skemat shkollore:** janë aplikuar në disa komuna pa përfshirjen e qeverisë. Rekomandohet që skemat shkollore të zbatohen në Kosovë në nivel vendi, e cila duhet të rregullohet me legjislacion përkatës,
2. **Organizatave e prodhuesve:** Duke pasur parasysh që ende nuk ka bazë ligjore për krijimin e formave të bashkëpunimit në sektorë, pilot projektet për sektorin e pemëve dhe perimeve duke vendosur dispozita për organizatat e prodhuesve në këtë sektor janë një mundësi për rregullimin e kësaj fushe.. ligjor do të ishte ligji i propozuar për organizimin e tregut me kriteret për funksionimin e organizatave prodhuese (kriteret e njohjes) dhe legjislacion dytësor me rregulla të hollësishme për organizatat e prodhuesve (numri minimal i anëtarëve, vlera minimale e prodhimit të tregtuar).
3. **Treguesit gjeografikë:** Për prodhuesit vendor ekziston një mundësi e mirë për të rritur vlerën e produkteve bujqësore nga Kosova duke futur masat për treguesit gjeografikë në produktet

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

bujqësore. Skemat e cilësisë së OTP japin vlerën e shtuar për produktet specifike agro - ushqimore brenda BE -së prandaj ekziston mundësia që nga këto skema të të përfitojnë edhe vendet jashtë Bashkimit Evropian. Shembull për këtë janë Mali i Zi dhe Shqipëria për treguesit gjeografikë për verën .

4. Standardet e tregut:

Mungesa e standardeve të tregut për produktet bujqësore, veçanërisht për pemët dhe perimet e freskëta, zvogëlon konkurrueshmërinë e bujqësisë vendore në të gjithë e zinxhirin e tregut dhe kontribuon në dobësimin e funksionimit të markës vendore të prodhimeve Bujqësore.

Edhe pse nuk ka standarde të aplikueshme të tregut në Kosovë tregtarët tanë kanë mundësi ti eksportojnë prodhimet e tyre në BE duke i plotësuar standardet sipas kërkesave të importuesve.

Duke qenë se miratimi i standardeve të tregut pritet të përzgjedhë produktin e tregtueshëm, duke nxjerrë nga tregu produktin që nuk plotëson kërkesat minimale të cilësisë, lind nevoja për të lehtësuar destinimin e këtij produkti në përpunim. Kjo duhet të arrihet nëpërmjet një mbështetjeje publike për sektorin e përpunimit, duke përfshirë formën e ruajtjes afatshkurtër dhe afatmesëm të prodhimit, sa më shumë që të jetë e mundur.

Tabela 7: Dokumentet përkatëse të politikave, ligjet dhe aktet nënligjore

Ligji aktual	Legjislacioni i BE -së	Lidhje me politikën ose dokumentin e planifikimit online dhe aktet ligjore në Gazetën Zyrtare	Institucionet shtetërore përgjegjëse për zbatimin	Roli dhe detyrat e institucionit (ve)
ushqimi për kafshët		)		

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

Ligji aktual	Legjislacioni i BE -së	Lidhje me politikën ose dokumentin e planifikimit online dhe aktet ligjore në Gazetën Zyrtare	Institucionet shtetërore përgjegjëse për zbatimin	Roli dhe detyrat e institucionit (ve)
Ligji Nr. 03/L-98 për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural (Kap. VII)	REGULLORE (BE) Nr. 1308/2013 E PARLAMENTIT EVROPIAN DHE KESHILLIT, 17 dhjetor 2013 krijimin e një organizate të përbashkët të tregjeve në produktet bujqësore dhe shfuqizimin e Rregulloreve të Këshillit (EEC) Nr. 922/72, (EEC) Nr. 234/79, (KE) Nr. 1037/2001 dhe (KE) Nr. 1234/2007 REGULLORJA E DELEGATUAR EKOMISIONI (BE) 2017/891 i 13 marsit 2017 duke plotësuar Rregulloren (BE) Nr. 1308/2013 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit me në lidhje me sektorët e		MBPZHR	Zbatimi i Rregullave themelimin dhe funksionimin e organizatave prodhuese

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

Ligji aktual	Legjislacioni i BE -së	Lidhje me politikën ose dokumentin e planifikimit online dhe aktet ligjore në Gazetën Zyrtare	Institucionet shtetërore përgjegjëse për zbatimin	Roli dhe detyrat e institucionit (ve)
	pemëve dhe perimeve dhe pemëve dhe perimeve të përpunuara dhe plotësimi i Rregullores (BE) Nr. 1306/2013 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit në lidhje me dënimet që do të zbatohen në ata sektorë dhe ndryshimin e Rregullores Zbatuese të Komisionit (EU) No 543/2011 RREGULLORE PER ZBATIMIN E KOMISIONIT (BE) 2017/892 të 13 Marsit 2017 përcaktimin e rregullave për zbatimin e Rregullores (BE) Nr. 1308/2013 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit në lidhje me sektorët e pemëve dhe			

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

Ligji aktual	Legjislacioni i BE -së	Lidhje me politikën ose dokumentin e planifikimit online dhe aktet ligjore në Gazetën Zyrtare	Institucionet shtetërore përgjegjëse për zbatimin	Roli dhe detyrat e institucionit (ve)
	perimeve dhe pemëve dhe perimeve të përpunuara			
Jo (vetëm në nivel lokal)	Rregullorja e Komisionit 1308/2013 (BE) Art 22 - 28, KOMISIONI REGULLORJA E DELEGATUAR (BE) 2017/40 i 3 nëntorit 2016 plotësimi i Rregullores (BE) Nr. 1308/2013 të Parlamentit Evropian dhe Këshillit në lidhje me ndihmën e Bashkimit për furnizimin me pemë dhe perime, banane dhe qumësht në institucionet arsimore dhe ndryshimin e Rregullores së Deleguar të Komisionit (BE) Nr. 907/2014		• MBPZHR • Ministria e Shendetesise • Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit	Krijimi i skemës mbështetëse për furnizimin me pemë, perime dhe qumësht për institucionet arsimore

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

Ligji aktual	Legjislacioni i BE -së	Lidhje me politikën ose dokumentin e planifikimit online dhe aktet ligjore në Gazetën Zyrtare	Institucionet shtetërore përgjegjëse për zbatimin	Roli dhe detyrat e institucionit (ve)
	RREGULLORE E KOMISIONIT PER ZBATIMIN (BE) 2017/39 të 3 nëntorit 2016 mbi rregullat për zbatimin e Rregullores (BE) Nr. 1308/2013 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit në lidhje me ndihmën e Bashkimit për furnizimin me pemë dhe perime, banane dhe qumësht në institucionet arsimore			
Ligji Nr. 05/L-051 për Treguesit Gjeografikë dhe Emërtimet e Origjinës • Ligji Nr. 03/L-044 për Standardizim • Ligji Nr. 04 / L-026 për markat tregtare, • Ligji Nr. 04 / L-039 për Kërkesat Teknike për produktet dhe vlerësimin e konformitetit, • Ligji Nr. 04 / L-078 për Sigurinë e	Rregullorja e Komisionit (BE) 1308/2013 Art. 92 - 116		MBPZHR	Zbatimi i rregullave për skemat e cilësisë - treguesit gjeografikë

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

Ligji aktual	Legjislacioni i BE -së	Lidhje me politikën ose dokumentin e planifikimit online dhe aktet ligjore në Gazetën Zyrtare	Institucionet shtetërore përgjegjëse për zbatimin	Roli dhe detyrat e institucionit (ve)
Përgjithshme të Produkteve, • Ligji Nr. 04 / L-191 për Blegtorinë, • Ligji Nr. 2004/21 për Veterinarinë, - Ligji 03 / L-016 për Ushqimin, • Ligji Nr.02 / L-111 për bletarinë. • Ligji Nr. 02 / L-85 për peshkimin dhe akuakulturën				

Tabela 8: Pema e Problemit që paraqet Problemin Kryesor, shkaqet dhe efektet e tij

Problemi kryesor	Niveli i pamjaftueshëm i organizimit të tregut për prodhimet bujqësore
Shkaqet	1. Legjislacion i pamjaftueshëm për organizimin e tregut,
	2. Sektorët e interesuar nuk janë të informuar për organizimin e tregut dhe rregullat e tij në Bashkimin Evropian dhe mundësitë e zbatimit në Kosovë
	3. Prodhimi i fragmentuar bujqësor, mungesa e kooperativave bujqësore,
	4. Niveli i pamjaftueshëm i mbikqyrjes së tregut
	5. Mungesa e kapaciteteve institucionale në zbatim
	6. Standardizimi i kufizuar i produkteve bujqësore

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

	7. Potenciali i dobët i eksportit përkundër kushteve shumë të mira të prodhimit të produkteve bujqësore, me dukshmëri të ulët të prodhimit bujqësor të Kosovës, rajoneve gjeografike dhe specialiteteve tradicionale në tregjet vendore dhe ndërkombëtare.
	8. Niveli i ulët i bashkëpunimit brenda sektorëve të bujqësisë
	9. Dukshmëri e ulët e prodhimit bujqësor të Kosovës, rajoneve gjeografike dhe specialiteteve tradicionale në tregjet vendore dhe ndërkombëtare.
	10. Niveli i ulët i aplikimit të standardeve të cilësisë, konkurrueshmëria e ulët në tregjet vendase dhe ndërkombëtare
Efektet	1. Prodhimi dhe tregtia e çorganizuar në sektorë të përzgjedhur në Kosovë
	2. Fuqia e ulët ekonomike dhe potenciali eksportues i shumicës së sektorëve të bujqësisë në Kosovë
	3. Mungesa e Organizatave të Prodhuesve dhe mungesa e planifikimit të prodhimit
	4. Mungesa e rregulloreve uniforme të çdo nënsektori bujqësor me nivel të ulët të mbrojtjes dhe informimit të konsumatorëve
	5. Pjesmarrja e lartë e agroprodukteve të importuara me rritje të bilancit të pafavorshëm tregtar
	6. Standardizimi i kufizuar i produkteve bujqësore
	7. Mungesa e brendimit dhe promovimit të produkteve bujqësore vendore dhe mos adoptimi i treguesve gjeografikë, mungesë e dukshmërisë së prodhimeve bujqësore të Kosovës, rajoneve gjeografike dhe specialiteteve tradicionale në tregjet vendore dhe ndërkombëtare.
	8. Hendeku midis zinxhirit të eksportit të pemëve dhe perimeve, i cili miraton standardet e tregut, dhe zinxhirit vendas që është pjesërisht i standardizuar joformalisht.
	9. Shtimi me vlerë të kufizuar dhe përpunimi i pemëve dhe perimeve dhe nënsektorëve të tjerë
	10. Nën prodhim në shumicën e nën-sektorëve të bujqësisë vendase
	11. Potenciali i dobët eksportues pavarësisht kushteve shumë të mira të prodhimit të produkteve bujqësore
	12. Pozicioni i dobët i fermerëve individualë në zinxhirë, të cilët nuk kanë fuqi negociuese kundrejt zinxhirëve të shitjes me pakicë.

Figura më poshtë tregon palët e interesuara që janë identifikuar. Gjithashtu tregon nëse ato preken nga shkaqet, pasojat ose të dyja. Përveç kësaj, kolona e fundit në përmbledhje tregon se si ndikohen ato. Kapitulli 5 siguron informacionin se si u konsultuan këta aktorë.

Tabela 9: Pasqyrë e palëve të interesuara në lidhje me përcaktimin e problemit

Emri i palëve me interes	Shkaku (et) me të cilat lidhen palët e interesit	Efekti (et) me të cilat lidhen palët me interes	Mënyra në të cilën palët e interesuara lidhen me këto shkaqe ose pasoja
MBPZHR (DPBT)	1, 5-7	1,4-7,9	Direkt
AVUK	1,2,4,5,6,9,10	2,4	Direkt
Instituti i Verës i Kosovës	4,5	4,6	Direkt dhe indirekt
Doganat e Kosovës	1,3,5,6,7,8,10	1,2-6.9	Direkt dhe indirekt
MTIE	1,4-6	6	Direkt
MoH	1,4-7,10	5,7	Direkt dhe indirekt
Komunat	1-10	5,7	Direkt

Organizatata e Prodhuesve (OP)	1,3,5,6,7	1,2,4,8,9	Direkt
--------------------------------	-----------	-----------	--------

Kapitulli 2: Objektivat

Objektivi i politikës është krijimi i kornizës ligjore dhe rregullave për futjen e rregullave të organizimit të tregut dhe plotësimi i zbrazësirave që ekzistojnë aktualisht në Kosovë.

Kjo është e përfshirë në mënyrë specifike në Programin e Qeverisë së Kosovës 2021 – 2025 dhe është pjesë e procesit të anëtarësimit të Kosovës në BE dhe marrëveshjeve përkatëse.

Objektivi i përgjithshëm për miratimin e Ligjit për Organizimin e Tregut është harmonizimi i kushteve kombëtare në Kosovë me ato ekzistuese në BE për organizimin e tregut të produkteve bujqësore. Gjatë harmonizimit të kushteve ligjore, aty ku është e përshtatshme, duhet të merret parasysh përzgjedhja e komponentëve të mundshëm të OTP-së. Korniza ligjore kombëtare e Kosovës do të përshtatet sipas kësaj.

Ka disa masa të cilat janë të zbatueshme në Kosovë deri në anëtarësimin në BE. Ato janë elemente të përcaktuara që mund të jenë objekt i Ligjit për Organizimin e Tregut:

- Skemat shkollore,
- Organizatat prodhuese në sektorin e pemëve dhe perimeve,
- Sektori i verërave
- Standardet e tregut për pemët dhe perimet dhe kontrollet e konformitetit të tyre
- Treguesit gjeografikë.

Objektivat e standardeve të tregut në kuadrin e politikës së cilësisë së produkteve bujqësore të BE -së përcaktohen nga Rregullorja e OTP Nr. 1308/2013 (**recitali 64**) në mënyrën e mëposhtme:

“Zbatimi i standardeve për tregtimin e produkteve bujqësore kontribuon në përmirësimin e kushteve ekonomike për prodhimin dhe tregtimin dhe cilësinë e produkteve të tilla. Prandaj, aplikimi i standardeve të tilla është në interes të prodhuesve, tregtarëve dhe konsumatorëve”.

Klasifikimi SMART i objektivit të përgjithshëm përshkruhet në tabelën e mëposhtme.

SMART	Përshkrimi
Specifik	Objektivi i përgjithshëm adreson një objektiv të saktë dhe konkret në lidhje me përafrimin e organizimit të tregut të Kosovës me OTP të BE-së.
I matshëm	Matja e arritjes së objektivit të përgjithshëm është miratimi i organizimit kombëtar të tregut për produktet bujqësore sipas OTP të BE-së.
I arritshëm	Objektivi i përgjithshëm është në përputhje me përafrimin me organizimin e tregut të përbashkët në Bashkimin Evropian dhe pritjet të arrihet nëpërmjet asistencës së Projektit dhe kapaciteteve ligjore dhe politike të institucioneve përkatëse vendore dhe Parlamentit të Kosovës.
Relevant	Rëndësia e organizimit të tregut është shpjeguar në pjesën hyrëse. Objektivi i përgjithshëm ka rëndësi të madhe pasi lidhet me problemet kryesore lidhur me zbrazësirat legislative dhe politike që ekzistojnë aktualisht në Kosovë në organizimin e tregut të produkteve bujqësore..
I kufizuar në kohë	Arritja e objektivit të përgjithshëm lidhet me adoptimin e organizimit të tregut të brendshëm të produkteve bujqësore. Korniza kohore përcaktohet nga procesi i diskutimit të konceptit

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

	dokumentit dhe miratimi i masave përkatëse nga institucionet përkatëse sipas rregullave në fuqi në Kosovë.
--	--

Objektivat specifike janë:

1. Për të përmirësuar konkurrencën e furnizimeve bujqësore të Kosovës.
 2. Për të përmirësuar organizimin e bujqësisë vendore.
 3. Të rrisë dukshmërinë dhe promovimin e produkteve bujqësore vendore dhe mbrojtjen e konsumatorit
- Klasifikimi SMART i Objektivave Specifikë përshkruhet në tabelën e mëposhtme.

SMART	Përshkrimi
Specifik	Tre objektivat specifike adresojnë objektiva të sakta dhe konkrete.
I matshëm	Matja e arritjes së tre objektivave specifike. Për përmirësimin e konkurrencës, tregues duhet të jenë bilanci tregtar i produkteve bujqësore, kushtet e tregtisë, shkalla e zëvendësimit të prodhimit vendor me importet si pjesë e konsumit të brendshëm të produkteve agrourbushmore, rritja e prodhimit dhe produktivitetit në nënndarje specifike. -sektorët (pemë dhe perime, verë, bletari). Programi i Reformës Ekonomike (ERP) 2021-2023 përmban tregues të rezultateve që lidhen me Për sa i përket organizimit të bujqësisë vendore, tregues duhet të jenë numri dhe rëndësia e organizatave prodhuese dhe kooperativave bujqësore për prodhimet bujqësore vendore, pjesa e bujqësisë me kontratë dhe kontratat e furnizimit të miratuara në zinxhirët e vlerës bujqësore. Dukshmëria dhe promovimi i produkteve bujqësore vendore do të matet përmes numrit të shkollave dhe numrit të fëmijëve të përfshirë në skemat e zbatuara, numrit dhe dimensioneve të produkteve me tregues gjeografik të regjistruar në Kosovë.
I arritshëm	Tre objektivat specifike janë objektiva tipike të organizimit të tregut të përbashkët në Bashkimin Evropian dhe pritet të arrihen përmes komponentëve të propozuar të organizimit të përbashkët të produkteve bujqësore.
Relevant	Rëndësia e organizimit të tregut është shpjeguar në pjesën hyrëse. Tri objektivat specifike kanë rëndësi të madhe pasi kanë të bëjnë me aktivitetet që drejtpërsëdrejti adresojnë problemin kryesor në lidhje me konkurrencën e ulët dhe çorganizimin e tregut kosovar të produkteve bujqësore.
I kufizuar në kohë	Zbatimi i aktiviteteve në lidhje me objektivat specifike është i lidhur me miratimin e organizimit të tregut dhe duhet të fillojë menjëherë pas miratimit të organizimit të tregut për të gjithë komponentët e propozuar. Afati kohor i arritjes së objektivave specifike kërkon të paktën 7 vjet, për t'u përcaktuar saktësisht kur miratohet organizimi i tregut dhe vendosen treguesit e monitorimit dhe palët përkatëse trajnohen në përputhje me rrethanat.

Sa i përket rolit të institucioneve vendore që kanë të bëjnë me zbatimin e organizimit të tregut bujqësor, duhet të merren parasysh sa vijon në lidhje me miratimin e standardeve të marketingut në Kosovë:

- Standardet e tregut do të ofrojnë një bazë për reputacionin e vendit duke i garantuar paketës një cilësi minimale
- Standardet kombëtare do të ofrojnë një sërë specifikimesh për industrinë (sektori privat) dhe një bazë për transparencën e tregut
- Përcaktimi nëse standardet janë të detyrueshme apo fakultative është vendim thelbësor paraprak.

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

- Harmonizimi i standardeve kombëtare me standardet ndërkombëtare është pjesë e procesit të miratimit, duke përfshirë pjesëmarrjen në vendosjen e standardeve ndërkombëtare dhe shmangien e konflikteve me Barrierat Tarifore Tregtare (TBT).
- Krijimi i një shërbimi inspektimi qeveritar ose miratimi ose mundësia e organeve private të inspektimit është një parakusht për miratimin e standardeve të tregut, duke përfshirë përcaktimin se cili institucion duhet të kërkojë certifikatat e konformitetit dhe kush duhet të inspektojë produktet nëse ato përmbushin standardet.

Tabela – Korrelacioni ndërmjet qëllimit të politikës, objektivit strategjik dhe tre objektivave specifike, dhe dokumenteve përkatëse të politikave

Lloji i objektivit	Emri i dokumentit përkatës të planifikimit
Qëllimi i politikës. Krijimi i kornizës ligjore dhe rregullave për futjen e rregullave të organizimit të tregut dhe plotësimi i zbrazëtirave që ekzistojnë aktualisht në Kosovë.	Programi i Qeverisë së Kosovës 2021 – 2025, seksioni 2.10.2. Rritja e konkurrencës në sektorin Agroushqimor.
Objektivi i përgjithshëm. Harmonizimi kushteve kombëtare në Kosovë me ato ekzistuese në BE për organizimin e tregut dhe ndërtimi i kapaciteteve institucioneve të Kosovës për t'u përshtatur dhe zbatuar Politikën e Përbashkët Bujqësore (PPB) dhe për të përmbushur standardet e BE-së për ushqimin dhe kërkesat e kontrollit.	Programi i Qeverisë së Kosovës 2021 – 2025, seksioni 2.10.2. Rritja e konkurrencës në sektorin Agroushqimor. Dokumenti Strategjik Indikativ i Rishikuar për Kosovën 2014-2020, seksioni “Bujqësia dhe Zhvillimi Rural” në kapitullin 4.
Objektivi specifik 1 Përmirësimi i konkurrencës së furnizimeve me produkte bujqësore të Kosovës.	Programi i Qeverisë së Kosovës 2021 – 2025, seksioni 2.10.2. Rritja e konkurrencës në sektorin Agroushqimor. Dokumenti Strategjik Indikativ i Rishikuar për Kosovën 2014-2020, seksioni “Bujqësia dhe Zhvillimi Rural” në kapitullin 4. Programi i Reformës Ekonomike (PRE) 2021-2023, kreu 4.3.2, masa e reformës n. 3. Programi Kombëtar për Zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizim Asociimit (ZPKMSA) 2017 – 2021, kapitulli 3.12.
Objektivi specifik 2. Përmirësimi i organizimit të bujqësisë vendore.	Programi i Qeverisë së Kosovës 2021 – 2025, seksioni 2.10.2. Rritja e konkurrencës në sektorin Agroushqimor. Programi i Reformës Ekonomike (PRE) 2021-2023, kreu 4.3.2, masa e reformës n. 3.
Objektivi specifik 3. Rritja e dukshmërisë dhe promovimi i produkteve bujqësore vendore dhe mbrojtja e konsumatorit.	Programi Kombëtar për Zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizim Asociimit (PKZMSA) 2017 – 2021, kapitulli 3.12.

Përderisa mbrojtja e konsumatorit i kushtohet vëmendje e qartë në politikat e Kosovës, aktivitetet që kanë të bëjnë me dukshmërinë dhe promovimin e produkteve bujqësore vendore nuk janë përfshirë fuqimisht në politikat aktuale bujqësore. Në njëfarë mënyre këto iniciativa janë mjaft të reja (si skemat shkollore), ndërsa të tjera kanë filluar të merren parasysh, siç janë skemat e cilësisë në PKZMSA. Megjithatë, rëndësia e kësaj fushe të punës brenda organizimit të tregut dhe rëndësia dhe koherenca e saj me politikat bujqësore të BE-së sugjerojnë që ajo duhet të merret parasysh në organizimin e tregut të Kosovës.

Legjislacioni i BE-së është drejtpërdrejt i zbatueshëm në të gjitha shtetet anëtare, por shtetet anëtare duhet të kenë gjithashtu një legjislacion kombëtar zbatues.

Programi shkollor:

Ekziston legjislacioni i BE-së në fuqi: Rregullorja (BE) 1308/2013 e ndryshuar me Rregulloren (BE) 2016/791; Rregullorja e deleguar (BE) 2017/40 dhe Rregullorja Zbatuese (BE) 2017/39. Të gjitha shtetet anëtare janë të detyruara të kenë një strategji kombëtare për aplikimin e programit shkollor.

Organizatat e prodhuesve:

Ekziston legjislacioni i BE-së në fuqi: Rregullorja (BE) 1308/2013, Rregullorja e deleguar (BE) 2017/891, Rregullorja zbatuese (BE) 2017/892.

Treguesit gjeografik:

Ekziston legjislacioni i BE-së në fuqi: rregullorja (BE) 1151/2012 për skemat e cilësisë për produktet bujqësore dhe ushqimore, rregullorja (BE) 664/2014 për logot që do të përdoren për MDO, MTGJ dhe MT; dhe rregullorja (BE) 668/2014 se si duhet të zbatohet rregullorja e BE-së 1151/2012 për skemat e cilësisë për produktet bujqësore dhe ushqimore

Standardet e tregut:

Legjislacioni përkatës i BE-së për standardet e tregut për pemët dhe perimet e freskëta janë: Rregullorja (BE) 1308/2013 për organizimin e tregut të përbashkët dhe Rregullorja (BE) 543/2011

Republika Sllovake

Aplikon OTP sipas legjislacionit të BE-së, për aplikim ekziston legjislacioni kombëtar zbatues në sektorë të caktuar:

Programi shkollor

Skema shkollore zbatohet nga legjislacioni kombëtar: Rregullorja e Qeverisë Nr. 200/2019. Numri i përgjithshëm i shkollave në vitin 2020 ka qenë 4 402 dhe 593 003 fëmijë për pemë dhe perime, ndërsa për qumësht janë përfshirë 2 779 shkolla dhe 464 812 fëmijë. Si për pemët dhe perimet, ashtu edhe për qumështin marrin pjesë fëmijët nga 3 deri në 18 vjeç.

Janë 3 autoritete kompetente të përfshira në zbatimin e programit shkollor: Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural të Republikës Sllovake, Ministria e Shëndetësisë dhe Ministria e Arsimit. Janë dy organe qeveritare përgjegjëse për kontrollin e programit shkollor: Agjencia e Pagesave Bujqësore për kontrollet administrative dhe Administrata Shtetërore e Veterinarisë dhe Ushqimit për kontrollin e cilësisë së produkteve të pranueshme.

Organizatat e Prodhuesve

Legjislacioni kombëtar për zbatim: Rregullorja e Qeverisë nr. 273/2017 për kushtet për zbatimin e masave të caktuara të organizimit të përbashkët të tregjeve bujqësore në sektorin e pemë-perimeve

[Koncepti dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

Në Republikën Sllovake janë të njohura 7 organizata prodhuese, 2 për pemë, 1 për pemë dhe perime dhe 4 për perime, përfshirë prodhimin në serra. Një nga ato OP perimesh është njohur në vitin 2020 si një OP ndërkombëtare me anëtarë nga Hungaria. Nga 7 PO janë njohur 2 PO të reja në vitin 2021.

Numri i anëtarëve në organizatat prodhuese në vitin 2020 (5 OP) ishte si më poshtë: 51 anëtarë nga ata 29 prodhues të perimeve dhe 22 prodhues pemësh.

Shpenzimet e programeve operative u rritën nga 603,284, - euro në 2009 në 4,589,134, - euro në 2020.

Janë dy organe qeveritare përgjegjëse për kontrollet: Agjencia e Pagesave Bujqësore për kontrollin administrativ dhe Agjencia Shtetërore e Veterinarisë dhe Ushqimit për kontrollet teknike mbi programet operacionale dhe cilësinë e produkteve.

Standardet e tregut

Legjislacioni kombëtar për zbatim: Ligji nr. 491/2001 i ndryshuar për organizimin e tregut në sektorë të caktuar të bujqësisë.

Në periudhën para anëtarësimit (2000) Republika Sllovake ka miratuar në legjislacionin kombëtar standardet ndërkombëtare të UNECE për pemë dhe perime të caktuara sipas rëndësisë ekonomike në vend. Janë miratuar 36 standarde të cilësisë dhe 1 standard i përgjithshëm me kërkesa minimale të cilësisë. Prodhuesit kishin 4 vjet kohë për një tranzicion të qetë në legjislacionin e BE-së. Standardet e tregut të BE-së janë të detyrueshme për të gjitha shtetet anëtare të BE-së. Kur importoni pemë dhe perime të freskëta në BE, kërkojnë standarde të barabarta cilësie nga vendi importues për t'u pranuar në tregun e BE-së.

Në periudhën kohore 2000-2004 ka qenë kodiku i ushqimit i Republikës Sllovake, kapitulli 19 Pemë dhe perime të freskëta.

Organi përgjegjës qeveritar për kontrollet e konformitetit me standardet e tregut është Administrata Shtetërore e Veterinarisë dhe Ushqimit.

Kroacia

Programi shkollor:

Skema shkollore zbatohet nga politika kombëtare për skemën e shkollës për pemë, perime dhe produkte qumështi Nr NN 69/2018-1410. Numri i përgjithshëm i shkollave në vitin 2020 ishte 2 097 dhe numri i përgjithshëm i fëmijëve 602 678. Pemët dhe perimet u dërgohen fëmijëve të shkollave fillore dhe të mesme; qumështi u dërgohet fëmijëve nga klasa e parë deri në të katërtën e shkollave fillore.

Republika Çeke

Organizatat e Prodhuesve:

Legjislacioni kombëtar për zbatim: Rregullorja e Qeverisë nr. 318/2008 e ndryshuar.

Në Republikën Çeke janë 21 organizata prodhuese të njohura në vitin 2021, nga të cilat 1 është ndërkombëtare. Numri i anëtarëve në OP në vitin 2021 është 177. Niveli i organizimit ka arritur së fundmi 40,3% për pemët dhe 48,3% për perimet.

Mali i Zi

Treguesit gjeografikë:

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

Ligji për emërtimet e origjinës, treguesit gjeografikë dhe specialitetet tradicionale të garantuara për produktet bujqësore dhe ushqimore është miratuar nga parlamenti malazez më 17 mars 2011, botuar në Gazetën Zyrtare të Malit të Zi nr. 18/11 dhe ka hyrë në fuqi më 9 prill, 2011.

Ligji është në përputhje me rregulloret e BE-së dhe ka të bëjë vetëm me mbrojtjen e produkteve bujqësore dhe ushqimore; verërat dhe pijet alkoolike nuk janë brenda fushëveprimit të ligjit.

Ligji rregullon mbrojtjen e emërtimeve të origjinës, treguesve gjeografikë dhe specialiteteve tradicionale të garantuara për produktet bujqësore dhe ushqimore, mënyrën dhe kushtet e regjistrimit të tyre, si dhe çështje të tjera të rëndësishme për emërtimin e tyre. Ministria e Bujqësisë e Qeverisë së Malit të Zi i zhvillon procedurat në përputhje me ligjin e ri.

Spektori i verërave rregullohet me Ligjin për verën, ku paragrafët 22 deri 29 rregullojnë treguesit gjeografikë për verën, si PDO, PGI dhe termat tradicionale.

Sllovenia

Treguesit gjeografikë:

Skemat kombëtare të cilësisë janë përcaktuar në Aktin e Bujqësisë. Këto janë: përcaktimi i cilësisë më të lartë, delikatesat nga fermat tona, prodhimi i integruar dhe cilësia e zgjedhur. Skemat e cilësisë janë të disponueshme për të gjithë prodhuesit. Kushdo që hyn në skemën e cilësisë duhet të jetë në përputhje me kërkesat statutores.

Treguesit gjeografikë për produktet bujqësore dhe produktet ushqimore, si dhe për verërat dhe produktet e tjera të marra nga rrushi ose vera janë të pranueshme për t'u regjistruar sipas Aktit të Bujqësisë dhe Aktit të Verës.:

Vera, pijet alkoolike

1. Akti i Verës (Official Gazette RS, No 105/2006)
2. Rregullat për listën e përcaktimit të origjinës gjeografike për verërat dhe produktet e tjera të rrushit dhe verës (Official Gazette RS, No 68/2002, No 42/2003)
3. Rregullat për përcaktimin e verës, mushtit dhe produkteve të tjera të rrushit dhe verës dhe paketimin e tyre (Official Gazette RS, No 40/2001, No 52/2003, No 44/2005)

Produkte bujqësore, ushqimore

1. Akti Bujqësor (Official Gazette RS, No 51/2006)
2. Rregullat për procedurat e njohjes së produkteve bujqësore apo ushqimeve të veçanta (Official Gazette RS, No 76/2003, No 18/1994, No 47/2005)
3. Rregullat për markën tregtare për etiketimin e produkteve bujqësore ose ushqimore (Official Gazette RS, No 58/2001, No 28/2004, No 87/2004, No 121/2006)
4. Rregullat për kërkesat për përdorimin e treguesit të emërtimit gjeografik të produkteve bujqësore dhe produkteve ushqimore (Official Gazette RS, No 7/2001)

Kapitulli 3: Opsionet

Kapitulli vijues vlerëson tre opsione të ndryshme se si të adresohet situata aktuale në spektorin e bujqësisë në Kosovë:

[Koncepti dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

1. Opsioni nr. 1 është një “opcion pa ndryshim” i cili do të mbështeste situatën aktuale. Tregtia e mallrave bujqësore që nga viti 2014 deri në vitin 2019 është vazhdimisht e orientuar drejt importit, bilanci tregtar në të njëjtën periudhë varion ndërmjet 2.213.794 euro dhe 3.112.940 euro dhe hendeuku po rritet vazhdimisht. Opsioni Nr. 3 Ky opcion mund të zbatohet si një zbatim 100% i të gjitha 21 tregjeve, por meqenëse Kosova nuk është e përgatitur të zbatojë masat e tregut për të gjithë sektorët bujqësorë në një kohë, nuk është realiste të arrihen objektivat e këtij opcion
2. Opsioni nr. 2: Ky opcion mund të zbatohet si një zbatim 100% i të 21 tregjeve, por meqenëse Kosova nuk është e përgatitur të zbatojë masat e tregut për të gjithë sektorët e bujqësisë në një kohë, nuk është reale për të arritur objektivat e këtij opcion.
3. Opsioni nr. 3: do të ishte një kornizë ligjore koherente për ligjin OTP dhe legjislacionin dytësor siç parashihet me këtë projekt, si një zbatim i pjesshëm i vetëm produkteve që kanë rëndësi të konsiderueshme për Kosovën, dhe ato ende nuk janë të mbështetura nga ndonjë skemë tjetër. . Legjislacioni dytësor do të fokusohet në kushtet dhe kërkesat për Organizatat e Prodhuesve, mundësisht në sektorin e pemë-perimeve.

Kapitulli 3.1: Opsion pa Ndryshim Status Quo (Opsioni nr 1)

1. Nëse situata e një tregu kryesisht të parregulluar do të mbetet siç është kohët e fundit në Kosovë, pritet një rritje e mëtejshme e bilancit tregtar negativ.
2. Në mënyrë të barabartë, nëse standardet e tregut nuk miratohen zyrtarisht, Kosova do të mbetet me një opcion të tillë pa ndryshim në situatën aktuale, në të cilën sektori privat miraton standardet e tregut që kërkon tregu, në përputhje me kërkesat e blerësve. Kjo rritet qasjen e dyfishtë ekzistuese midis tregut të brendshëm, aktualisht më pak kërkuar, ku zbatimi i standardeve është ende vetëm në kanalet e zgjedhura, dhe tregjet e eksportit, ku prodhimi është plotësisht i standardizuar në përputhje me kërkesat e blerësve. Qëndrimi në këtë opcion do të përsëriste mospërputhjen midis tregut të brendshëm dhe atij të eksportit, duke e lënë përmirësimin e tregut të brendshëm në lidhshmëri me blerësve të zgjedhur, duke ofruar përmirësime të pjesshme në mbrojtjen e konsumatorëve pasi nuk do të sigurohej më shumë informacion, as stimulim i fortë i përmirësimit të cilësisë. Konkurrenca do të mbetej jashtë një mbikëqyrjeje të drejtë dhe të pavarur. Me këtë opcion Qeveria e Kosovës nuk do të marrë asnjë përgjegjësi në lidhje me standardizimin e tregtimit të pemëve dhe perimeve.

Kapitulli 3.2: Zbatimi i rregullave të organizimit të tregut për të gjitha produktet OTP (Opsioni nr. 2) e

Ky opcion do të mundësonte një progres të kufizuar nëpërmjet të cilit do të adresoheshin çështje si ngritja e kapaciteteve të zyrtarëve për zbatimin e rregullave të organizimit të tregut të përbashkët të produkteve bujqësore mirëpo do të ishte e pamundur të adresohen sfidat kryesore që e përcaktojnë funksionimin ligjor/akteve nënligjore për organizimin e tregut të përbashkët të produkteve bujqësore.

Kjo për shkak se numri më i madh i sfidave janë të lidhura me dispozitat ligjore sepse me legjislacionin përkatës në fuqi nuk e rregullojnë këtë fushë. Çështje tjetër e cila mund të adresohet, duke përmirësuar zbatimin dhe harmonizimin e legjislacionit aktual si dhe koordinimi

[Koncepti dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

në mes të institucioneve të nivelit qendror dhe lokal në zbatimin e standardeve të tregut të brendshëm të produkteve bujqësore është vetëm në kanalet e zgjedhura, andej prodhimi është plotësisht i standardizuar vetëm në pajtim me kërkesat e blerëseve. Mos harmonizimi i standardeve të tregjeve të eksportit me tregun e brendshëm të produkteve bujqësore do të ketë lajthitje për konsumatorin.

Legjislacioni aktual në fuqi ka disa mangësi të cilat janë elaboruar në seksionin e analizës së problemit, duke përfshirë edhe defektet e identifikuar në zbatimin e dispozitave ligjore sidomos në tregun e përbashkët, si dhe mungesën e kontrollit dhe mbikëqyrjes efektive nga ana e organeve kompetente të nivelit qendror dhe lokal.

Edhe ky option nuk do të adresonte problemet e identifikuar si dhe do të bënte të pamundur përafrimin e legjislacionit të Kosovës me atë të BE-së. Grupi punues ka vlerësuar se as optionsi dy nuk është i preferuar për fushën e organizimit të tregut të përbashkët të produkteve bujqësore në Kosovë, ky option është cilësuar si jo i duhuri.

Kapitulli 3.3: Opsioni për përmirësimin e zbatimit dhe forcimit (Opsioni nr.3)

Zbatimi i masave të tregut do të ndihmojnë në rritjen e kapaciteteve të eksportit dhe tregtisë së brendshme dhe do të kenë lidhje dhe koherencë të lartë me kushtet në zhvillim të Kosovës në lidhje me prodhimin dhe tregtimin e produkteve Bujqësore. Me **organizimin e tregut**, rekomandohet që Kosova të prezantojë së pari disa nga sektorët e zgjedhur. Sipas profilit të prodhimit në Kosovë dhe shifrave nga mallrat e importuara ato do të ishin sektorët e pemëve dhe perimeve (përfshirë patatet) dhe verës të rekomanduara.

Ky option jep parakusht të mirë për organizatat funksionale të prodhuesve në sektorët e pemëve, perimeve. Zbatimi i rregullave të organizimit të tregut do të ketë ndikim të drejtpërdrejtë në sektorin e hortikulturës.

Sektori i verës është shumë specifik dhe kohët e fundit po kalon nëpër reformë në BE. Do të ishte e përshtatshme të rishikohen kushtet e fundit ligjore në Kosovë dhe t'i përshtaten ato me kornizën e sektorit të verës të BE -së veçmas nga masat e tjera të organizimit të tregut.

Kur ky option do të zbatohet, ekziston një potencial i fortë për rritjen e prodhimit të pemëve, perimeve dhe patateve në Kosovë dhe duke miratuar standardet e tregut dhe futjen e kontrolleve të konformitetit të ndjekur nga lëshimi i certifikatave të konformitetit për pemët dhe perimet duke arritur pranimin ndërkombëtar të Kosovës në tregun e pemëve dhe perimeve dhe qasja do të jetë shumë më e lehtë. Bashkimi Evropian pranon certifikatat e konformitetit nga vendet e treta kur ato aplikojnë standarde të barabarta të tregut për pemët dhe perimet si BE.

Ekziston një sistem i zhvilluar mirë nga organizatat ndërkombëtare (OECD, UNECE) për cilësinë e pemëve dhe perimeve. Janë formuluar udhëzime të ndryshme mbi procedurat e kontrollit të konformitetit dhe interpretimin e standardeve të cilësisë/tregut. Të gjitha këto dokumente mund të eksplorojnë gjatë fazës së hartimit të ligjeve.

2. Ky option synon në **zbatimin e detyrueshëm të standardeve të tregut për pemë dhe perime**. Aplikimi i standardeve të tregut do të përgjithësojë përdorimin e tyre, me ndikime që prekin rregullimin e tregut, cilësinë e produktit, strategjitë e bizneseve dhe mbrojtjen e konsumatorëve. Miratimi i këtij optionsi

kërkon vendimmarrje politike dhe miratimin e legjislacionit përkatës primar dhe sekondar, brenda të cilit është thelbësore të përcaktohet:

- Standardet e tregut që do të miratohen në mënyrë të detyrueshme.
- Autoriteti kompetent që i është besuar kontrolli dhe menaxhimi i sistemit të kontrolleve, përfshirë regjistrimin e bizneseve përkatëse.
- Sanksionet administrative që do të aplikohen në rast të ndonjë shkelje të zbatimit të standardeve të tregut.

Miratimi i standardeve synon të sigurojë që produktet e freskëta që i ofrohen konsumatorit të etiketohen me saktësi, me cilësi të pranueshme, origjinë dhe prodhim me cilësi të ulët të mbahen jashtë tregut. Meqenëse standardet e tregut të BE -së përcaktojnë kërkesat minimale të cilësisë për produktet e freskëta të hortikulturës, kjo do të thotë që inspektimi nga institucionet vendore duhet të bëhet për të siguruar që produktet bujqësore të plotësojnë kërkesat minimale të cilësisë. Lidhur me standardet specifike dhe të përgjithshme të tregut, p.sh. produkti të jetë i paprekur, i njëtrajtshëm, jo i kalbur, jo i dëmtuar rëndë, vlen të përmendet se standardet lejojnë kategorizimin e produktit në tre klasa të cilësisë, dhe në varësi të klasës së prodhimit çmimi i tregut përcaktohet.

Roli i sektorit privat është vendimtar dhe do të luajë rolin kyç në miratimin dhe përhapjen e standardeve të tregut. Në praktikën tregtare, duhet të ketë një kontratë midis blerësit dhe shitësit paraprakisht nëse produkti duhet të kategorizohet apo jo dhe sipas cilave rregulla. Në mënyrë konsistente, të dyja palët bien dakord për të gjitha specifikimet që duhet të ndjekin një produkt ose dërgesë e cila është e paketuar dhe e etiketuar. Vendosja nëse kjo çështje duhet të jetë vullnetare apo të sanksionohet me ligj është vendimtare, duke pasur parasysh se shumica e prodhimeve vendore i përkasin klasës II, me përjashtime në kulturat për eksport të përzgjedhura, të tilla si rrushi që zakonisht kategorizohen në klasën I. Rrjedhimisht, mund të konkludohet që përfitimet nga standardet janë si për konsumatorin ashtu edhe për tregtarin.

Duke marrë parasysh statusin aktual të standardizimit të prodhimeve të freskëta në Kosovë dhe dinamikën e tregut që janë përshkruar në seksionet e mëparshme, **miratimi i standardeve të tregut për pemët dhe perimet duhet të jetë gradual** në mënyrë që t'i japë sektorit mundësinë për t'u përshtatur me të dhe në të njëjtën kohë të monitorojë zhvillimet dhe të miratojë zgjidhjet më të mira për t'u përmirësuar. Në këtë proces, trajnimi zë një pozicion qendror.

Ky është opsioni mbi të cilin Qeveria e Kosovës pritet të marrë rol udhëheqës dhe të bëjë përpjekje të lartë për zbatim. Për të qenë në përputhje me adoptimin gradual të rekomanduar, aktivitetet specifike të komunikimit dhe trajnimit duhet të rrisin ndërgjegjësimin dhe njohuritë e sektorit të hortikulturës dhe inspektorëve mbi të gjitha standardet e tregut që nuk janë miratuar fillimisht, përfshirë standardet e tregut të UNECE për pemët dhe perimet. promovojnë miratimin vullnetar të standardeve ndërkombëtare në të gjitha nivelet e zinxhirit të hortikulturës. Ky proces do të promovojë miratimin vullnetar të standardeve ndërkombëtare dhe do të stimulojë sektorin privat që të përmirësojë cilësinë mbi standardet e detyrueshme të përcaktuara nga qeveria. Nga ana tjetër, do të duhet kohë për të dhënë rezultate, duke kërkuar përpjekje të vazhdueshme në ngritjen e kapaciteteve për të rritur dhe barazuar kompetencat e sektorit privat dhe atij publik.

Prandaj, nuk është e mundur të quhet ligji i ri një ligj "i Përbashkët" i Organizimit të Tregut, para se Kosova të bëhet anëtare e plotë e Bashkimit Evropian. Do të ketë pjesë specifike të OTP -së të zgjedhura dhe të krijuara në kornizën ligjore të Kosovës. Prandaj ligji do të quhet "Ligji për Organizimin e Tregut".

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

Legjislacioni dytësor i propozuar për eksportin dhe importin e mallrave bujqësore ka shtrirje shumë të madhe dhe do të ishte problematike të zbatohen të gjitha kërkesat në një kohë. Shumica e sektorëve nuk kanë standarde të cilësisë si kërkesë import/ eksport. Ekziston sektori i pemëve dhe perimeve të freskëta me kushte të vendosura ndërkombëtare në eksport dhe import. Kjo është arsyeja pse rekomandohet të fillohet vetëm me sektorin e pemëve dhe perimeve dhe të miratohet legjislacioni dytësor paralelisht me atë për kontrollet e konformitetit në sektorin e pemëve dhe perimeve, siç përcaktohet më poshtë.

Veprimet e propozuara të përfshira në koncept dokumentin për ligjin për organizimin e tregut bujqësor nuk kanë implikim financiar të drejtpërdrejtë pasi kostot përkatëse mbulohen tashmë nga buxheti ekzistues i shtetit (PZHR) dhe në këtë fazë të miratimit të organizimit të tregut bujqësor këto masa mbështetëse nuk kanë nevojë për fonde shtesë.

Lidhur me masën e re që lidhet me shpërndarjen e frutave dhe qumështit për nxënësit e shkollave (e ashtuquajtura skema shkollore), duhet theksuar se futja e skemave të propozuara shkollore është vullnetare dhe nuk ka nevojë të zbatohet menjëherë, me fjalë të tjera deri sa buxheti përkatës është në dispozicion. Në çdo rast, zbatimi i skemave shkollore do të bazohet në burimet financiare në dispozicion, të cilat mund të financohen nga burime të ndryshme, p.sh. sponsorë privat, donatorë ndërkombëtarësi dhe nga projekte. Si pasojë e drejtpërdrejtë dhe e menjëhershme, në fazën e miratimit të koncept dokumentit nuk ka asnjë implikim financiar që buron nga skemat shkollore në buxhetin aktual të shtetit.

Rekomandime për aplikim në Kosovë nga përvijat e vendeve të rajonit:

1. Skema shkollore – duke prezantuar programin shkollor në Kosovë, do të përzgjidhen produktet e pranueshme, rekomandohet që të fillohet me një produkt në secilën pjesë të programit, për shembull mollët dhe qumështin. Kërkesat për cilësinë - mollët - klasi I dhe qumështi pa shtesa sheqeri, kripe, yndyre dhe ëmbëlsuesve ose aromave artificiale. Efekti i futjes së skemës së shkollës do të ishte rritja e të ardhurave të prodhuesve dhe përmirësimi i zakoneve të mira të të ngrënit të nxënësve të shkollës. Rekomandohen konsultime me Ministrinë e Shëndetësisë dhe Ministrinë e Arsimit dhe Shkencës para se të merret vendimi për zbatimin e programit shkollor në Kosovë..
Legjislacioni dytësor do të hartohet sipas vendimit të marrë.
2. Organizatat e Prodhuesve - futja e rregullave për organizatat e prodhuesve do të bazohet në propozim-projekt pilot për organizatat prodhuese në sektorin e pemë-perimeve. Rekomandohet të krijohet një grup produktesh: pemë dhe perime. Për zbatimin e suksesshëm të konceptit të Organizatave Prodhuese është e një rëndësie thelbësore të kryhet fushata informuese dhe trajnimi i detajuar i sektorit.
Temat e mëposhtme duhet të mbulohen nga legjislacioni dytësor: numri i anëtarëve të OP, vlera e prodhimit vjetor të tregtuar, rregullat e detajuara për funksionin e organizatave prodhuese. Do të caktohet autoriteti kompetent për zbatimin e konceptit të OP-së, rekomandohet të jetë Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural..
3. Treguesit gjeografikë – futja e sistemit të treguesve gjeografikë në Kosovë do të mundësonte aplikimin për një tregues të tillë gjeografik për verën, por edhe për ushqime të tjera..
Rekomandohet që të ndiqet shembulli i Malit të Zi dhe të inkorporohen treguesit gjeografikë për verën në Ligjin Kosovar për verën. Produktet ushqimore përveç verës tashmë janë hartuar

[Koncepti dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

rregulla për procedurat në Projektligjin për Bujqësinë. Duhet të vendoset nëse kapitulli për treguesit gjeografikë do të mbetet në Ligjin e hartuar për Bujqësi apo do të zhvillohet sipas projektligjit për organizimin e tregut..

4. Standardet e tregut - futja e standardeve të tregut dhe kontrollet e konformitetit me standardet e tregut do të rekomandohej sipas vlerësimit të rëndësisë ekonomike të produkteve (pemë dhe perime të freskëta). Pas vlerësimit të rëndësisë ekonomike do të përzgjidheshin standardet e tregut për pemë dhe perime të caktuara. Rekomandohet fillimisht futja e një numri të kufizuar standardesh marketingu dhe standardi i përgjithshëm i tregut për pjesën tjetër të produkteve. Ka kapitull për standardet e tregut tashmë në projektligjin për bujqësi. Është e nevojshme (si në pikën 3) të vendoset nëse kapitulli për standardet e tregut do të mbetet në projektligjin për bujqësinë dhe do të plotësohet me rregullat e procedurave të inspektimit dhe të emërohet autoriteti kompetent për kontrollet e konformitetit, ose do të jetë pjesë e Projektligji për Organizimin e Tregut.
Është e nevojshme të caktohet autoriteti kompetent për kryerjen e kontrolleve të konformitetit. Opsioni i duhur do të ishte emërimi i Agjencisë së Ushqimit dhe Veterinarisë së Kosovës.
Do të hartohej legjislacioni dytësor për standardet e tregut dhe zbatimin e tyre, si dhe për procedurat e kontrollit të konformitetit.

Grupi punues bazuar në elaborimin e kësaj politike dhe identifikimin e problemeve rekomandon hartimin e Ligjit të Ri për Tregun e Përbashkët për Produktet Bujqësore I cili do të rregullon të gjitha problemet që janë identifikuar më lartë tek problem kryesor.

Kapitulli 4: Identifikimi dhe vlerësimi i ndikimeve të ardhshme të opsioneve

Kapitulli 4.1: Vlerësimi i ndikimeve

Tabela e mëposhtme jep një **vlerësim paraprak të ndikimeve më të rëndësishme** të cilat do të shkaktohen nga zbatimi legjislativ i ligjit të ri të OTP. Ai bazohet në një vlerësim të parë të ekspertëve të projektit. Do të duhet të shtjellohet më tej pas vlerësimeve të hollësishme siç janë përshkruar tashmë në seksionet e mëparshme.

Katër shtojcat tregojnë gjithashtu vlerësimin e rëndësisë së ndikimeve të ndryshme dhe nivelin e preferuar të analizës.

Tabela 11: Ndikimet më të rëndësishme të identifikuara sipas kategorisë së ndikimit

Kategoritë e ndikimit	Ndikimet përkatëse të identifikuara
Ndikimet ekonomike	1. Vendosja e rregullave të organizimit të tregut do të rrisë të ardhurat e fermerëve dhe eksportuesve, çfarë mund të ketë efekt pozitiv në PBB - në e Kosovës 2. Miratimi i standardeve të tregut ka ndikime parësore ekonomike në zinxhirët e vlerave të hortikulturës, duke përmirësuar cilësinë e prodhimeve të ofruara për shitje, duke rritur konkurrencën dhe reputacionin e sektorit, duke favorizuar qasjen në tregje, duke rritur nivelin e mbrojtjes së konsumatorëve.
Ndikimet Sociale	1. Miratimi i standardeve të tregut mund të ketë efekt afatgjatë në përmirësimin e kapacitetit të zonave të thella të prodhimit për të hyrë në treg me konkurrencë më të lartë dhe për të rritur fuqinë e tyre

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

	negociuese. Kjo kërkon përpjekje të fuqishme në trajnim dhe asistencë teknike dhe kërkon një vlerësim specifik 2. Miratimi i standardeve të tregut mund të ketë efekt afatmesëm në përmirësimin e kapaciteteve të zonave të thella të prodhimit për të hyrë në treg me konkurrencë më të lartë dhe për të rritur fuqinë e tyre negociuese. Kjo kërkon përpjekje të forta në trajnim dhe asistencë teknike dhe një vlerësim specifik.
Ndikimet Mjedisore	1. Zbatimi i standardave për prodhim të qëndrueshëm do të ketë ndikim të rëndësishëm mjedisor 2. Nuk do të ketë ndikim të madh apo të drejtpërdrejtë mjedisor nga miratimi i standardeve të tregut. Kjo mund të ndodhë nëse zbatimi i standardeve të tregut shoqërohet me standarde të tjera të cilësisë, siç janë Praktikat e Mira Bujqësore.
Ndikimet në të drejtat Themelore	1. Lëvizja e lirë e mallrave bujqësore dhe pajtueshmëria me standardet e tregut dhe treguesit gjeografikë mbështet të drejtat themelore të organizatave të prodhuesve dhe konsumatorëve privatë duke përmirësuar cilësinë e produkteve. Nga ana tjetër, rregulloret e reja do të ndikojnë në të drejtat pronësore të palëve të interesuara (pronarët e tokës, prodhuesit, etj.); 2. Miratimi i standardeve të tregut dhe treguesit gjeografikë ndikon drejtpërdrejt në të drejtën e konsumatorëve për informacion mbi atë që ata blejnë dhe gjithashtu ndikon në të drejtat pronësore të prodhuesve.
Ndikimi gjinor	1. Vendosja e rregullave të organizimit të tregut do të mundësojë kushte më të mira për punësimin e grave dhe vajzave, veçanërisht për rajonet dhe familjet me të ardhura më të ulëta; 2. Ndikimi i standardeve të tregut në aspektin gjinor duhet të vlerësohet brenda analizës së përgjithshme të ndikimit social siç është përshkruar më sipër.
Ndikimet në Barazinë Sociale	1. Ekziston një mundësi ekuivalente për punësim për nivele të ndryshme shoqërore, nevoja e gamës së fuqisë punëtore pritet të formojë arsimin bazë deri në universitet; 2. Zbatimi i standardeve të tregut mund të ketë ndikim pozitiv në përfshirjen e sektorëve të komunitetit të biznesit të përjashtuar aktualisht - ose të marginalizuar - nga zinxhirët e vlerës, duke u dhënë atyre më shumë fuqi për të qenë lojtarë autonomë. Trajnimi dhe asistencë teknike janë të nevojshme për trealizuar.
Ndikimi tek të rinjtë	1. Fermerët dhe tregtarët e rinj kanë shansin e mirë për të konkurruar në treg me produktet bujqësore; 2. Ndikimi i standardeve të tregut tek të rinjtë duhet të vlerësohet brenda analizës së përgjithshme të ndikimit social siç është përshkruar më sipër. Në parim, mund të pritet që të rinjtë të jenë më të prirur ndaj cilësisë dhe standardizimit sesa brezi i vjetër, kështu që ata mund të gjejnë një mjet të mirë në standardet e tregut për të përmirësuar bizneset e tyre.
Ndikimet e barrierave administrative	1. Barra administrative do të ketë ndikim të drejtpërdrejtë në kapacitetet e MBPZHR dhe administrimit të OP -ve. Por përfitimi nga prezantimi i organizimit të tregut do të jetë shumë i lartë; 2. Miratimi i standardeve të tregut në baza të detyrueshme kërkon hartimin dhe planifikimin e procedurave të administratës (p.sh.

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

	regjistrimin e operatorëve), kontrollet, inspektimet etj. Nga perspektiva e biznesit, është e rëndësishme që sistemi të dizajnohet në mënyrë që të minimizojë procedurat administrative, kërkohet nga sektori privat që të fokusohet në aktivitetet në terren për standardizim sesa në procedurat burokratike.
Ndikimi tek NVM -të	1. Shumica e bizneseve të pemëve, perimeve dhe patateve janë NVM, futja e rregullave të organizimit të tregut do të rrisë ndjeshëm mundësitë e tyre për të hyrë në tregun në Kosovë, por edhe në vende të tjera; 2. Miratimi i standardeve të tregut i referohet të gjitha niveleve dhe llojeve të bizneseve në zinxhir, përfshirë bizneset e vogla, të cilat mund të kenë qasje në standarde nëse trajnohen.. Ndikimet do të jenë veçanërisht pozitive për NVM -të pasi ato përbëjnë shumicën dërrmuese të bizneseve hortikulturore në Kosovë; NVM -të të cilat merren me hortikultur do të përfitojnë nga miratimi i standardeve të tregut.

Sa l përket ndikimeve të pritshme, si **përfundim** , me miratimin e rregullave të organizimit të tregut do të ketë ndikime në këto fusha:

a) Prezantimi i skemës shkollore do t'u japë mundësi prodhuesve të rrisin shitjet e pemëve, perimeve dhe qumështit rregullisht në institucionet arsimore. Në të njëjtën kohë do të ndihmojë në edukimin e konsumatorëve të ardhshëm

b) Organizatat prodhuese do të sigurojnë bazën e shëndoshë për rritjen e potencialit të prodhimit të anëtarëve të OP. Efektiviteti i PO -ve dëshmohet nga përvoja afatgjatë në vendet anëtare të BE -së. Përdorimi i përbashkët i mjediseve të magazinimit, klasifikimi dhe paketimi, si dhe etiketimi përfundimtar i produkteve do të kursejnë kostot e prodhuesve individualë dhe në të njëjtën kohë do t'u përgjigjen kërkesave të tregut në mënyrën e duhur.

c) Sektori i verës kërkon vëmendje të veçantë. Ekziston ligji për verën Nr 02/L-8 i ndryshuar me 04/L-019 në fuqi në Kosovë. Duke hartuar ligjin për organizimin e tregut, do të rishikohej ligji për verën në përputhje me rrethanat. Programi kombëtar i mbështetjes në sektorin e verës mund të krijohet në lidhje të ngushtë me strukturën ekzistuese në BE.

d) Treguesit gjeografik do t'u japin produkteve të Kosovës vlerë të shtuar të veçantë dhe do të ndihmojnë në rritjen e ndërgjegjësimit për produktet specifike kombëtare dhe rajonale. Duke krijuar strukturën e indikacioneve gjeografike në Kosovë atyre do t'u jepen kushte dhe procedura të qarta për miratimin e GI. Prodhuesi do të përfitojë nga rritja e mundësive të tregut.

2. Lidhur me miratimin e detyrueshëm të standardeve të tregut, përfundim specifik mund të nxirret bazuar në situatën aktuale dhe të pritshme të Kosovës.

a) Kanalet e eksportit kanë kapacitet të mjaftueshëm dhe po miratojnë standarde marketingu në bashkëpunim dhe nën drejtimin e klientëve të tyre jashtë vendit. Futja e standardizimit të detyrueshëm në Kosovë nuk do t'i shtonte shumë vlerë aktiviteteve të tyre. Ka të ngjarë që ata të preferojnë standardet bazë të detyrueshme, të cilat përpunohen në përputhje me kërkesën e tregut.

b) Miratimi i standardeve të detyrueshme shihet nga supermarketet dhe zinxhirët modern të shitjes me pakicë të dobishëm për t'i bërë shitjet më produktive dhe për të përmirësuar prodhimin vendas që

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

aktualisht nuk është i standardizuar. Ka të ngjarë që futja e standardeve të detyrueshme të tregut, me kërkesat minimale për shitje, do të përzgjedhë dhe kualifikojë ofertën në nivelet me pakicë dhe shumicë. Standardet e detyrueshme do të përqafohen shpejt nga zinxhirët e supermarketeve dhe shitësit me shumicë. Brenda procesit të përhapjes së standardeve të tregut, këto të fundit mund të luajnë një rol të rëndësishëm në transferimin e kësaj njohurie tek prodhuesit vendas.

c) Në kanalet tradicionale të shitjes me pakicë, miratimi i standardeve të detyrueshme të tregut do të ketë efekt më të fortë, duke kërkuar përgatitje dhe zbatim progresiv për t'i bërë shitësit e vegjël të përballojnë detyrimet e reja në lidhje me etiketimin, informacionin për konsumatorët dhe menaxhimin e produkteve në raft.

d) Miratimi i standardeve të detyrueshme të tregut do të ketë efekt të fortë tek prodhuesit vendas, të cilët duhet të mësojnë për standardet e tregut, standardizimin e prodhimeve dhe rregullat e etiketimit. Është e nevojshme që ata të përmirësojnë praktikën e tyre të prodhimit për të zvogëluar humbjet që përndryshe do të pësojnë për shkak të hyrjes në fuqi të kërkesave minimale për tregtimin e prodhimit. Kjo mund të ketë një efekt domethënës në drejtim të zvogëlimin të prodhimit të tregtueshëm për konsum të freskët, veçanërisht në kulturat frutore.

Kapitulli 4.1: Sfidat me mbledhjen e të dhënave

Gjatë hartimit të këtij Koncept Dokumenti, grupi punues me mbështetjen e akterëve të tjerë ka pasur sfida në mbledhjen e të dhënave. Sfidat janë hasur poashtu në saktësimin e të dhënave në mënyrë që të bëhet analiza e krahasimit të dhënave.

Procesi i saktë i mbledhjes dhe vlerësimit të të dhënave është një nga elementët më të rëndësishëm në kuadër të këtij projekti. Për të hartuar ligjin e OTP –së duke ju përshtatur rrethanave në Kosovë, është e nevojshme të mbledhen të dhëna nga sektori i bujqësisë, informacion mbi funksionin dhe pritjet nga palët e interesuara duke përfshirë sektorin privat.

Janë parashikuar forma të ndryshme të mbledhjes së të dhënave, si pyetësorët dhe intervistat personale, përpunimi i të dhënave statistikore dhe rishikimi i legjislacionit ekzistues.

Kapitulli 5: Komunikimi dhe Konsultimi

Tabela 12: Pasqyrë e aktiviteteve të komunikimit dhe konsultimit të kryera për Koncept dokumentin

Procesi i konsultimit kishte për qëllim që:					
Qëllimi kryesor i aktivitetit	Grupi i synuar	Aktiviteti	Komunikimi/ Njoftimi		Data e aktivitetit
MBPZHR (DPBT)	DPBT, DAESB, DL	Takimet ne Ministri dhe në GP	telefon	email	Korrik-Shtator 2021
AUV	Inspektorati Ilirjana Zymberi	Takimet në AUV funksionimi i Inspektoriatit	telefon		03.08.2021 07.09.2021
Dogana e Kosovës	Dogana e Kosoës Sali Hoda	GP		email	Korrik-Nëntor 2021
MINT	Inspektorati Lebibë Haliti Milazim Xani	MINT dhe GP Roli dhe funksionimi si dhe ndarja e inspektorateve	telefon		06.08.2021 07.09.2021

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

Komunat	Drejtoria e Bujqësisë Z, Mehdi Mulaj	Roli i komunave në sektorin e Bujqësisë me theks tek Kontrolli - Inspektorët	telefon		10.08.2021
Sektori Privat	“Mjedra” Pikë grumbulluese Nehat Bajraktari	Mbledhja e të dhënave rreth funksionimit dhe Informimi për OTP	telefon		10.08.2021
Sektori Privat	Agro Celina – Xerxe Pikë grumbulluese Bekim Ermeni	Mbledhja e të dhënave rreth funksionimit - fushëveprimi dhe Informimi për OTP	telefon		09.09.2021
Sektori Privat	KB Krusha – Krushë Pikë grumbulluese dhe përpunuese Fahrie Hoti	Mbledhja e të dhënave rreth funksionimit - fushëveprimi dhe Informimi për OTP	telefon		09.09.2021 29.09.2021
Sektori Privat	EuroFruti-Mramor Pikë grumbulluese Bejtush Gashi	Mbledhja e të dhënave rreth funksionimit - fushëveprimi dhe Informimi për OTP	telefon		22.09.2021
Sektori Privat	Agro Taç – Mamushë Pikë grumbulluese dhe përpunuese Nehat Taç	Mbledhja e të dhënave rreth funksionimit - fushëveprimi dhe Informimi për OTP	telefon		29.09.2021
Departamenti i Vreshtarisë dhe Verëtarisë	Drejtori, Nesim Morina Ylber Kuqi	Mbledhja e të dhënave për sektorin e Verës	telefon		03.11.2021

Kapitulli 6: Krahësimi i opsioneve

Tre opsionet e mundshme në lidhje me rregulloret e tregut dhe standardet e tregut u diskutuan tashmë në Kapitullin e mëparshëm 3 dhe 4.

Kapitulli 6.1: Planet e zbatimit për opsionet e ndryshme

Opsioni(et) Nr. 3 do të adresonte të gjitha problemet, shkaqet dhe efektet e lartpërmendura në një mënyrë të përshtatshme. Detaje të mëtejshme nuk mund të jepen nëse vlerësimi i situatës aktuale në sektor nuk do të kryhet plotësisht me mbështetjen e të dhënave përkatëse dhe të dhëna nga ekspertë vendorë jo-kryesorë.

Tabela 13: Opsioni 2 i Planit të Zbatimit

Synimi i Politikave									Shifra e kostos së pritshme
Objektivi Strategjik									
	Rezultati, aktivitetet, viti dhe organizata/departamenti përgjegjës								
Objektivi specifik 1	O Rezultati 1.1								
			Viti 1	Viti 2	Viti 3	Viti 4	Viti 5	Organizata/departamenti përgjegjës	

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

		Aktivitet i 1.1.1							
		Aktivitet i 1.1.2							
		Aktivitet i 1.1.3							
	Rezultati 1.2								
			Viti 1	Viti 2	Viti 3	Viti 4	Viti 5	Organizata/ departamenti përgjegjës	
		Aktivitet i 1.2.1							
Objektivi specifik 2	Rezultati 2.1	Etj.							
	Rezultati 2.2	Etj.							
Objektivi specifik N	Rezultati N	Etj.							

Gjithashtu, një analizë e detajuar e Opsionit(eve) Nr. 3 mund të kryhet vetëm kur do të ofrohen të dhënat dhe inputet e EJK-ve lokal dhe palëve të interesuara.

Tabela 14: Opsioni 3 i Planit të Zbatimit

Synimi i Politikave								Shifra e kostos së pritshme	
Objektivi Strategjik									
	Rezultati, aktivitetet, viti dhe organizata/departamenti përgjegjës								
Objektivi specifik 1	Rezultati 1.1								
			Viti 1	Viti 2	Viti 3	Viti 4	Viti 5	Organizata/ departamenti përgjegjës	
		Aktiviteti 1.1.1 Hartimit I Ligjit	x						
		Aktiviteti 1.1.2 Nxjerrja e akteve nënligjore		x					
		1.1.2.1 Udhëzim Administrativ për importin dhe eksportin e produkteve bujqësore		X					

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

		1.1.2.2 Udhëzim Administrativ për organizimin e prodhuesve organizatave të prodhuesve		X					
		1.1.2.3 Udhëzim Administrativ mbi treguesit gjeografikë			X				
		1.1.2.4 Udhëzim Administrativ për standardet e Tregut për pemë dhe perime të freskëta			X				
		1.1.2.5 Udhëzim Administrativ për inspektimin dhe kontrollin në të gjitha fazat e produkteve bujqësore të tregtuara, si para ashtu edhe pas vendosjes në treg				X			
		1.1.2.6 Udhëzim Administrativ për kooperativat bujqësore					X		
		Aktiviteti 1.1.3 Ngritja kapaciteteve	x	x					
	Rezultati 1.2								
			Viti 1	Viti 2	Viti 3	Viti 4	Viti 5	Organizata/ departamenti përgjegjës	
		Aktiviteti 1.2.1							
Objektivi specifik 2	Rezultati 2.1	Etj.							
	Rezultati 2.2	Etj.							

Objektivi specifik 3	Rezultati N.1	Etj.							
-------------------------	------------------	------	--	--	--	--	--	--	--

Kapitulli 6.2: Tabela e krahasimit me të tre opsionet

Siç u përmend më lart, Opsioni 3 i propozuar mund të analizohet në detaje vetëm kur të sigurohen të dhëna, kontributi nga ekspertët lokal dhe palët e interesuara.

Tabela 15: Krahasimi i opsioneve

Metoda e krahasimit:			
Ndikimet pozitive, negative	Opsioni 1: Pa ndryshime	Opsioni 2: Miratimi i plotë i OTP-së	Opsioni 3: Përmirësimi i zbatimit dhe fuqizimit
Ndikimet pozitive	Nuk ka ndikim pozitiv shtesë.	- Mundësi të reja biznesi dhe rritje të mundësive për punësim. - Stimulimi i drejtpërdrejtë për opsionet për bujqësi të organizuar më mirë dhe miratimin e praktikave specifike të përgjegjshme ndaj mjedisit. - Komponentët specifikë të organizimit të tregut, siç janë organizatat e prodhuesve, mund të kontribuojnë në përhapjen e praktikave të qëndrueshme midis fermerëve. - Përafrimi i Kosovës me sistemet e tregtisë ndërkombëtare.	- Përmirësime specifike në nënsektorë dhe fusha të përzgjedhura të bujqësisë vendore, ku efikasiteti dhe efektiviteti i organizimit të ri të tregut pritet të jetë më i lartë. Pritet përmirësim i bilancit tregtar të nënsektorëve kryesorë të bujqësisë vendore. - Mundësi të reja biznesi dhe rritje të mundësive për punësim. - Komponentët specifikë të organizimit të tregut, siç janë organizatat e prodhuesve, mund të kontribuojnë në përhapjen e praktikave të qëndrueshme midis fermerëve. - Komponentët specifikë të organizimit të tregut, siç janë organizatat e prodhuesve, mund të kontribuojnë në përhapjen e praktikave

			të qëndrueshme midis fermerëve. Përafrimi i Kosovës me sistemet e tregtisë ndërkombëtare.
Ndikimet negative	- Bujqësia vendore do të mbetet e ekspozuar ndaj importeve pa marrë stimulin e duhur për të rritur konkurrencën si në tregun vendor ashtu edhe në atë të eksportit. Bilanci i tregtisë së brendshme të produkteve bujqësore ka të ngjarë të përkeqësohet. - Pozita dominuese në tregun bujqësor mund të rritet. - Mbrojtja e konsumatorit nuk do të përmirësohet. - Mungesa e stimulit të qartë për promovimin dhe identifikimin e prodhimit bujqësor vendor. - Adoptimi më i gjerë i praktikave të qëndrueshme nga bujqësia vendore do të mbetet vetëm nën programin e zhvillimit rural. - Duhet të vendosen rregulla më të rrepta për disiplinën e tregut dhe mbështetjen e fermave të vogëla dhe të mesme për të shmangur pozicionet dominuese në treg.. - Do të ishte një kohë më e shkurtër për rregulla të përshtatshme dhe më të rrepta për ndërmarrjet e vogla dhe të mesme në periudhën e para-anëtarësimit, duke përcaktuar fazën e ndërlikuar të para-anëtarësimit për sektorët e bujqësisë..	- Procedurat administrative të tepërta në sektorin bujqësor vendorë. - Barriera të larta administrative dhe ngarkesë pune për institucionet publike në fjalë. - Kosto të larta për zbatimin, kontrollet dhe menaxhimin. - Përhapja e tepërt e standardeve të detyrueshme të tregut. - Nevoja që institucionet publike të riformojnë kapacitetin dhe organizimin në përputhje me kërkesat e organizimit të ri të tregut, duke përfshirë vënien në dispozicion të fondeve të nevojshme. - Përpjekjet për të përfshirë sektorin privat janë të nevojshme për të barazuar angazhimin dhe kontributin e palëve private dhe publike në zbatimin e organizimit të tregut.	Nëse pengesat dhe implikimet përkatëse të koston të përmendura në këtë tabelë këtu më poshtë, adresohen dhe planifikohen siç duhet nga Qeveria e Kosovës dhe institucionet përkatëse, nuk duhet të ketë ndikim negativ nga zbatimi i opsionit. Kjo kërkon që institucionet publike të riformojnë kapacitetin dhe organizimin në përputhje me kërkesat e organizimit të ri të tregut, duke përfshirë vënien në dispozicion të fondeve të nevojshme dhe përpjekjet për përfshirjen e sektorit privat janë të nevojshme për të barazuar angazhimin dhe kontributin e palëve private dhe publike në zbatimin e organizimit të tregut.

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

Benefitet	- Nuk ka barrë administrative pasi që organizimi i tregut do të mbetet de fakto në duart e sektorit privat. - Nuk ka kosto shtesë për zbatimin e kontrolleve dhe procedurave të menaxhimit.	- Gatishmëri e plotë për miratimin e rregullores së BE-së për OTP. - Rritja e mbrojtjes së konsumatorit dhe më shumë vlerë për paranë. - Futja e një instrumenti shtesë politikash për përmirësimin dhe rritjen e bujqësisë vendore. - Stimul për promovimin dhe identifikimin e prodhimit bujqësor vendor. - Mundësi specifike për zbatimin e një bujqësie më efektive, më të qëndrueshme dhe cilësore nga bizneset bujqësore vendase. - Standardizimi i përmirësuar i tregut dhe kapaciteti për të tregtuar në nivel ndërkombëtar.	- Fokus i veçantë në përmirësimin e konkurrencës dhe kapacitetit të nën-sektorëve kyç të bujqësisë vendore. - Miratimi më i shpejtë i organizimit të tregut, me rezultate të pritura më të larta dhe më të shpejta për sektorin privat dhe institucionet publike në fjalë.. - Fokusimi në standardet e detyrueshme të marketingut për kulturat kryesore të pemëve dhe perimeve të Kosovës. - Rritja e mbrojtjes së konsumatorit dhe më shumë vlerë për paranë. - Aplikimi i një instrumenti shtesë politikash për përmirësimin dhe rritjen e bujqësisë vendase. - Stimul për promovimin dhe identifikimin e prodhimit bujqësor vendas. - Mundësi specifike për zbatimin e një bujqësie më efektive, më të qëndrueshme dhe cilësore nga bizneset bujqësore vendore. - Standardizimi i përmirësuar i tregut dhe kapaciteti për të tregtuar në nivel ndërkombëtar.
Pengesat	- Duhet të vendosen rregulla të përshtatshme dhe më të rrepta për disiplinimin e tregut dhe mbështetjen e bizneseve të vogla dhe të mesme bujqësore.. - Procesi i anëtarësimit në BE do të ndikohet pjesërisht, ndërkohë që miratimi i organizimit të tregut do të ishte gjithsesi i detyrueshëm në atë moment.	- Barrë e lartë administrative dhe ngarkesë pune për institucionet publike të prekura. - Kosto të larta për zbatimin, kontrollet dhe menaxhimin. - Përhapja e tepërt e standardeve të detyrueshme të marketingut. - Nevoja që institucionet publike të riformojnë	- Nevoja që institucionet publike të riformojnë kapacitetin dhe organizimin në përputhje me kërkesat e organizimit të ri të tregut, duke përfshirë vënien në dispozicion të fondeve të nevojshme. - Përpjekjet për të përfshirë sektorin privat janë të nevojshme për të barazuar angazhimin dhe kontributin e palëve

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

				kapacitetin dhe organizimin në përputhje me kërkesat e organizimit të ri të tregut, duke përfshirë vënien në dispozicion të fondeve të nevojshme. • Përpjekjet për të përfshirë sektorin privat janë të nevojshme për të barazuar angazhimin dhe kontributin e palëve private dhe publike në zbatimin e organizimit të tregut.	private dhe publike në zbatimin e organizimit të tregut.		
Kostot përkatëse	Kostot për funksionimin e organizimit të tregut në kushtet aktuale joformale përballohen vetëm nga sektori privat.			Kostoja e tepërt e opsionit 2.	Zbatimi i organizimit të tregut kërkon kosto për administrimin, ngritjen e kapaciteteve, inspektimet dhe kontrollet, monitorimin.		
Vlerësimi i pritshëm i ndikimit buxhetor	Viti 1	Viti 2	Viti 3		Viti 1	Viti 2	Viti 3
Konkluzione				Më shumë shpenzime se opsioni dy, duhen më shumë kapacitete për zbatimin dhe verifikimin e efikasitetit të procesit			

Kapitulli 7: Përfundimi dhe hapat e ardhshëm

Intensiteti i përvetësimit të organizimit të tregut bujqësorë në Kosovë është një nga tre opsionet e shqyrtuara.

Opsioni 1 është opsioni zero, në të cilin Kosova nuk ndryshon nga situata aktuale, duke mos miratuar kështu ndonjë rregull të veçantë për organizimin e tregjeve bujqësore sipas rregulloreve të Organizatës së Tregut të Përbashkët të BE-së (OTP). Ky opsion ka avantazhin evident se nuk kërkon përpjekje specifike financiare, administrative dhe operacionale nga sektori publik, pasi organizimi i tregut do të mbetet në kapacitetin e sektorit privat. Duke marrë parasysh kushtet e Kosovës, ky opsion ka dy rreziqe të mëdha. E para lidhet me përsëritjen e pozitës aktuale të dobët të sektorit agrorshqimor të Kosovës në tregjet ndërkombëtare, i cili gjeneron një deficit të lartë tregtar që me Opsionin 1 mund edhe të përkeqësohet. Në këtë skenar, disa eksportues mund të përfitojnë nga kapaciteti i tyre i mirë për t'u përballur me tregjet ndërkombëtare, ndërkohë që pjesa më e madhe e tregut vendor do të mbetet në një pozicion të dobët dhe i ekspozuar ndaj importeve më konkurruese nga vendet e BE-së dhe vendet rajonale eksportuese, si Turqia. Kjo lidhet me rrezikun e dytë, që lidhet me pozicionin dominues që disa kompani të mëdha mund të rriten, pa përfitime të drejtpërdrejta për lojtarët më të vegjël. Nëse do të ishte kështu, do të ekzistonte nevoja për të rritur nivelet e disiplinës së tregut për të shmangur pozicione të tilla dominuese.

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

Dy opsionet e tjera – Opsioni 2 dhe Opsioni 3 – konsiderojnë miratimin e një organizimi të ri të tregut të produkteve bujqësore në Kosovë. Opsioni 2 përmes miratimit të plotë të modelit të organizimit të tregut të BE-së, ndërsa Opsioni 3 përmes një adoptimi selektiv të komponentëve specifikë të organizimit të tregut. Të dyja këto opsione kërkojnë që Qeveria e Kosovës të krijojë një kornizë të qëndrueshme rregullative dhe të miratojë veprimet e nevojshme financiare dhe operacionale për menaxhimin dhe zbatimin e organizimit të tregut. Kjo përfshin (i) fondet për mbështetjen e ofruar operatorëve; (ii) personelin, infrastrukturën dhe fondet për menaxhimin dhe kontrollet; (iii) ndryshimi i mentalitetit të administratave publike të përfshira për të zbatuar siç duhet organizimin e tregut.

Hapi i parë kur analizohen opsionet e ndryshme është të krahasohen efektet, përfitimet dhe pengesat e dy opsioneve që sugjerojnë adoptimin e organizimit të tregut në Kosovë (Opsioni 2 dhe Opsioni 3) kundrejt atyre të opsionit zero (Opsioni 1). që, siç u përmend, sugjeron ruajtjen e status quo-së në tregjet e brendshme bujqësore.

Duke parë efektet, Opsioni 1 ka efekte negative për kapacitetet e Kosovës për të përmirësuar konkurrencën dhe tregtinë, ndërsa në të kundërtën Opsionet 2 dhe 3 favorizojnë përafrimin e Kosovës me sistemet e tregtisë ndërkombëtare dhe stimulojnë organizimin më të mirë të bujqësisë vendore. Kjo konfirmohet nga përvoja e vendeve të CEFTA-s, të cilat ju bashkuan BE-së në vitin 2002 me sektorë bujqësorë përgjithësisht të dobët dhe të fragmentuar, të cilët, për 10-15 vjet pas anëtarësimit, janë përmirësuar ndjeshëm falë mbështetjes së marrë nga PPB e BE-së, duke përfshirë mundësitë, të miratojë skemat e treguesve gjeografikë, standardet e njohura ndërkombëtarisht të tregut dhe organizatat e prodhuesve, të cilat kryesisht mungonin përpara anëtarësimit. Në këtë mënyrë, bujqësia, përveç efekteve të tjera, kanë rritur përqendrimin e furnizimeve, kanë përmirësuar konkurrencën, kanë përmirësuar cilësinë e prodhimeve.

Për sa i përket përfitimeve, është evidente se ndërkohë që Opsioni 1 ofron përfitime nga qëndrimi i mosbërjes, opsionet 2 dhe 3 ofrojnë një sërë përfitimesh që rrjedhin nga të vepruarit, duke kërkuar nga institucionet publike që të marrin masa të drejtpërdrejta dhe t'i adresojnë ato. Përfitimet e përshkruara janë veçanërisht të dukshme në sektorin agro-ushqimor të Kosovës, i cili pritet të përmirësojë konkurrencën, cilësinë e produkteve, kapacitetin tregtar dhe pozitën në tregjet ndërkombëtare, gjë që nuk sigurohet me opsionin zero. Opsionet 2 dhe 3 kanë disa përfitime financiare që priten nga (i) rritja e prodhimit të brendshëm bruto bujqësor, për shkak të produktivitetit më të lartë dhe më shumë vlerë të shtuar, dhe (ii) shfaqja e bizneseve të reja që kontribuojnë në reduktimin e tregtisë informale. brenda sektorit të bujqësisë. E gjithë kjo duhet të kthehet në më shumë të ardhura për fermerët, më shumë vlerë për paratë për konsumatorët vendorë, më shumë të ardhura nga eksporti dhe të ardhura më të larta tatimore për administratën publike, me të cilat mbështetja financiare për organizimin e tregut mund të gjente burime.

Ky ndryshim reflektohet në pengesat e përcaktuara nga tre opsionet. Konkretisht, sfida kryesore e opsioneve 2 dhe 3 është nevoja e ndërmarrjes së veprimeve të drejtpërdrejta nga institucionet kombëtare për krijimin e kushteve për organizimin e tregut dhe zbatimin e tij. Kjo kërkon fonde, infrastrukturë dhe ndryshim mendësie në një nivel shumë më të lartë se në rastin e opsionit zero, në të cilin institucionet publike duhet të veprojnë gjithsesi, duke përmirësuar mbikëqyrjen dhe disiplinën e tregut dhe të mbështesin bizneset e vogla agroushqimore për të shmangur ato dominuese. pozicionet janë krijuar në tregjet e brendshme bujqësore. Sipas eksperiencave ndërkombëtare, opsionet nr. 2 dhe 3 kanë përfitim shtesë mbi opsionin zero të stimulimit të punësimit dhe kualifikimit të aftësive profesionale brenda bujqësisë vendore.

Konkluzioni 1. Opsionet që sugjerojnë adoptimin e organizimit të tregut (Opsioni 2 dhe Opsioni 3) kanë një ekuilibër më pozitiv midis përfitimeve dhe pengesave dhe pritet të stimulojnë një bujqësi më efektive dhe më të gjelbër..

FPër përzgjedhjen përfundimtare midis Opsionit 2 (miratimi i plotë i organizimit të tregut sipas ZKM të BE-së) dhe Opsionit 3 (miratimi selektiv i organizimit të tregut), duhet të merren parasysh përfitimet dhe pengesat dalluese. Opsioni 3 paraqet një avantazh përfitimi ndaj adoptimit të plotë të organizimit të tregut në ofrimin e fokusit specifik në nën-sektorët kryesorë të bujqësisë vendase dhe ofrimin e një adoptimi më të shpejtë të organizimit të tregut, me rezultate të pritshme më të larta dhe më të shpejta si për sektorin privat ashtu edhe për institucionet publike të Kosovës. Nga ana tjetër, Opsioni 2 përcakton pengesa shtesë për shkak të ngarkesës së lartë administrative për institucionet publike dhe kostove të larta për zbatimin, kontrollet dhe menaxhimin. Fokus i specifik është përparësia kryesore e Opsionit 3 ndaj Opsionit 2. Në fakt, siç tregon përvoja e vendeve të tjera, janë përcaktuar komponentë që kanë përparësi në adoptimin e organizimit të tregut deri në anëtarësimin në BE. Në rastin e Kosovës, komponentët që duhet t'i nënshtrohen menjëherë Ligjit për Organizimin e Tregut janë:

- Skemat shkollore.
- Organizatat e Prodhuesve në sektorin e pemëve dhe perimeve.
- Sektori i verërave.
- Bletaria.
- Standardet e marketingut për pemë dhe perime dhe kontrollet e konformitetit të tyre.
- Treguesit gjeografikë.

Për sa i përket komponentit të rëndësishëm të standardeve të tregut, duhet pasur parasysh sa vijon në lidhje me miratimin e tyre në Kosovë:

- Standardet e tregut do të sigurojnë një bazë për reputacionin e vendit duke i garantuar paketës një cilësi minimale
- Standardet kombëtare do të ofrojnë një sërë specifikimesh për industrinë (sektori privat) dhe një bazë për transparencën e tregut
- Përcaktimi nëse standardet janë të detyrueshme apo fakultative është vendim thelbësor paraprak.
- Përzgjedhja e llojeve të produkteve që duhet t'i nënshtrohen standardeve të marketingut është po aq e rëndësishme dhe thelbësore për efektivitetin dhe efikasitetin e harmonizimit të nënsektorit vendor të pemë-perimeve.
- Harmonizimi i standardeve kombëtare me standardet ndërkombëtare është pjesë e procesit të miratimit, duke përfshirë pjesëmarrjen në vendosjen e standardeve ndërkombëtare.
- Krijimi i një shërbimi inspektimi qeveritar ose miratimi ose mundësia e organeve private të inspektimit është një parakusht për miratimin e standardeve të tregut, duke përfshirë përcaktimin se cili institucion duhet të kërkojë certifikatat e konformitetit dhe kush duhet të inspektojë produktet nëse ato përmbushin standardet..

Konkluzioni 2. Opsioni 3 që lidhet me një adoptim selektiv të organizimit të tregut paraqet një ekuilibër më pozitiv midis përfitimeve dhe pengesave dhe pritet të stimulojë politika më të fokusuara për përmirësimin e efikasitetit, organizimit dhe tranzicionit të gjelbër të bujqësisë vendore dhe adoptimit të standardeve specifike të tregut për produktet kryesore.

Bazuar në sa më sipër, rekomandimi është për miratimin e Opsionit 3 që propozon miratimin selektiv të organizimit të tregut bujqësor në Kosovë.

Tabela 16: Plani i zbatimit të opsionit të preferuar

Synimi i Politikave								Shifra e kostos së pritshme
Objektivi Strategjik								
	Rezultati, aktivitetet, viti dhe organizata/departamenti përgjegjës							
Objektivi specifik 1	Rezultati 1.1							
			Viti 1	Viti 2	Viti 3	Viti 4	Viti 5	Organizata/departamenti përgjegjës
		Aktiviteti 1.1.1 Hartimit I Ligjit	x					
		Aktiviteti 1.1.2 Nxjerrja e akteve nënligjore		x				
		1.1.2.1 Udhëzim Administrativ për importin dhe eksportin e produkteve bujqësore		X				
		1.1.2.2 Udhëzim Administrativ për organizimin e prodhuesve organizatave të prodhuesve		X				
		1.1.2.3 Udhëzim Administrativ mbi treguesit gjeografikë			X			

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

		1.1.2.4 Udhëzim Administrativ për standardet e Tregut për pemë dhe perime të freskëta			X				
		1.1.2.5 Udhëzim Administrativ për inspektimin dhe kontrollin në të gjitha fazat e produkteve bujqësore të tregtuara, si para ashtu edhe pas vendosjes në treg				X			
		1.1.2.6 Udhëzim Administrativ për kooperativat bujqësore					X		
		Aktiviteti 1.1.3 Ngritja kapaciteteve	x	x					
	Rezultati 1.2								
			Viti 1	Viti 2	Viti 3	Viti 4	Viti 5	Organizata/ departamenti përgjegjës	
		Aktiviteti 1.2.1							
Objektivi specifik 2	Rezultati 2.1	Etj.							
	Rezultati 2.2	Etj.							
Objektivi specifik 3	Rezultati N.1	Etj.							

Lidhur me miratimin e standardeve të tregut, një vlerësim fillestar i ekspertëve të projektit ka treguar tashmë se mund të priten disa ndikime të rëndësishme të pritshme në tregun e pemëve dhe perimeve për aktorët përkatës dhe publikun, ndër të tjera:

Për palët e interesuara të biznesit:

- Siguria juridike mbi rregullat e organizimit të tregut

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

- Qasje më e mirë në tregun e produkteve ushqimore bujqësore në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar
- Përfitimet nga bashkëpunimi i organizuar i prodhuesve
- Fuqi më e mirë negociimi për prodhuesit e organizuar kundrejt partnerëve tregtarë
- Mbështetja e shitjes për shitjen e produkteve me një tregues gjeografik
- Konkurrenca e drejtë mes prodhuesve

Për konsumatorët:

- Qasje më e mirë në produktet me vlerë të lartë në treg

Për autoritetet kompetente:

- Përmirësimi i kushteve për zbatimin/ zbatimin e rregullave të organizimit të tregut të BE –së

Lidhur me miratimin e standardeve të tregut, një vlerësim fillestar i ekspertëve të projektit ka treguar tashmë se mund të priten disa ndikime të rëndësishme të pritshme në tregun e pemëve dhe perimeve për aktorët përkatës dhe publikun, ndër të tjera

Për palët e interesuara të biznesit:

- Mundësi të përmirësuara për një vlerësim më të mirë të produktit
- Reduktimi i çështjeve të lidhura me cilësinë / kostot e transaksionit
- Konkurrenca e drejtë (në të gjithë zinxhirin e vlerës dhe midis produkteve ekuivalente)
- Kostoja e prodhimit (ndikimi në mbeturina)
- Siguria ligjore (tregues i qartë se si të tregtohet, etiketohet, prezantohet produkti)

On consumers:

- Reduction of quality-related issues
- Access to adequate information

Në përgjithësi, ndikimet e mëposhtme të pritshme duhet të merren parasysh kryesisht:

- Rregullimi i konkurrencës së tregut dhe përzgjedhja e ofertës së tregut, si pjesë e prodhimit nuk duhet të plotësojë kërkesat minimale, duke u devijuar kështu në kanalet alternative të tregut.
- Motivimi për mbajtësit për të përmirësuar cilësinë
- Mbështetje për markimin
- Nxitje për konkurrencën dhe më shumë mundësi për të hyrë në tregun e BE -së
- Rritja e mbrojtjes së konsumatorit

Të dhënat tashmë të disponueshme tregojnë se ka një prodhim prej përafërsisht 300,000 mijë ton pemë dhe perime në vit, me rreth 10,000 ton eksport dhe 70,000 ton importe. Analiza e mëtejshme do të detajojë më shumë këto të dhëna dhe do të përcaktojë vëllimet e pemëve dhe perimeve që i nënshtrohen miratimit të standardeve të tregut, duke vlerësuar kështu nivelet e ndikimeve të pritshme në zinxhirin e vlerës së hortikulturës.

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

Nëpërmjet programeve operationale të organizatave prodhuese dhe veprimeve të tyre për të adoptuar praktika të qëndrueshme prodhimi, sisteme më të mira të menaxhimit të mbetjeve, bujqësisë organike, mbrojtjes së biodiversitetit, miratimi i organizatës së tregut mund të kontribuojë në radhë të parë në arritjen e objektivave të fermës. Strategjia nga ferma ne pirun brenda perspektivës së marrëveshjes së gjelbër të BE-së.

Sa i përket Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm të Kombeve të Bashkuara, organizimi i tregut mund të kontribuojë në veprimet e Kosovës në lidhje me prodhimin dhe konsumin e përgjegjshëm (SDG 12) dhe veprimin ndaj klimës (SDG 13). Përveç kësaj, duke pasur parasysh ndikimet ekonomike dhe sociale të organizimit të tregut, SDG-të më të rëndësishme për Kosovën janë puna e denjë dhe rritja ekonomike (SDG 8) dhe Industria, inovacioni dhe infrastruktura (SDG 9).

Kapitulli 7.1: Dispozitat për Monitorimin dhe Vlerësimin

Aktivitetet legislative të planifikuara brenda projektit aktual të financuar nga BE do të përfshihen në planin e punës së MBPZHR dhe monitorohen nga menaxhmenti i MBPZHR dhe komiteti drejtues i Projektit në baza të rregullta.

Aneksi 1: Formulari i Vlerësimit për Ndikimet Ekonomike

Kategoria e ndikimit ekonomik	Ndikimi kryesor	A pritët të ndodhë ky ndikim?		Numri i organizatave, kompanive dhe/ose individëve të prekur	Përfitimi ose kostoja e pritshme e ndikimit	Niveli i preferuar i analizës
		Po	Jo			
Vende të punës ⁷	A do të rritet numri i vendeve të punës në dispozicion?	x		I ulët	I lartë	Do të ketë një efekt të shumëfishtë në punësim për shkak të kualifikimit të punëtorëve të kërkuar, me ndikim pozitiv gjinor
	A do të ulët numri i vendeve të punës në dispozicion?		x	I ulët	I ulët	
	A do të ketë efekt në nivelin e pagesës?	x		I ulët	I ulët	Stafi profesional dhe i trajnuar paraprakisht do të marrin paga më të larta.
	A do të ketë ndikim në lehtësinë e gjetjes së një pune?	x		I ulët	I ulët	Personeli i kualifikuar do të kërkohe më shumë, efektet do të jenë më të larta për t'u matur pas dy vitesh
Bërja biznes	A do të ketë efekt në qasjen në financa të biznesit?	x		I lartë	I lartë	Investimi për zbatimin e kërkesave për tregun e brendshëm dhe eksportin do të stimulojë më shumë kërkesë financiare.
	A do të hiqen disa produkte nga tregu?	x		I lartë	I lartë	Fermerët e vegjël do të preken më shumë për shkak të nivelit të ulët të konkurrencës
	A do të lejohen produkte të caktuara në treg?	x		I lartë	I lartë	Produkte të reja të standardizuara, produkte të markës (TGJ)
	A do të duhet të mbyllen bizneset?	x		I ulët	I lartë	Bizneset që nuk plotësojnë kërkesat e tregut

⁷ Është theksuar se nëse ka ndikim në punësim, atëherë do të ketë edhe ndikime sociale.

Kategoria e ndikimit ekonomik	Ndikimi kryesor	A pritët të ndodhë ky ndikim?		Numri i organizatave, kompanive dhe/ose individëve të prekur	Përfitimi ose kostoja e pritshme e ndikimit	Niveli i preferuar i analizës
		Po	Jo			
	A do të krijohen biznese të reja?	x		I lartë	I lartë	Tregu do t'i identifikojë ato
Barrierat administrative	A do të duhet që bizneset të respektojnë detyrimet e reja të informacionit?	x		I lartë	I lartë	Duhet të zbatohen kërkesat për standarde
	A janë thjeshtuar detyrimet e informacionit për bizneset?	x		I ulët	I ulët	Dokumentet e standardizuara për sistemin e tregtimit
Tregtia	A pritët të ndryshojnë flukset aktuale të importit?	x		I lartë	I lartë	Zëvendësimi i importit pritët të jetë një nga rezultatet nga organizimi i tregut
	A pritët të ndryshojnë flukset aktuale të eksportit?	x		I ulët	I ulët	Rritja e eksportit pritët të jetë një nga rezultatet e organizimit të tregut
Transporti	A do të ketë një efekt në mënyrën se si do të transportohen udhëtarët dhe/ose mallrat?	x		I ulët	I ulët	Shpërndarja më e përqendruar tregtare do të kontribuojë në rikanalizimin e transportit
	A do të ketë një ndryshim në kohë që nevojitet për transportin e udhëtarëve dhe/ose mallrave?	x		I lartë	I lartë	Shpërndarja më e përqendruar tregtare do të kontribuojë në rikanalizimin e transportit
Investimet	A pritët që kompanitë të investojnë në aktivitete të reja?	x				Organizimi i tregut ofron mundësi të reja biznesi
	A pritët që kompanitë të anulojnë ose shtyjnë investimet?		x			Organizimi i tregut do të stimulojë investimet
	A do të rriten investimet nga diaspora?	x		I ulët	I ulët	Duke ofruar mundësi të reja biznesi, organizimi i tregut do të stimulojë diasporën të investojë në sistem, për shkak të kushteve më të mira të tregut.
	A do të ulen investimet nga diaspora?		x			Jo, për sa më sipër
	A do të rriten investimet e huaja direkte?	x		I ulët	I ulët	Duke ofruar mundësi të reja biznesi, organizimi i tregut do të tërheqë investime të huaja direkte në sistem,

Kategoria e ndikimit ekonomik	Ndikimi kryesor	A pritet të ndodhë ky ndikim?		Numri i organizatave, kompanive dhe/ose individëve të prekur	Përfitimi ose kostoja e pritshme e ndikimit	Niveli i preferuar i analizës
		Po	Jo			
						për shkak të kushteve më të mira të tregut
	A do të ulen investimet e huaja direkte?		x			Jo, për sa më sipër
Konkurrueshmëria	A do të rritet çmimi i inputeve të biznesit, siç është energjia elektrike?		x	I ulët	I lartë	Organizimi i tregut nuk do të ndikojë në çmimin e energjisë elektrike
	A do të ulët çmimi i inputeve të biznesit, siç është energjia elektrike?		x			Si më sipër
	A ka të ngjarë të promovohet inovacioni ose kërkimi?	x		I ulët	I lartë	Planet e zgjerimit dhe zbatimi i PO, treguesve gjeografikë do të kenë nevojë për më shumë risi dhe kontribut nga kërkimi
	A ka mundësi që novacioni dhe kërkimi të pengohen?		x			Tregu do të stimulojë një qasje dinamike nga sektori i bujqësisë.
Ndikimi i NVM -ve	A janë kompanitë që preken kryesisht NVM -të?	x		I lartë	I lartë	Shumica e kompanive në bujqësinë vendase janë NVM
Çmimet dhe konkurrenca	A do të rritet numri i mallrave dhe shërbimeve në dispozicion për biznesin ose konsumatorët?	x		I lartë	I lartë	Produkte të reja të markës, ambalazhe të reja, madhësi të ndryshme
	A do të ulët numri i mallrave dhe shërbimeve në dispozicion për biznesin ose konsumatorët?		x			Jo, për sa më sipër
	A do të rriten çmimet e mallrave dhe shërbimeve ekzistuese?	x		I ulët	I ulët	Investimet e planifikuara nga OP lidhur me zbatimin e organizimit të tregut nuk do të kontribuojnë në rritjen e çmimit të mallrave, por në rritje të vogël të çmimeve të shërbimeve profesionale.
	A do të ulen çmimet e mallrave dhe shërbimeve ekzistuese?		x			Jo, për sa më sipër

Kategoria e ndikimit ekonomik	Ndikimi kryesor	A pritët të ndodhë ky ndikim?		Numri i organizatave, kompanive dhe/ose individëve të prekur	Përfitimi ose kostoja e pritshme e ndikimit	Niveli i preferuar i analizës
		Po	Jo			
Ndikimet ekonomike rajonale	A do të preket një sektor i caktuar biznesi?	x		I lartë	I lartë	Bujqësia, nënsektorë të përzgjedhur të bujqësisë
	A është i përqendruar ky sektor në një rajon të caktuar?		x			Treguesit gjeografikë dhe PO do të kontribuojnë në lokalizimin e nismave të organizimit të tregut, por pa një përqendrim territorial të paracaktuar.
Zhvillimi përgjithshëm ekonomik	A do të ndikohet rritja e ardhshme ekonomike?	x		I lartë	I lartë	Përcaktuar nga potenciali i lartë i rritjes së bujqësisë vendase për shkak të përmirësimit të kushteve të tregut
	A mund të ketë ndikim në normën e inflacionit?	x		I ulët	I ulët	Kontributi i pritshëm në ekonomi do të bëhet më i fortë, me më shumë eksporte dhe më pak importe, duke kontribuar në uljen e mundshme të inflacionit

Aneksi 2: Formulari i Vlerësimit për Ndikimet Sociale

Kategoria e ndikimit social	Ndikimi kryesor	A pritet të ndodhë ndikim?		Numri i organizatave, kompanive dhe/ose individëve të prekur	Përfitimi ose kostoja e pritshme e ndikimit	Niveli i preferuar i analizës
		Po	Jo			
Vende të punës ⁸	A do të rritet numri i vendeve të punës në dispozicion?	x		I lartë	I lartë	Do të ketë një efekt të shumfishtë në punësim për shkak të kualifikimit të punëtorëve të kërkuar, me ndikim pozitiv gjinor
	A do të ulët numri i vendeve të punës në dispozicion?		x			Niveli i punësimit do të rritet lehtësisht me ndikim më të fortë në terma afatgjatë
	A preken punët në një sektor të caktuar biznesi?	x		I lartë	I lartë	Organizimi i tregut ka ndikim të veçantë në bujqësi
	A do të ketë efekt në nivelin e pagesës?	x		I ulët	I ulët	Stafi profesional dhe i trajnuar paraprakisht do të marrin paga më të larta.
	A do të ketë ndonjë efekt në lehtësinë e gjetjes së një pune?	x		I ulët	I ulët	Personeli i kualifikuar do të kërkohet më shumë, efektet do të jenë më të larta për t'u matur pas dy vitesh
Ndikimet sociale rajonale	A janë përqendruar ndikimet shoqërore në një rajon të caktuar ose qytete të veçanta?		x			Organizimi i tregut do të zbatohet në të gjithë Kosovën pa fokus të

⁸ Kur ka ndikim në punë, do të ketë edhe ndikime ekonomike.

Kategoria e ndikimit social	Ndikimi kryesor	A pritet të ndodhë ndikim?		Numri i organizatave, kompanive dhe/ose individëve të prekur	Përfitimi ose kostoja e pritshme e ndikimit	Niveli i preferuar i analizës
		Po	Jo			
						paracaktuar në rajone specifike
Kushtet e punës	A preken të drejtat e punëtorëve?	x				Nuk ka ndikim të drejtpërdrejtë në të drejtat e punëtorëve
	A futen apo shfuqizohen standardet për të punuar në kushte të rrezikshme?	x				Kjo mund të ndodhë si një efekt anësor në lidhje me përdorimin e qëndrueshëm të pesticideve
	A do të ketë efekt në atë se si zhvillohet dialogu social midis punonjësve dhe punëdhënësve?	x				Pa ndikim direkt
Përfshirja sociale	A do të ketë ndikim në varfëri?	x		I ulët	I ulët	Përmirësimi i bujqësisë vendase mund të ulë varfërinë në zonat rurale nëpërmjet mundësive të reja të punësimit dhe vlerës së lartë në prodhim.
	A preket aksesimi në skemat e mbrojtjes sociale?		x			Organizimi i tregut nuk do të ketë efekt në skemat e mbrojtjes sociale
	A do të ndryshojë çmimi i mallrave dhe shërbimeve bazë?	x				Opsioni i propozuar për organizimin e tregut nuk përfshin masa me efekt të drejtpërdrejtë në çmimet e mallrave bujqësore, të cilat do të përcaktohen vetëm nga forcat e tregut. Për më tepër, organizimi i tregut

Kategoria e ndikimit social	Ndikimi kryesor	A pritet të ndodhë ndikim?		Numri i organizatave, kompanive dhe/ose individëve të prekur	Përfitimi ose kostoja e pritshme e ndikimit	Niveli i preferuar i analizës
		Po	Jo			
						nuk kërkon kosto dukshëm më të lartë të inputeve ose shërbimeve
	A do të ketë ndikim në financimin ose organizimin e skemave të mbrojtjes sociale?		x			Organizimi i tregut nuk do të ketë efekt në skemat e mbrojtjes sociale
Edukimi	A do të ketë ndikim në arsimin fillor?		x			Nuk ka efekt i organizimi i tregut në arsimin fillor
	A do të ketë ndikim në arsimin e mesëm?		x			Ndikimi i pjesshëm në arsimin e mesëm të personelit që punon në aktivitetet teknike
	A do të ketë ndikim në arsimin terciar?	x		I ulët	I ulët	Staf i ri i kualifikuar për të menaxhuar trendet e tregut, menaxherëve do u kërkohej teknikë e lartë
	A do të ketë ndikim në formimin profesional?	x		I lartë	I lartë	Efekt i lartë në edukimin teknik, zbatimin i organizimit të tregut do të kërkojë teknikë të re/më shumë më të mirë, punëtorë, fermerë etj
	A do të ketë ndikim në edukimin e punëtorëve dhe mësimin gjatë gjithë jetës?	x		I lartë	I lartë	Me trajnime të vazhdueshme për punëtorë dhe fermerë dhe teknikë
	A do të ketë efekt në organizimin ose strukturën e sistemit arsimor?	x		I ulët	I ulët	Organizimi i ri i tregut do të sugjerojë kurrikula të reja për arsimin teknik

Kategoria e ndikimit social	Ndikimi kryesor	A pritet të ndodhë ndikim?		Numri i organizatave, kompanive dhe/ose individëve të prekur	Përfitimi ose kostoja e pritshme e ndikimit	Niveli i preferuar i analizës
		Po	Jo			
	A do të ketë ndikim në lirinë akademike dhe vetëqeverisjen?		x			Pa ndikim në lirinë akademike dhe vetëqeverisjen
Kultura	A ndikon opsioni në diversitetin kulturor?	x				Treguesit gjeografikë mund të stimulojnë identitetin dhe emergjencën e diversitetit kulturor në zonat rurale
	A ndikon opsioni në financimin e organizatave kulturore?		x			Nuk ka ndikim në financimin e organizatave kulturore
	A ndikon opsioni në mundësitë që njerëzit të gëzojnë aktivitete kulturore ose të marrin pjesë në to?		x			Treguesit gjeografikë, organizatat prodhuese mund të kenë lidhje me lokalitetin, identitetin dhe diversitetin kulturor, por në përgjithësi nuk ka ndikim të rëndësishëm
	A ndikon opsioni në ruajtjen e trashëgimisë kulturore?	x		I ulët	I ulët	Treguesit gjeografikë mund të kontribuojnë në ruajtjen e trashëgimisë kulturore të lidhur me bujqësinë e Kosovës
Qeverisja	A ndikon opsioni në aftësinë e qytetarëve për të marrë pjesë në procesin demokratik?		x			Nuk ka ndikim në aftësinë e qytetarëve për të marrë pjesë në procesin demokratik
	A trajtohet çdo person në mënyrë të barabartë?	x				Nuk ka ndryshime në mënyrën se si njerëzit

Kategoria e ndikimit social	Ndikimi kryesor	A pritet të ndodhë ndikim?		Numri i organizatave, kompanive dhe/ose individëve të prekur	Përfitimi ose kostoja e pritshme e ndikimit	Niveli i preferuar i analizës
		Po	Jo			
						trajtohen në mënyrë të barabartë, në sektorin publik apo privat
	A do të informohet më mirë publiku për çështje të caktuara?	x		I lartë	I lartë	Organizimi i tregut përfshin aktivitete promovuese dhe fushatë informuese
	A ndikon opsioni në mënyrën se si funksionojnë partitë politike?	x				Nuk ka ndikim në mënyrën se si funksionojnë partitë politike
	A do të ketë ndikim në shoqërinë civile?	x				OP dhe fermerët mund të kenë ndikim në komunitetet lokale
Shëndeti dhe siguria publike ⁹	A do të ketë një efekt në jetën e njerëzve, siç është jetëgjatësia ose shkalla e vdekshmërisë?	x				Asnjë efekt i drejtpërdrejtë në jetën e njerëzve
	A do të ketë ndikim në cilësinë e ushqimit?	x		I lartë	I lartë	Përmirësimi dhe standardizimi i prodhimit do të rrisë cilësinë e ushqimit
	A do të rritet apo ulet rreziku për shëndetin për shkak të substancave të dëmshme?		x			Nuk ka ndikim në rrezikun e shëndetit
	A do të ketë efekte shëndetësore për shkak të ndryshimeve në nivelet e zhurmës ose cilësisë së ajrit, ujit dhe/ose tokës?		x			Pa efekt shëndetësor
	A do të ketë efekte shëndetësore për shkak të ndryshimeve në përdorimin e energjisë?		x			Nuk ka efekte shëndetësore që lidhen me përdorimin e energjisë

⁹ Kur ka ndikime në shëndetin dhe sigurinë publike, ka rregullisht ndikime mjedisore, si dhe të tjera.

Kategoria e ndikimit social	Ndikimi kryesor	A pritet të ndodhë ndikim?		Numri i organizatave, kompanive dhe/ose individëve të prekur	Përfitimi ose kostoja e pritshme e ndikimit	Niveli i preferuar i analizës
		Po	Jo			
	A do të ketë efekte shëndetësore për shkak të ndryshimeve në deponimin e mbeturinave?	x		1 ulët	1 ulët	Përmirësimi i pritshëm i sistemit të depozitimit të mbetjeve në bujqësi nuk do të ketë efekt të drejtpërdrejtë në shëndet
	A do të ketë një efekt në stilin e jetës së njerëzve, të tilla si nivelet e marrjes për sport, ndryshimet në dietë ose ndryshimet në përdorimin e duhanit ose alkoolit?	x				Asnjë efekt në stilin e jetës së njerëzve në lidhje me organizimin e tregut
	A ka grupe specifike që përballen me rreziqe shumë më të larta se të tjerët (të përcaktuara nga faktorë të tillë si mosha, gjinia, paaftësia, grupi shoqëror ose rajoni)?	x				Asnjë grup specifik nuk përballen me rreziqe shumë më të larta se të tjerët në lidhje me organizimin e tregut
Krimi dhe siguria	A ndikohen shanset që kriminelët të kapen?		x			Asnjë ndikim i organizimit të tregut në lidhje me krimin dhe sigurinë
	A ndikohet përfitimi i mundshëm nga krimi i afektuar?		x			Asnjë ndikim i organizimit të tregut në lidhje me krimin dhe sigurinë
	A ka ndonjë efekt në nivelet e korrupsionit?	x				Pa ndikim nga organizimi i tregut në lidhje me krimin dhe sigurinë
	A preket kapaciteti i zbatimit të ligjit?	x				Pa ndikim nga organizimi i tregut në lidhje me krimin dhe sigurinë
	A ka ndonjë efekt në të drejtat dhe sigurinë e viktimave të krimit?		x			Pa ndikim nga organizimi i tregut në lidhje me krimin dhe sigurinë

Aneksi 3: Formulari i Vlerësimit për Ndikimet Mjedisore

Kategoria e ndikimit në mjedis	Ndikimi kryesor	A pritët të ndodhë ndikim?		Numri i organizatave, kompanive dhe/ose individëve të prekur	Përfitimi ose kostoja e pritshme e ndikimit	Niveli i preferuar i analizës
		Po	Jo			
Klimë dhe mjedis i qëndrueshëm	A do të ketë ndikim në emetimin e gazrave serë (dioksid karboni, metan etj.)?	x				Promovimi i sektorit të blegtorisë mund të kërkojë masa zbutëse për të reduktuar emetimet e gazeve serrë
	A do të ndikohet konsumi i karburantit?	x		I Ulët	I ulët	Më shumë tregti kërkon më shumë transport dhe konsum karburanti nëse nuk do të zbatohen masa specifike zbutëse
	A do të ndryshojë përzierja e burimeve që përdoren për prodhimin e energjisë?	x				Ndikimi i organizimit të tregut është minimal
	A do të ketë një ndryshim në çmim për produktet miqësore me mjedisin?	x		I Ulët	I ulët	OP-të do të zbatojnë masa të qëndrueshme dhe mund të rrisin çmimin për produktet miqësore me mjedisin
	A do të bëhen disa aktivitete më pak ndotëse?	x		I Ulët	I ulët	OP-të përmes përmirësimit të prodhimit me përdorimin më të qëndrueshëm të kimikateve mund të kontribuojë që prodhimi bujqësor të bëhet më pak ndotës

Kategoria e ndikimit në mjedis	Ndikimi kryesor	A pritet të ndodhë ndikim?		Numri i organizatave, kompanive dhe/ose individëve të prekur	Përfitimi ose kostoja e pritshme e ndikimit	Niveli i preferuar i analizës
		Po	Jo			
Cilësia e ajrit	A do të ketë efekt në emetimin e ndotësve të ajrit?	x				Asnjë efekt nga organizimi i tregut në emetimin e ndotësve të ajrit
Cilësia e ujit	A ndikon opsioni në cilësinë e ujërave të ëmbla?		x			Më shumë prodhim mund të përdorë më shumë kimikate me efekt të mundshëm në ujin e ëmbël nëse nuk merren masa për prodhim dhe përdorim të qëndrueshëm të kimikateve.
	A ndikon opsioni në cilësinë e ujërave nëntokësore?	x				Më shumë prodhim mund të përdorë më shumë kimikate me efekt të mundshëm në ujërat nëntokësore nëse nuk merren masa për prodhim dhe përdorim të qëndrueshëm të kimikateve
	A ndikon opsioni në burimet e ujit të pijshëm?	x				Asnjë ndikim nga organizimi i tregut në ujin e pijshëm
Cilësia e tokës dhe përdorimi i tokës	A do të ketë efekt në cilësinë e tokës (lidhur me acidifikimin, kontaminimin, përdorimin e pesticideve ose herbicideve)?		X	I ulët	I ulët	Ndikim i ulët në lidhje me rritjen e përdorimit të kimikateve, i balancuar nga optimizimi i pritshëm i përdorimit të tyre,

Kategoria e ndikimit në mjedis	Ndikimi kryesor	A pritet të ndodhë ndikim?		Numri i organizatave, kompanive dhe/ose individëve të prekur	Përfitimi ose kostoja e pritshme e ndikimit	Niveli i preferuar i analizës
		Po	Jo			
	A do të ketë ndikim në erozionin e tokës?	X		I ulët	I ulët	Në mënyrë pozitive përmirësimi i prodhimit bujqësor do të kontribuojë në mbrojtjen nga erozioni
	A do të humbet toka (përmes ndërtimit etj.)?		X			Zbatimi i organizimit të tregut nuk kërkon objekte të mëdha për të ndërtuar dhe humbur tokë
	A do të fitohet toka (përmes dezinfektimit etj.)?		X			Toka në Kosovë nuk është e kontaminuar, më shumë tokë pyjore do të përdoret për bujqësi
	A do të ketë një ndryshim në përdorimin e tokës (p.sh. nga pylli në përdorim bujqësor ose urban)?	x		I ulët	I ulët	Më shumë tokë do të përdoret për bujqësi
Mbeturinat dhe riciklimi	A do të ndryshojë sasia e mbeturinave që krijohen?	x		I ulët	I ulët	OP-të mund të ketë dhe zbatojë masa mjedisore në lidhje me mbetjet
	A do të ndryshojnë mënyrat në të cilat trajtohen mbeturinat?		x	I ulët	I ulët	OP-të mund të kenë dhe zbatojë masa mjedisore në lidhje me mbetjet
	A do të ketë ndikim në mundësitë e riciklimit të mbeturinave?		x	I ulët	I ulët	OP-të mund të kenë dhe zbatojë masa mjedisore në lidhje me mbetjet
Përdorimi i burimeve	A ndikon opsioni në përdorimin e burimeve të rinovueshme (rezervat e peshkut, hidrocentralet, energjia diellore etj.)?	X		I ulët	I ulët	OP-të mund të kenë mbrojtje mjedisore dhe burime të rinovueshme

Kategoria e ndikimit në mjedis	Ndikimi kryesor	A pritet të ndodhë ndikim?		Numri i organizatave, kompanive dhe/ose individëve të prekur	Përfitimi ose kostoja e pritshme e ndikimit	Niveli i preferuar i analizës
		Po	Jo			
	A ndikon opsioni në përdorimin e burimeve që nuk janë të rinovueshme (ujërat nëntokësore, mineralet, qymyri etj.)?		X	I ulët	I ulët	OP-të mund të kenë plan për mbrojtjen e mjedisit për reduktimin e përdorimit të energjive jo të rinovueshme
Shkalla e rreziqeve mjedisore	A do të ketë ndikim në shanset e rreziqeve të tilla si zjarre, shpërthime ose aksidente?		X			Rreziqet si zjarret, shpërthimet apo aksidentet nuk janë në objektin e drejtpërdrejtë të organizimit të tregut
	A do të ketë efekt në gatishmërinë kur të ndodhin fatkeqësitë natyrore?		X	I ulët	I ulët	Organizata prodhuese mund të ketë plan për menaxhimin e rrezikut
	A preket mbrojtja e shoqërisë kundër fatkeqësive natyrore?		X			Shoqëria e përgjithshme nuk do të ndikohet nga mjetet e organizimit të tregut për menaxhimin e rrezikut
Biodiversity, flora and fauna	A do të ketë efekt në speciet e mbrojtura ose të rrezikuara ose zonat ku ata jetojnë?		X			Organizimi i tregut nuk do të ketë ndikim të drejtpërdrejtë në biodiversitetin natyror, ndërkohë që disa komponentë mund të kenë ndikim në biodiversitetin bujqësor
	A do të ndikohet madhësia ose lidhjet midis zonave të natyrës?		X			Organizimi i tregut nuk do të ketë ndikim të drejtpërdrejtë në

Kategoria e ndikimit në mjedis	Ndikimi kryesor	A pritet të ndodhë ky ndikim?		Numri i organizatave, kompanive dhe/ose individëve të prekur	Përfitimi ose kostoja e pritshme e ndikimit	Niveli i preferuar i analizës
		Po	Jo			
						biodiversitetin natyror, ndërsa disa komponentë mund të kenë ndikim në biodiversitetin bujqësor
	A do të ketë ndikim në numrin e specieve në një zonë të caktuar?		X			Organizimi i tregut nuk do të ketë ndikim të drejtpërdrejtë në biodiversitetin natyror, ndërsa disa komponentë mund të kenë ndikim në biodiversitetin bujqësor
Mirëqenia e kafshëve	A do të ketë ndonjë efekt në trajtimin e kafshëve?		X			Shëndeti i kafshëve dhe trajtimi më i mirë i kafshëve
	A do të ketë ndikim në shëndetin e kafshëve?		X			Organizimi i tregut mund të ndikojë në bletë në mënyrë pozitive, gjithashtu do të ketë qasje më të mirë dhe do të përmirësojë mjete të reja shtesë për të përmirësuar prodhimin
	A do të ketë ndikim në cilësinë dhe sigurinë e ushqimit të kafshëve?		X	I ulët	I ulët	Efekti i mundshëm me spërkatje në prodhimin bimor nëse nuk merren masa zbutëse.

Aneksi 4: Formulari i Vlerësimit për Ndikimet në të Drejtat Themelore

Kategoria e ndikimit të të drejtave themelore	Ndikimi kryesor	A pritet të ndodhë ky ndikim?		Numri i organizatave, kompanive dhe/ose individëve të prekur	Përfitimi ose kostoja e pritshme e ndikimit	Niveli i preferuar i analizës
		Po	Jo			
Dinjiteti	A ndikon opsioni në dinjitetin e njerëzve, të drejtën e tyre për jetë ose integritetin e një personi?	x				Organizimi i tregut nuk cenon dinjitetin e njerëzve.
Liritë	A ndikon opsioni në të drejtën e lirisë së individëve?	x				Organizimi i tregut nuk ndikon drejtpërdrejt në lirinë e njerëzve.
	A ndikon opsioni në të drejtën e një personi për privatësi?	x				Organizimi i tregut nuk ndikon drejtpërdrejt në privatësinë e njerëzve.
	A ndikon opsioni në të drejtën për t'u martuar ose krijuar familje?		x			Organizimi i tregut nuk ndikon drejtpërdrejt në lirinë e njerëzve.
	A ndikon opsioni në mbrojtjen ligjore, ekonomike ose sociale të individëve apo familjes?		x			Organizimi i tregut nuk ndikon drejtpërdrejt në mbrojtjen e njerëzve
	A ndikon opsioni në lirinë e mendimit, ndërgjegjes apo fesë?		x			Organizimi i tregut nuk ndikon drejtpërdrejt në lirinë e njerëzve
	A ndikon opsioni në lirinë e shprehjes?		x			Organizimi i tregut nuk ndikon drejtpërdrejt në lirinë e njerëzve
	A ndikon opsioni në lirinë e tubimit apo bashkimit?		x	I ulët	I ulët	Fermerët me OP-të do të kenë mundësinë shtesë të grupimit
Te dhenat Personale	A përfshin opsioni përpunimin e të dhënave personale?	x				Organizata e tregut nuk përcakton ndryshime në

						menaxhimin dhe mbrojtjen e të dhënave personale.
	A garantohet e drejta e individit për qasje, korrigjim dhe kundërshtim?	x				Organizata e tregut nuk përcakton ndryshime në menaxhimin dhe mbrojtjen e të dhënave personale.
	A është mënyra e përpunimit të të dhënave personale e qartë dhe e mbrojtur mirë?	x				Organizata e tregut nuk përcakton ndryshime në menaxhimin dhe mbrojtjen e të dhënave personale.
Azili	A ndikon opsioni në të drejtën e azilit?		x			Nuk prek asnjë të drejtë azili, është jashtë fushëveprimit të organizimit
Te drejtat e pronës	A do të preken të drejtat pronësore?	x				Organizimi i tregut nuk do të ndikojë në të drejtat pronësore
	A ndikon opsioni në lirinë për të kryer biznes?	x				Biznesi i ri duhet të plotësojë kriteret specifike të tregut
Trajtim barabartë ¹⁰ i	A e mbron opsioni parimin e barazisë para ligjit?		x			Organizimi i tregut nuk përcakton ndryshime në mbrojtjen e parimit të barazisë.
	A ka mundësi që grupe të caktuara të vuajnë drejtpërdrejt ose tërthorazi nga diskriminimi (p.sh. çdo diskriminim i bazuar në ndonjë bazë të tillë si gjinia, raca, ngjyra,		x			Organizimi i tregut është i hapur për të gjitha grupet pa diskriminim

¹⁰ Gender equality is addressed in *through Gender Impact Assessment*

[Koncept dokumenti për Organizimin e Tregut të Produkteve Bujqësore]

	përkatësia etnike, pakica kombëtare, opinionimi politik ose ndonjë mendim tjetër, mosha ose orientimi seksual)?					
	A ndikon opsioni në të drejtat e njerëzve me aftësi të kufizuara?		x			Të drejtat e personave me aftësi të kufizuara nuk preken nga organizimi i tregut.
Të drejtat e fëmijëve	A ndikon opsioni në të drejtat e fëmijëve?		x			Të drejtat e fëmijëve nuk përfshihen në organizimin e tregut.
Administrim i mire	A do të bëhen procedurat administrative më të rënda?		x			Mënyra se si zbatohet organizimi i tregut do të përcaktojë lehtësinë e procesit të administrimit për përdoruesit
	A ndikohet mënyra në të cilën administrata merr vendime (transparenca, koha procedurale, e drejta për qasje në një dosje etj.)?	x				Sistemi i vendimmarrjes nga administrata nuk ndikohet drejtpërdrejt nga organizimi i tregut.
	Për ligjin penal dhe sanksionet e parashikuara: a preken të drejtat e të akuzuarve?		x			Krimi dhe qasja në drejtësi nuk janë të përfshira në organizimin e tregut.
	A ndikohet qasja në drejtësi?		x			Krimi dhe qasja në drejtësi nuk janë të përfshira në organizimin e tregut.

Aneksi 5: Vlerësimi përmblledhës mbi ndikimet ekonomike, sociale dhe në ambient

Vlerësimi përmblledhës i Ligjit të ri për Organizimin e Tregut në Kosovë

1. Ndikimi ekonomik

Gjatë tregtisë, teoria ekonomike parashikon se subvencionet bujqësore do të rrisin prodhimin, do të ulin çmimet botërore, do të prishin tregjet ndërkombëtare dhe do të ulin efikasitetin ekonomik, efektet e miratimit të **organizimit të tregut pritet të kenë rezultate të ndryshme, duke kundërbalancuar disi ato të gjeneruara nga subvencionet me pagesë direkte.**

Miratimi progresiv i organizimit të tregut bujqësor siç propozohet do të ketë efekte të rëndësishme ekonomike në Kosovë, kryesisht në NVM-të, të cilat përfaqësojnë shtyllën kurrizore të sektorit. Do të ketë një efekt të shumëfishtë në punësim për shkak të kualifikimit më të lartë të punëtorëve të kërkuar, me ndikim pozitiv të pritur gjinor. Megjithatë nuk mund të pritët një rritje e lartë e punësimit për shkak të organizimit të tregut, niveli i punësimit do të rritet lehtësisht me ndikim më të fortë në terma afatgjatë (5-7 vjet) për shkak të zgjerimit të stimuluar të sektorit. Personeli i kualifikuar do të kërkohet më shumë, por edhe në këtë rast efektet do të shihen në terma afatgjatë, me rezultate më të larta për t'u matur pas të paktën dy vitesh. Në përputhje me këtë, stafi i trajnuar profesional dhe i avancuar ka të ngjarë të marrë paga më të larta.

Miratimi i organizimit të tregut të propozuar do të ketë **efekt të fortë në tregti**. Zëvendësimi i importit dhe rritja e eksportit pritet të jenë rezultatet kryesore nga organizimi i tregut të produkteve bujqësore në Kosovë. Një nga efektet e pritshme të organizimit të tregut do të jetë përqendrimi dhe standardizimi i ofertës bujqësore; Shpërndarja më e përqendruar e tregtimit do të kontribuojë në rikanalizimin e modaliteteve të transportit në sektorin e bujqësisë drejt më shumë efikasitetit.

Organizimi i propozuar i tregut **ofron mundësi të reja biznesi dhe do të stimulojë investime**, duke përfshirë stimulimin e diasporës së Kosovës për të investuar në sistem, si dhe investimet e huaja direkte, për shkak të kushteve më të mira të tregut në vend. Nevoja e shtuar për investime për zbatimin e kërkesave të paraqitura nga organizimi i tregut si për tregun e brendshëm ashtu edhe për eksportin do të nxisë më shumë kërkesë financiare, e cila do t'i shtojë një kërkesë paralele për mbështetje financiare linjave ekzistuese mbështetëse të projekteve të zhvillimit rural. Miratimi i organizimit të tregut do të ketë një efekt të pritshëm në strukturën e komunitetit të biznesit bujqësor. **Ka të ngjarë që fermerët e vegjël mund të preken më shumë për shkak të nivelit të tyre të ulët të konkurrencës**, duke kërkuar kështu mbështetje të fortë për të ndërtuar kapacitetin e tyre në përputhje me kërkesat e organizimit të tregut.

Në përgjithësi, bizneset që nuk plotësojnë kërkesat e tregut do të përballen me rrezikun e mbylljes së aktiviteteve, por kjo nuk duhet të ndodhë në shkallë të gjerë, sepse shumica e atyre bizneseve do të kenë mundësinë të përshtaten me nevojat e organizimit të tregut dhe mund të zbatohen masat përkatëse për të ndihmuar përshtatjen e bujqësisë vendase me organizimin e tregut. **Nga ana tjetër, ka gjasa që të shfaqen**

biznese të reja, duke ndjekur kërkesën për inovacion në bujqësi si efekt i organizimit të tregut dhe duke evidentuar nevojën për mbështetje për iniciativat fillestare si pjesë e rritjes së tregut vendas bujqësor. Si rezultat, produkte të reja të standardizuara, produkte të markës (p.sh. TGJ), ambalazhe të reja, madhësi të ndryshme do të jenë më të disponueshme në treg. Fushat specifike të organizimit të tregut, të tilla si zbatimi i organizatave të prodhuesve dhe treguesit gjeografikë do të kenë nevojë për më shumë **risi dhe kontribut nga kërkimet**. Evoluimi i kërkesës së tregut do të stimulojë një qasje dinamike nga sektori i bujqësisë dhe do të drejtojë inovacionin dhe zhvillimin e biznesit dhe produkteve të reja.

Shërbimet kombëtare të ekstensionit mund të luajnë një rol vendimtar në lidhjen midis forcave të tregut, bujqësisë vendase dhe institucioneve shkencore.

Miratimi i organizimit të tregut do të kërkojë **procedura të reja administrative** që biznesi duhet të respektojë për të qenë pjesë e tij, për shembull në lidhje me standardet e tregut, treguesit gjeografikë, rregulloret e verërave. Do të zbatohen kërkesat standarde dhe do të nevojiten dokumente të standardizuara për të disiplinuar procedurat administrative të organizatës së tregut.

Një pyetje kyçe lidhet me ndikimin që mund të ketë adoptimi i organizimit të tregut në çmimet e produkteve bujqësore. Është e rëndësishme të theksohet se opsioni i propozuar për organizimin e tregut nuk përfshin masa me efekt të drejtpërdrejtë në **çmimet e produkteve bujqësore**, të cilat do të përcaktohen vetëm nga forcat e tregut. Megjithatë, ndryshe nga sa ndodh me subvencionet direkte, instrumentet e propozuara të organizimit të tregut nuk pritet të ulin çmimet, por të sigurojnë më shumë stabilitet dhe afatgjatë, të stimulojnë rritjen e çmimeve të prodhimit, duke u ofruar konsumatorëve **më shumë vlerë për paranë**. Kjo lidhet me përmirësimin e përqendrimit të ofertës, shpërndarjen e më shumë informacionit, zhvillimin e produkteve cilësore agrourbushmore dhe miratimin e standardeve të tregut. Miratimi i organizimit të tregut do të stimulojë zbatimin e masave anësore në lidhje me përmirësimin e prodhimit primar, si përdorimi i qëndrueshëm i pesticideve dhe forcimi i kooperativave bujqësore. Ky ndryshim i pritshëm në prodhimin primar, përpunimin e një shpërndarjeje të produkteve bujqësore duhet të adresohet përmes masave të tjera mbështetëse, si Masa 101 për projektet e investimeve në prodhimin primar dhe Masa 103 për projektet e investimeve në përpunimin e programit kombëtar të zhvillimit rural.

Për shkak të përmirësimeve të pritshme, tregu ka të ngjarë të ofrojë më shumë produkte me vlerë të shtuar dhe, pavarësisht se çmimet e prodhimit ka të ngjarë të rriten, kjo nuk do të nënkuptojë që çmimet e konsumit të rriten në mënyrë të barabartë; përkundrazi, ato mund të mbeten në të njëjtin nivel për shkak të efikasitetit më të lartë në zinxhir, por, siç u komentua tashmë, me vlerë më të lartë për para. Po kështu, investimet e planifikuara nga OP-të lidhur me zbatimin e organizimit të tregut nuk do të kontribuojnë në rritjen e çmimit të mallrave, por me gjasë në rritje të vogël të çmimeve të shërbimeve profesionale.

2. Efektet sociale

Organizimi i propozuar i tregut ka të ngjarë të ketë një **efekt të shumëfishtë në punësim për shkak të kualifikimit të punëtorëve të kërkuar, me ndikim pozitiv gjinor**. Për shkak të organizimit të tregut, niveli i punësimit në bujqësi dhe aktivitetet e lidhura me to do të rritet, megjithëse pak, me ndikim më të fortë në terma afatgjatë (pas 5-7 vjetësh). Edhe pse jo në dimensione të mëdha, **stafi i trajnuar profesional dhe i avancuar do të jetë më i kërkuar dhe ka të ngjarë të marrë paga më të larta**. Kjo mund të ketë një efekt të pjesshëm në arsimin e mesëm të personelit teknik dhe efekt të lartë në arsimin teknik, pasi zbatimi i organizimit të tregut do të kërkojë teknikë të rinj, më të mirë, punëtorë, fermerë, duke stimuluar edukimin e stafit të ri të kualifikuar për të menaxhuar tendencat e tregut, menaxherë, teknikë të lartë, të cilëve ka të ngjarë të kërkohej më shumë. Kurrikula e re për arsimin teknik do të kërkojë shqyrtim dhe zhvillim. Më shumë kërkesa për trajnime të vazhdueshme për **punëtorët, fermerët dhe teknikët** do të jetë një efekt shtesë i organizimit të tregut.

Nga ana tjetër, miratimi i organizimit të tregut **nuk do të ketë asnjë ndikim të drejtpërdrejtë në të drejtat e punëtorëve**, as në skemat e mbrojtjes sociale, as në dialogun social ndërmjet punonjësve dhe punëdhënësve, i cili do të vazhdojë i paprekur dhe i rregulluar nga paketat tjera legjislative.

Duke qenë se organizimi i tregut pritet të sjellë përmirësime ekonomike në bujqësinë vendase, siç përshkruhet në seksionin përkatës, **ai mund të ulë varfërinë në zonat rurale nëpërmjet mundësive të reja të punësimit dhe prodhimit me vlerë të lartë**.

Me miratimin e treguesve gjeografikë, **organizimi i tregut mund të stimulojë identitetin dhe emergjencën e diversiteteve kulturore në zonat rurale**, me lidhje me lokalitetin dhe identitetin dhe kontributin në ruajtjen e trashëgimisë kulturore të lidhur me bujqësinë e Kosovës. Organizimi i prodhuesve mund të ketë një efekt të ngjashëm në identitet dhe, **në përgjithësi, në forcimin e komuniteteve lokale**.

3. Ndikimet në Ambient nga OTP

Rregullorja e OTP (BE) 1308/2013 kërkon në të gjithë sektorët përputhjen e masës me standardet mjedisore.

Veçanërisht në sektorin e pemëve dhe perimeve, Rregullorja e OTP (BE) kërkon mbrojtjen e mjedisit: “Prodhimi dhe tregtimi i pemëve dhe perimeve duhet të marrë plotësisht parasysh shqetësimet mjedisore, duke përfshirë praktikën e kultivimit, menaxhimin e materialeve të mbeturinave dhe asgjësimin e produkteve dhe të tërhiqen nga tregu, veçanërisht në lidhje me mbrojtjen e cilësisë së ujit, ruajtjen e biodiversitetit dhe mirëmbajtjen e peisazhit.”

Gjithashtu, sektori i verërave duhet të sigurojë cilësinë e verës duke mbrojtur mjedisin.

Zhvillimi i Organizatave të Prodhuesve do të stimulojë, në kuadër të programeve të tyre operacionale për pemët dhe perimet, adoptimin e përdorimit të qëndrueshëm të pesticideve dhe praktikave të mira bujqësore, me efekte pozitive në mjedis dhe biodiversitet. Kjo mund të ketë gjithashtu një ndikim pozitiv në çmimin e produkteve miqësore me mjedisin.

Organizimi i propozuar i tregut, duke ofruar më shumë mundësi komerciale për fermerët, mund të stimulojë rritjen e prodhimit. Kjo mund të përcaktojë ndotjen e ujit dhe tokës nëse nuk merren masa për të stimuluar produktivitetin në një mënyrë të qëndrueshme, me përdorim të kontrolluar të kimikateve. Për ta arritur atë, çdo rritje e pritshme e përdorimit të kimikateve duhet të balancohet me optimizimin e përdorimit të tyre nëpërmjet miratimit të PMB në nivel të organizatave prodhuese. E njëjta gjë për prodhimin blegtoral, rritja e të cilit mund të rrisë emetimet e gazeve serra nëse nuk miratohen praktika të qëndrueshme.

Për sa i përket praktikave të lidhura me mjedisin, me **programet e tyre operacionale**, organizatat prodhuese mund të luajnë një rol pozitiv për të përmirësuar menaxhimin e mbetjeve, mbrojtjen e mjedisit, miratimin e skemave të ekonomisë qarkulluese dhe përdorimin e burimeve të rinovueshme.

Megjithëse më shumë tokë pyjore mund të përdoret për bujqësi për shkak të organizimit të tregut, kjo nuk pritet të ndikojë në zgjerimet e mëdha të tokës.

Organizimi i tregut mund të stimulojë pozitivisht bletarinë për të përmirësuar praktikën mjedisore.